

Campaña de la Agrupación Nacional para la Democracia

El exacerbado entusiasmo que se respiró en el cierre de campaña se califica en la... "obra teatral"

do señala que en su barrio, Beraki, hay problemas de "masería". Aunque también explica que gracias a la "reconciliación", lanzada por el FLN, Argelia tiene un futuro.

Desde los dos confortables sillones ocupados por Beljadem y Benaïsha, se lanzan consignas insistiendo en la necesidad de mejorar la política social.

mas con raíces en los Hermanos Musulmanes egipcios, Nouredin Ait Mesaïden, jefe del Gabinete del presidente del partido, reconoce que la abstención será alta, pero confía en que los ciudadanos apoyen el "proceso tranquilo".

Piden que los argelinos puedan volver a... eficacia

Sintonía comercial. Nicolas Sarkozy y su homólogo argelino, Abdelaziz Bouteflika, asisten a una ceremonia de firma de contratos comerciales bilaterales

CARLA FIBLA
Rabat, Corresponsal

El pragmatismo francés, bandera del presidente Nicolas Sarkozy, se consolida en Argelia. Sin olvidar el pasado, las relaciones bilaterales entre ambos países deben dejar al margen más de 130 años de colonización, una cruel guerra de independencia y las diferencias en materia de transición

FRÍA ACOGIDA

No hubo aplausos para Sarkozy

El primer contacto del presidente francés con el pueblo argelino fue frío. Al contrario de los gritos pidiendo un visado con el

claró el presidente francés a la agencia argelina de noticias APS antes de emprender su primera visita de Estado a la antigua colonia.

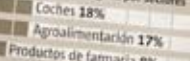
Sarkozy fue recibido con los máximos honores por su homólogo argelino, Abdelaziz Bouteflika. El presidente argelino se disculpó por las declaraciones de Mohamed Sherif Abbas, ministro de Antiguos Combatientes, quien aseguró que el lobby judío fue quien dio la

Los intereses franceses en Argelia son sobre todo energéticos

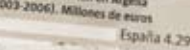
Importaciones francesas de Argelia

Exportaciones a Argelia por sectores

Países que invierten en Argelia (2003-2006). Millones de euros

...nuestros y 150 empresarios franceses

RECTIFICACIÓN ARGELINA
Bouteflika se excusó porque un ministro asoció la victoria de Sarkozy al lobby judío

hemos querido abordar ese problema, y los problemas se complican si no hay comunicación". Demasiados intereses económicos en juego que ayer se concretaron en contratos sobre la energía nuclear civil, petroquímica y gas natural. El grupo petrolero francés firmó con el argelino Sonatrach el

es un mosaico de África, de tradicional influencia france-

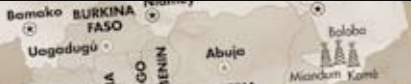

El secretario de Defensa de EE.UU., Donald Rumsfeld, aseguró ayer que las tropas americanas no abandonarán...

Las acciones se produjeron cuando se produjo un terremoto en Amari Saifi, apodado...

LA CONCÒRDIA CIVIL ALGERIANA A TRAVÉS DE LA PREMSA ESPANYOLA

BARCELONA. La presencia de Estados Unidos en el Sahara, considerada hasta ahora zona de influencia francesa, aumenta cada día. En los últimos meses se han sucedido reuniones, adiestramiento de milita-

regional que le lleva a... día a la vecina Tayikistán, que comparte más de 1.300 kilómetros de...

ARGEL. El Rey fue claro ayer en Argelia; España considera urgente encontrar una solución política "justa, duradera y mutuamente aceptable" para el Sahara Occidental. Ante el presidente argelino, Abdelaziz Bouteflika, don Juan Carlos y recordó que esa es la posición del Gobierno español. Las palabras del Rey contrastaron con las del presidente argelino, quien en su discurso de bienvenida no hizo ninguna mención expresa al conflicto que enfrentan

El presidente Bouteflika recibió ayer a los Reyes en Argel

mantuvo una reunión de más de una hora con don Juan Carlos. En ese encuentro, según explicó el ministro de Exteriores, Miguel Ángel Moratinos, se

abarca desde la independencia hasta la autonomía con respecto a Ma-

Llull, de Argel a Barcelona

La reina Sofía inauguró ayer en Argel una exposición sobre el teólogo y místico mallorquín Ramon Llull, que contiene documentos originales del siglo XIV y podrá verse en Barcelona el próximo mes de abril. Ramon Llull i fent contra entre cultures està organitzada per el Institut Europeu de la Mediterrània.

referencia a un nuevo Estatut, fue presentado por Artur Mas y hoy será defendido en el pleno del Parlamento. El modelo de CIU plantea que la práctica la agencia sea la administración tributaria única a través de la constitución del consorcio de la Generalitat y el Estado que el Estatut y que recaudaría todos los impuestos que se pagan en Catalunya, que su presidente sea nombrado por el Parlamento y que los miembros de su junta de gobierno sean dependientes y profesionales y no cargos de un departamento.

Fundació **Solidaritat UB**

U B UNIVERSITAT DE BARCELONA

Xarxa Vives d'universitats

inrevés edicions

ACD Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans

Generalitat de Catalunya

EDITEN: FUNDACIÓ SOLIDARITAT UB DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

<http://www.solidaritat.ub.edu>

INREVÉS EDICIONS

<http://www.inreves.com>

AUTORS: Farida Boukraa Djelloul Saïah

Ismet Terki-Hassaine

Toni Jiménez Luque

Coordinació del projecte i l'edició: Toni Jiménez Luque

Disseny i producció: *inrevés*

Impressió: Planobal

Dipòsit legal: PM 2272-2009

ISBN: 978-84-937023-0-4

Impressió en paper reciclat

LA CONCÒRDIA CIVIL ALGERIANA A TRAVÉS DE LA PREMSA ESPANYOLA

(*EL PAÍS I LA VANGUARDIA*)

Fundació
Solidaritat UB

Xarxa Vives
d'universitats

 **Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

 **Generalitat
de Catalunya**

 Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

L'any passat, 2008, la publicació de *La década negra argelina a través de la prensa española*, fruit d'un treball conjunt amb la Universitat d'Orà, suposava l'inici d'una relació que s'està demostrant fructífera per començar a plantejar una relectura (potser una primera lectura) del conflicte, terrible, que ha viscut el país del Magrib més proper a Catalunya, i de la seva posterior i fràgil superació. Aquesta lectura o relectura té diverses claus d'interpretació: en primer lloc, que utilitza com a vehicle d'aproximació allò que la premsa espanyola va mostrar dels esdeveniments que tingueren lloc a Algèria; en segon lloc, que s'intenta realitzar des de l'objectivitat acadèmica, tanta com és possible tractant-se d'un conflicte com l'algerià; en tercer lloc, que es pretén dur a terme des de la perspectiva de la construcció d'un futur on es garanteixi la protecció dels drets humans; i, en quart lloc, que es planteja des del diàleg entre punts de vista i perspectives no sempre idèntics (la qual cosa resulta enriquidor), encara que amb l'esperança comuna d'un futur de pau, llibertat i prosperitat per al poble algerià.

La publicació que ara el lector té a les mans és una segona etapa del treball conjunt al qual abans s'al·ludia, entre la Universitat d'Oran i la Fundació Solidaritat de la Universitat de Bar-

celona, aquesta vegada dedicada a la dècada actual, caracteritzada pel procés polític que gira entorn del text legal conegut per la "Llei de la Concòrdia Civil", promulgada el 1999, però la primera aplicació concreta de la qual va ser l'amnistia limitada del gener de 2000. Es tracta d'una publicació que recull el fruit d'una investigació duta a terme a la Universitat d'Orà i que s'emmarca en el "Projecte Algèria Universitats", una iniciativa conjunta de la Xarxa Vives d'Universitats, la xarxa que aplega les universitats dels territoris de llengua catalana, i la CRUO, la Conferència Regional d'Universitats de l'Oest (d'Algèria).

Una vegada més, ens alegra enormement poder impulsar treballs que, com el present, demostrin que des de tots els àmbits científics i professionals, des de totes les dimensions del món acadèmic, és possible i necessari treballar per a la construcció d'una cultura de pau i per a la promoció, protecció i garantia dels drets humans a tot el món i, molt especialment, a la nostra regió mediterrània.

Xavier López i Arnabat
 Director
 Fundació Solidaritat UB

A la informació internacional dels diaris, el veloç vaivé de l'actualitat porta al primer pla determinats països amb gran velocitat. Aquesta mateixa velocitat, en poc temps, els allunya dels grans titulars. D'aquesta manera, moltes realitats queden inopinadament postergades, i deixen en el lector, moltes vegades, aquella sensació de perplexitat que neix de la incomprensió.

L'agitada història recent d'Algèria n'és un bon exemple. La Concòrdia Civil que va seguir el sagnant conflicte dels noranta es va reflectir a les pàgines dels diaris de tot el món el 1999. Els rotatius espanyols se'n feren ressò amb profusió de notícies, reportatges, cròniques i editorials. En aquesta obra es fa una anàlisi de tota la producció periodística que va sortir dels tallers d'*El País* i *La Vanguardia*, dues de les principals capçaleres del país, entre 1999 i 2004. Una anàlisi que planteja els fets i el seu tractament a la premsa, i mostra l'entrellat de la situació política i social d'Algèria des d'un prisma diferent, que cerca fer comprensible el conjunt de notícies i opinions generades per la Concòrdia Civil.

En aquesta tasca de fer comprensible la realitat, el llibre enllaça amb el Programa Algèria Universitats (PAU), origen i marc d'aquest tre-

ball. Un dels eixos de treball del PAU és la sensibilització de la comunitat universitària dels territoris de parla catalana sobre la realitat algeriana. El programa és un projecte de cooperació per al desenvolupament basat en el treball conjunt entre dues xarxes universitàries mediterrànies, la Xarxa Vives d'Universitats i la Conferència Regional d'Universitats de l'Oest (CRUO) d'Algèria. En total, 36 institucions d'educació superior d'ambdues riberes del Mediterrani cooperen en el PAU, construeixen relacions i enforteixen llaços a través d'iniciatives docents i projectes d'investigació que contribueixen a fer realitat el diàleg intercultural.

Amb *La Concòrdia Civil algeriana a través de la premsa espanyola*, es tracta de prendre el pols a l'enfocament que modela la percepció de l'opinió pública espanyola sobre un període clau de la recent història del país veí. La clau és aturar el carrusel dels titulars, perquè l'anàlisi ajudi a entendre els perquès de les notícies i les raons dels seus protagonistes.

Ximo Górriz
 Director de Comunicació
 Xarxa Vives d'Universitats

PRESENTACIÓ

Convé recordar que el nostre projecte d'investigació tenia com a objecte analitzar, a través de la premsa espanyola, la complexa situació de la dècada negra algeriana dels anys noranta (1992-1999) i també la polèmica qüestió de la Llei de la Concòrdia Civil i de la Reconciliació Nacional de la present dècada (2000-2009).

La primera etapa d'investigació, duta a terme per Ilhem Adaidi Kheroua, ja està parcialment acabada i el resultat de les seves recerques va ser publicat a la Fundació Solidaritat UB de Barcelona (2008), sota el títol *La dècada negra argelina a través de la premsa espanyola: El Mundo (1994-96)*. Convé recordar que aquest treball toca tres anys difícils de la dècada negra, moments en què Algèria va entrar en un cicle de terrorisme i de violència, després d'una sèrie de temptatives frustrades de diàleg per arribar a un consens polític entre les dues parts antagonistes. Aquest estudi es pot considerar com una primera contribució investigadora que ens ha ajudat a comprendre, en la justa mesura, de quina manera aquesta dècada negra va ser tractada per *El Mundo* des del començament de 1994 fins al final de 1996.

El present estudi de Farida Boukraa Djelloul Salah, titulat *La Concòrdia Civil a través de la premsa espanyola (El País i La Vanguardia)*, ens du a la dècada següent o, millor dit, a la dècada actual, és a dir, el període en el qual el país va entrar en una altra fase, que es caracteritza per una voluntat política de posar fi al vessament de sang. La primera opció adoptada pel nou president de la República, Abdelaziz Bouteflika, immediatament després de les primeres eleccions del 15 d'abril de 1999, va ser l'elaboració del text de la Concòrdia Civil, que es considerava com a imprescindible per al restabliment de la pau i el desenvolupament del país. Es tractava de la llei de la Rahma o clemència, iniciada pel precedent president Lamine Zerual, que es va transformar en la Llei de la Concòrdia Civil i que va ser votada per referèndum el 16 de setembre del mateix any. Per posar fi a aquesta hecatombe, es va promulgar ràpidament, i concretament el gener de l'any 2000, el primer decret relatiu a la gràcia amnisti-

ada per a tots els elements de l'Exèrcit Islàmic de Salvació (AIS), que va ser seguit per altres mesures de clemència destinades a altres grups armats. Però si prenem en consideració l'esmentat primer mandat de la presidència d'A. Bouteflika (1999-2004), com es poden valorar aquestes mesures? Han estat una bona solució per al país?

No es pot contestar amb precisió perquè no disposem de dades quantificades de les persones que varen gaudir d'aquesta llei. Però, d'una manera general i partint dels resultats del referit referèndum del setembre de 1999, es pot dir que el 85% de la població estava a favor d'aquesta llei. Es pot deduir també que quasi el mateix percentatge de la població argelina continua donant suport a la seva política del "perdó", perquè reconeix que el país va entrar en una fase de calma substancial, però sense extingir completament el terrorisme islamista, que encara persistia i continua persistint fins avui en algunes zones del país. Hi ha una altra categoria de gent que pensa que no és bona solució –principalment les famílies de les víctimes del terrorisme i dels desapareguts– perquè consideraven que era inconcebible indultar els que tenien les mans tacades de sang.

Però, si ens referim a la premsa espanyola, concretament a *El País* i a *La Vanguardia*, com va ser plantejada, percebuda i analitzada des de fora aquesta qüestió de la Concòrdia Civil?

Precisament, el present treball de F. Boukraa Djelloul Salah és un primer intent per contestar aquesta pregunta, i constitueix per descomptat el primer jaló o els primers resultats de la segona fase del nostre projecte d'investigació, que ens permet saber si els seus comentaris i anàlisis relatius als esdeveniments que marcaren aquell període s'apropen o s'allunyen de la realitat algeriana. Veurem també de quina manera aquesta premsa valorava, segons la seva línia ideològica, la reacció de l'elit política algeriana, tant dels partits de l'Aliança governamental com dels partits de l'oposició a la Concòrdia Civil, i fins a quin punt podia consolidar o no el poder d'A. Bouteflika i assolir o no els seus objectius.

Amb aquesta finalitat convé assenyalar que el continuarà un altre estudi de F. Boukraa que té com a objectiu valorar –a través dels dos diaris esmentats– la qüestió de la Carta per la Pau i la Reconciliació. Aquest text va ser votat, promulgat i adoptat per referèndum durant el segon mandat presidencial d'A. Bouteflika (2004-2009), a pesar de les dures crítiques dels seus adversaris per no haver assolit els objectius, amb la persistència o existència d'alguns focus de resistència islamista en certes regions del país, i sobretot arran d'alguns espectaculars atemptats a Alger i Boumerdès.

Pel que es desprèn de la seva darrera campanya electoral i de les primeres declaracions després de la victòria a les urnes del passat 9 d'abril, sembla molt més determinat a proseguir en aquest camí per fer de la reconciliació nacional el seu cavall de batalla per al tercer mandat, ja que ha manifestat obertament la seva intenció i la profunditat del seu pensament sobre aquesta qüestió. Ja en el primer dia de la campanya electoral va anunciar, des de la ciutat de Batna, que en el tercer mandat la reconciliació nacional seria encara més àmplia (*El Watan*, 22-03-09). També a Bechar va afirmar que els islamistes feren molt de mal al país (*Le quotidien d'Oran*, 23-03-09). A Sétif va exigir que els dirigents de l'exFIS reconeguessin públicament els seus errors, i rendissin un gran homenatge al poble i a les forces de seguretat per haver estat a l'alçada dels esdeveniments (*Le quotidien d'Oran*, 24-03-09).

Què prefiguren aquestes declaracions? Una transformació d'un projecte reconciliador en un projecte d'amnistia general? Contestarem aquesta pregunta una vegada acabada la segona fase del projecte d'investigació.

FARIDA BOUKRAA DJELLOUL SALAH

SUMARI

INTRODUCCIÓ	12
PART PRIMERA	14
CAPÍTOL I: L'ARRIBADA DE BOUTEFLIKA AL PODER	15
1. Les eleccions presidencials del 15 d'abril de 1999.....	15
1.1. Els candidats a l'elecció presidencial.....	15
1.2. La campanya i preparació electoral.....	19
1.3. La retirada dels sis candidats de l'escrutini.....	20
1.4. L'elecció d'Abdelaziz Bouteflika.....	21
1.5. Comparació entre l'elecció presidencial de L. Zerual i la d'A. Bouteflika	22
1.6. Reacció de l'oposició després del triomf de Bouteflika.....	24
CAPÍTOL II: LA CONCÒRDIA CIVIL	25
1. La Concòrdia Civil com a solució política	25
1.1. Establiment de la llei de Concòrdia Civil	26
1.2. Reacció de l'oposició i procediment del procés de pau.....	26
2. El referèndum sobre la Concòrdia Civil	29
2.1. Campanya referendària.....	29
2.2. Reaccions al referèndum.....	30
2.3. Escrutini i resultat del referèndum	30
2.3.1. Resultat del vot del referèndum per província (<i>wilaya</i>)	31
3. L'assassinat d'Abdelkader Hachani	33
4. El nou govern de Bouteflika	34
5. L'expiració del termini de la llei de Concòrdia Civil	35
6. El suport occidental a la Concòrdia Civil.....	36
7. El fracàs de la Concòrdia Civil per als islamistes	37
7.1. La Concòrdia Civil com a mesura policial	38
7.2. Opacitat jurídica de la llei de Concòrdia Civil.....	38
7.3. Absència d'una solució política.....	39
PART SEGONA: LA CONCÒRDIA CIVIL EN EL PAÍS I LA VANGUARDIA (Juny 99 / juny 2000)	40
1. Unitat d'anàlisi de la categoria "Concòrdia Civil" a <i>La Vanguardia</i>	41
2. Unitat d'anàlisi de la categoria "Concòrdia Civil" a <i>El País</i>	42
CAPÍTOL I: LA FI DE LA VIOLÈNCIA A ALGÈRIA	45
1. Anunci de la pau: la percepció d' <i>El País</i>	45
Les cròniques: negociació de la pau	45
2. La pau de Bouteflika: la versió de <i>La Vanguardia</i>	46
Les cròniques: la preparació d'una amnistia per als penedits.....	46
CAPÍTOL II: L'AMNISTIA DE BOUTEFLIKA ALS INTEGRISTES	49
1. L'indult presidencial als islamistes a través d' <i>El País</i>	49
Les cròniques: negociació de la pau	49
Editorial: "Esperança a Algèria" (06-07-99).....	53
2. L'indult presidencial als integristes: la versió de <i>La Vanguardia</i>	53
Les cròniques: incerteses sobre l'alliberament dels dirigents del FIS	53

Possible reconciliació amb el Marroc.....	56
Editorial 1: “Expectatives algerianes” (05-07-99).....	57
Editorial 2: “Algèria, nova fase” (06-07-99).....	57
La rúbrica d’opinió: “L’aposta algeriana”, Bruno Frappat	57
CAPÍTOL III: LA PROPOSTA DEL REFERÈNDUM SOBRE LA LLEI DEL PERDÓ	59
1. L’anunci del referèndum a <i>El País</i>	59
Les cròniques: reaccions al referèndum sobre la pau.....	59
2. Proposta del referèndum i el retorn de la violència a <i>La Vanguardia</i>	60
Les cròniques: la violència amenaça la pau de Bouteflika	60
Campanya referendària.....	61
Alteració de les relacions algerianes-marroquines.....	62
CAPÍTOL IV: LA VOTACIÓ DEL REFERÈNDUM.....	63
1. Els resultats del referèndum a <i>El País</i>	63
Les cròniques: la consolidació de Bouteflika en el poder.....	63
2. La votació del referèndum sobre la Concòrdia Civil a <i>La Vanguardia</i>	64
Les cròniques: l’aclaparador sí a la Concòrdia Civil.....	64
Resultat de l’escrutini	65
El suport exterior	66
Editorial: “Bouteflika guanya” (18-09-99).....	67
La rúbrica d’opinió: “L’Algèria de Bouteflika”, Bernardo Gueta	67
CAPÍTOL V: L’ASSASSINAT DEL NÚMERO TRES DEL FIS	68
1. <i>El País</i> i l’assassinat d’Abdelkader Hachani.....	68
Les cròniques: eliminació del tercer xeic del FIS	68
Editorial: “Assassinat a Algèria” (24-11-99).....	71
2. <i>La Vanguardia</i> davant l’assassinat del líder moderat del FIS.....	71
Les cròniques: cop fort a la política de reconciliació.....	71
La crida per un estat islàmic	72
Frustració	73
CAPÍTOL VI: RENDICIONS I EXPIRACIÓ DEL TERMINI DE LA LLEI DEL PERDÓ.....	75
1. El final del termini de la Concòrdia a <i>El País</i>	75
Les cròniques: dissolució del braç armat del FIS	75
Editorial: “Reconciliar Algèria” (14-01-00)	78
2. Autodissolució de l’EIS a través de <i>La Vanguardia</i>	79
Les cròniques: indult a l’EIS un dia abans del final del termini de la llei del perdó	79
CAPÍTOL VII: ALGÈRIA I FRANÇA	81
1. La normalització de les relacions francoalgerianes: la versió d’ <i>El País</i>	81
Les cròniques: visita de Bouteflika a l’antiga potència colonial	81
2. <i>La Vanguardia</i> i les relacions francoalgerianes	81
Les cròniques: intent de corregir els errors del passat	81
CONCLUSIÓ	83
ANNEX: EL TEXT DE LLEI DE LA CONCÒRDIA CIVIL.....	84
CRONOLOGIA	90

INTRODUCCIÓ

La Concòrdia Civil va ser, juntament amb la Carta per la Pau i la Reconciliació Nacional de l'any 2005, un dels grans mitjans empresos pel nou president algerià, Abdelaziz Bouteflika, per recuperar la pau a Algèria després d'un conflicte sagnant que va durar més de set anys i va causar la mort a 100.000 persones. Abdelaziz Bouteflika, que va ser elegit president de la República en unes circumstàncies polèmiques, es va presentar a les eleccions del 15 d'abril de 1999 sota el lema de 'reconciliació nacional', un projecte per al qual va establir la llei de Concòrdia Civil. Aquesta política, des del primer moment, es va exposar a oponents i a partidaris. S'ha de recordar, així mateix, que aquest tema es va tornar a plantejar després d'haver transcorregut cinc anys. Es tractava de les eleccions presidencials del 8 d'abril de 2004, en les quals es va presentar A. Bouteflika novament com a candidat lliure i sempre amb el tema de la reconciliació nacional, o millor dit, la "Concòrdia Civil".

El present treball no vol ser més que una aproximació a l'anàlisi de la Concòrdia Civil, especialment a través de la premsa espanyola. Pretenem organitzar aquest treball establint dues parts. La primera part comprèn dos capítols i la segona, set capítols.

Seguint l'ordre de la lògica, anem del més general al més específic. A la primera part intentem introduir al tema de la Concòrdia amb referència a la situació d'Algèria a partir de 1992. El primer capítol tracta, en primer lloc amb grans línies, el començament del conflicte islàmic militar, les causes que contribuïren al seu desenvolupament i les etapes per les quals va passar per obtenir la forma dura i pura de terrorisme. En segon lloc, parlem de les eleccions presidencials del 15 d'abril de 1999 i oferim un panorama general de la procedència del procés electoral. Al·ludim, de la mateixa manera, al resultat del vot i a la reacció a aquestes eleccions.

El segon capítol de la primera part el dediquem exclusivament a la Concòrdia Civil. Es tracta del plantejament del projecte de la Concòrdia, el seu procés, les traves a les quals es va enfrontar aquesta política reconciliadora, la posició d'Occident davant aquesta política, com també la interpretació dels islamistes algerians de la Concòrdia Civil.

La segona part és la més original i específica. Hi pretenem estudiar la percepció de dos importants diaris representatius de la premsa escrita espanyola, *El País* i *La Vanguardia*. Hem compilat dos corpus d'articles compost per tres gèneres periodístics: cròniques, editorials i articles d'opinió, publicats per aquests dos diaris. En aquest treball es pretén analitzar el tema de la Concòrdia Civil algeriana d'un període que va de juny de 1999 a juny de 2000. És a dir, el període que correspon a la posada en funcionament del projecte de la Concòrdia Civil a Algèria fins a després de l'expiració del seu termini. S'hi analitzen precisament les distintes etapes de la Concòrdia Civil, com també els obstacles que marcaren aquest procés. Ens referim, per tant, a les conseqüències d'aquest procés pacificador del president Bouteflika com una nova solució política al trauma algerià.

Per suposat, ens plantejem una sèrie de preguntes que ens serveixen de guia per a l'anàlisi posterior: Quina va ser la percepció de la Concòrdia de l'elit política tant islamista com moderada? Fins a quin punt aquesta política de pau va contribuir a consolidar Bouteflika en el poder? Qui es va beneficiar realment de la Concòrdia? Quina va ser la resposta d'Occident a aquesta política del nou president? En quina mesura va aconseguir la Concòrdia Civil els objectius pels quals va ser elaborada? Com va abordar la premsa espanyola el tema de la Concòrdia i en quina mesura va contribuir a fer arribar aquest tema a l'opinió pública?

PART PRIMERA

CAPÍTOL I: L'ARRIBADA DE BOUTEFLIKA AL PODER

1. LES ELECCIONS PRESIDENCIALS DEL 15 D'ABRIL DE 1999

1.1. Els candidats a l'elecció presidencial

El president Zerual va convocar eleccions presidencials per al 15 d'abril de 1999, a les quals es presentaren set candidats: Abdelaziz Bouteflika, antic ministre d'Afers Exteriors de Huari Bumedian; Ahmed Taleb Ibrahim, defensor de l'araboislamisme; Mulud Hamruche, antic primer ministre de Chadli Benyedid; Hocine Aït Ahmed, un dels darrers caps "històrics" de la lluita d'alliberament i president del Front de les Forces Socialistes (FFS); Yusef Khatib, antic cap de guerra; Mokdad Sifi, antic primer ministre de Zerual; i Abadallah Djaballah, fundador del partit Ennahda.

a) Mulud Hamruche

L'antic primer ministre de Chadli Benyedid, Mulud Hamruche, té una llarga carrera, un passat honorable, una integritat absoluta i unes capacitats intel·lectuals innegables. Als 55 anys Mulud Hamruche tenia el perfil del candidat ideal a la presidència de la república. Va fer la major part de la seva carrera a l'exèrcit. En el moment de la independència era subintinent a Alger, i després a Bughar. Va tornar a estudiar i va obtenir una llicenciatura en dret i en ciències econòmiques. L'abril de 1968 el president Huari Bumedian el va cridar per desenvolupar el lloc de director de protocol. Després de la

mort del president, va ser nomenat el 1984 secretari general del govern pel nou president Chadli Benyedid.

Va inspirar durant molt de temps la redacció de la Constitució adoptada el febrer de 1989, que instaurava el multipartidisme i la llibertat de premsa, se'l va considerar l'impulsor de l'obertura política i econòmica, i va succeir Kasdi Merbah en la presidència del govern. Tanmateix, la seva labor va ser pertorbada seriosament per l'ona de xoc dels esdeveniments de l'octubre de 1988 (quan l'exèrcit hagué de disparar sobre els manifestants per restablir l'ordre). El 3 de juny de 1991, en una situació molt crítica, Hamruche va presentar la dimissió. El novembre de 1995 va intentar presentar-se a l'elecció presidencial, però, a causa de l'empitjorament de la situació, va renunciar a participar-hi.

Els algerians en guarden bons records: la seva lluita contra la corrupció, els seus ànims a la iniciativa dels joves empresaris i a la creació dels diaris independents, a més del seu rebuig a escalonar el deute exterior. Mulud Hamruche es va mostrar com un dels candidats favorits en l'escrutini del 15 d'abril de 1999, que havia basat la campanya sobre dues paraules: esperança i joventut.

b) Mokdad Sifi

Havia estat ministre d'Equipament des del juliol de 1992, en els governs de Belaid Abdesselam i de Redha Malek. Va exercir les funcions amb dignitat i competència. És un home de la nova

generació de responsables algerians, nascut el 21 d'abril de 1940. No va ocupar responsabilitats durant la guerra d'alliberament, però va ser membre actiu de l'Organització Civil del Front d'Alliberament Nacional (OCFLN). Llicenciat en ciències físiques de la Universitat d'Algèria, va obtenir una beca per continuar els estudis a França, on va aconseguir el diploma d'enginyer en electromecànica. Va ocupar el lloc de secretari general del Ministeri de Finances fins el 1998, des d'on va participar en el llançament de la reforma fiscal i la posada en funcionament d'un ampli programa de modernització del sector financer. Va ser nomenat encarregat de missió amb el primer ministre, després cap de gabinet. Hom li confià la preparació de les eleccions presidencials del novembre de 1995. Després va ser elegit diputat de la seva ciutat d'origen (Tebessa).

Quan Uyahia va arribar a arrossegar el suport de la direcció del Reagrupament Nacional Democràtic (RND) –el partit creat la per sostenir Liamin Zerual a la candidatura d'Abdelaziz Bouteflika–, Mokdad Sifi va tenir la convicció que no era l'elecció de la majoria dels executius i dels militants d'aquest partit, es va fer portaveu, va presentar la seva pròpia candidatura, i va aconseguir reunir les setanta-cinc mil firmes necessàries per tenir l'autorització per participar a la consulta.

c) Yussef Khatib

Yussef Khatib, antic cap de guerra de l'alliberament algerià i partidari convingut de les reformes. Va abandonar els estudis de medicina i va entrar, des de 1955, en l'organització clandestina del FLN. Va participar en la vaga general dels estudiants i es va reunir amb els primers maquis de l'Exèrcit d'Alliberament Nacional (ALN) en la seva regió natal. A la fi de l'any 1961 va ser nomenat comandant de la seva *wilaya* ('província').

A causa del paper que va tenir en el FLN, Khatib va ser posat a la llista dels candidats del partit únic

per a les eleccions a la primera Assemblea Constituent; després, a la primera Assemblea Legislativa, però no va aconseguir escó. El juliol de 1967 Khatib va dimitir del règim de partit únic, fet pel qual va ser posat en detenció domiciliària. A partir del juliol de 1993 va tornar a la política, el president Zerual el va designar assessor polític i el 1995 el va nomenar director de la seva campanya electoral. Per a Khatib la lluita contra l'islamisme armat no pot ser solament militar i policial: ha d'anar acompanyada de reformes profundes que eradiquin l'integrisme polític i religiós, i tallin les arrels que li varen permetre desenvolupar-se. Aquestes reformes havien de ser aplicades a l'educació, la informació, el codi civil –i en particular l'estatut de la família–, el funcionament de la justícia,¹ etc.

La dimissió de Yussef Khatib en va fer el símbol de les opcions democràtiques. A pesar de tot, Khatib va optar per presentar la seva candidatura. Comptava amb el suport dels sindicats, dels antics mujahidins, els patriotes dels grups d'autodefensa i de l'electorat femení.

d) Ahmed Taleb Ibrahim

Un intel·lectual de 67 anys que domina perfectament la llengua francesa i al mateix temps, apassionat de l'especificitat àrab i islàmica del seu país. Reclamà la filiació espiritual del xeic Abdelhamid Ben Badis i del xeic Bachir Ibrahim, que presidiren l'associació dels ulemes, el moviment reformador musulmà. Ibrahim es considera partidari de l'exFIS i dels nacionalistes.

Ibrahim va ser fundador del diari *Le jeune musulman*. El 1955 va ser elegit president de la Unió General dels Estudiants Musulmans d'Algèria (UGEM), creada per iniciativa del FLN. Després, a la clandestinitat, membre de la direcció de la Federació de França del FLN. Va ser reclus el 1957 durant cinc anys a la presó de Fresnes a prop de París. Amb la independència, va ser alliberat i es va dirigir a la carrera política.

1. *Jeune Afrique*, 1999, núm. 1994, del 30 de març al 5 d'abril de 1999, pàg. 48.

El seu caràcter intransigent el va conduir a enfrontar-se durament a Ben Bella, qui el va tancar a la presó el 1963. Gràcies a la seva amistat amb Bumedian, va iniciar una llarga i significativa carrera governamental: ministre d'Educació. En aquesta època va introduir l'arabització a les escoles elaborant un pla decennal d'ensenyament centrat en tres punts: democratització, arabització i orientació científica i tècnica. Després va ocupar el lloc de ministre d'Informació i de Cultura, assessor de la presidència, i a la fi ministre d'Afers Exteriors des de 1982 a 1988. Amb passió, volia una Algèria àrab i islàmica, i rebutjava tot allò que podia perjudicar l'autenticitat nacional i cultural algeriana; cosa que es pot sentir a través de la lectura d'una col·lecció que va publicar el 1974: *“Il faut être soi-même, il faut être de son peuple...”*, afirmava.²

Teleb Ibrahimí va intentar donar tot el que podia per a la islamització i l'arabització de l'ensenyament i de les institucions escolars i universitàries. Per dur a terme aquesta tasca, comptava amb el suport del president Huari Bumedian, que compartia la seva voluntat de restaurar l'arabització d'Algèria i d'afirmar la seva especificitat musulmana. Després dels esdeveniments de 1988, Taleb Ibrahimí va pensar que l'equip del qual formava part s'havia de retirar i que s'havia de passar pàgina.

Ibrahimí es va presentar a les eleccions presidencials amb l'ambició de reunir els sufragis dels hereus del nacionalisme dels anys seixanta i els del corrent islàmic.

e) Hocine Aït Ahmed

Nascut el 20 d'agost de 1926 a la Gran Cabília, es va adherir al Partit del Poble Algerià (PPA), moviment clandestí fundat per Messali Hadj, figura carismàtica del nacionalisme algerià que reivindicava la independència d'Algèria. Un any després, va participar en la creació del braç pa-

ramilitar del partit Organització Especial (OS), que preparava la lluita armada. Però el desembre de 1949 va haver de cedir el lloc a Ahmed Ben Bella: el nou moviment temia un “complot berberista”, i Aït Ahmed va ser sospitós, ja, de temptació separatista. En 1950 l'Organització va ser desmantellada per la policia francesa.

Cofundador, el 1954, del Front per a l'Alliberament Nacional (FLN) va dirigir l'abril de 1955 la delegació algeriana a la Conferència de no alineats (a Bandung), després va obrir el despatx del FLN a Nova York, que es mostrava molt actiu a prop de l'ONU. Denunciant els perills del partit únic, reclamant la llibertat d'expressió i d'associació, i oposant-se a la política econòmica fundada sobre un gran sector industrial nacionalitzat, Hocine va crear el 29 de setembre de 1963 el seu propi partit, el Front de les Forces Socialistes (FFS). Després d'haver estat empresonat i condemnat a mort el 1965, Aït Ahmed va aconseguir fugir de la presó l'1 de maig de 1966 i es va exiliar a Europa. El 1977 es va llicenciar en dret a la Universitat de Nancy. Fa més de vint anys que s'oposa al partit únic.

La sotragada social de l'octubre de 1988 i la repressió ferotge seguits de la crisi del partit únic i la posterior instauració del multipartidisme canviaren les coses. El 15 de desembre de 1989 Aït Ahmed va tornar a Algèria i va reactivar el FFS, però va rebutjar participar en l'escrutini municipal del juny de 1990. Després del triomf aclaparador del partit islamista FIS en aquestes eleccions, Aït Ahmed, divuit mesos després, va presentar uns candidats a les legislatives. Va obtenir vint-i-cinc escons (cinc més que el FLN) en la primera volta de l'escrutini i es va convertir en la tercera força política en el país. Per evitar una bipolarització FLN-FIS, el cap del FFS va conduir pels carrers d'Alger unes manifestacions que reclamaven la instauració d'un Estat “ni islàmic ni policial”.³ Després de l'anul·lació de la segona volta de

2. *Jeune Afrique*, núm. 1994, del 30 de març al 5 d'abril de 1999, pàg. 49.

3. *Jeune Afrique*, 1999, núm. 1980-1999, del 22 de desembre de 1998 al 10 de maig de 1999, pàg. 25.

l'escrutini de 1992, Aït Ahmed va tornar al seu exili a Suïssa.

El dirigent del FFS va acceptar el gener de 1995 la invitació de la comunitat cristiana de Sant Egidi de reunir-se a Roma i de cercar –juntament amb la resta de partits convidats, entre els quals hi havia el FIS i el FLN– una sortida a la crisi. En les legislatives de 1997 hi va participar el FFS, però aviat el seu líder va denunciar la mala organització, que desqualificava per a ell els resultats. I després de l'anunci de Zerual a les eleccions presidencials del 15 d'abril de 1999, Aït Ahmed va entrar a Alger, i el 3 de febrer de 1999 va presentar la seva candidatura.

f) Abadallah Djaballah

Va néixer el 2 de maig de 1956. Des que era jove, Djaballah militava activament en el si de moviments islamistes. Va obtenir la llicenciatura en dret a la Universitat de Constantina. El gener de 1974, el jove activista va crear dos bastions islamistes universitaris a Constantina, i després en va estendre la xarxa a Annaba i ben prest a la part més gran de l'est algerià. Djaballah es va inspirar en l'exemple de Malek Benabi, un “doctor de la fe” proper dels Germans musulmans egipcis que, el 1968, havia contribuït molt a la creació d'una mesquita a la facultat central d'Alger. Aquest lloc d'oració i de reflexió es va convertir ràpidament en el centre de reunions dels estudiants arabòfons. Al final de 1974, amb el suport dels seus *djamaat* (grups) universitaris, va fundar l'associació islàmica que es va denominar després Ennahda. Va ser arrestat dues vegades, el 1976 i el 1978, per activitats subversives, després va ser alliberat però privat dels drets cívics. Va tornar a ser empresonat el 1986.

A diferència de l'islamista moderat Mahfud Nahnah, Djaballah es va replegar sobre la seva organització i va comprovar les grans dificultats per desenvolupar-se fora de Constantina. Va ser signant el 1995 de la plataforma de Roma. El seu projecte de societat –creació d'un Estat islàmic– va seduir a poc a poc els decebutos del FIS, i en general tots els simpatitzants islamistes repug-

nats per la violència. Des de l'anunci de les eleccions presidencials del 15 d'abril, la majoria dels membres de la direcció del partit de Djaballah donaren suport a Abdelaziz Bouteflika, la qual cosa va empènyer Djaballah a suprimir la formació que havia fundat. Amb un grup dels seus fidels, va formar un partit nou, el Moviment de la Reforma Nacional (MNR), i va decidir presentar-se a les eleccions.

g) Abdelaziz Bouteflika

Un dels darrers representants de l'era Bumedian, l'home que va dirigir la diplomàcia d'Algèria en els anys setanta. Abdelaziz Bouteflika va néixer el 1937, a Oujda, originari de Tlemcen (província algeriana). Als 18 anys va acabar els estudis amb una titulació en francès, i també un diploma de l'escola alcorànica. El maig de 1956 va respondre a la crida del Front d'Alliberament Nacional (FLN) a tots els estudiants per unir-se als maquis. El novembre de 1954, sota la direcció d'Ahmed Ben Bella i de Huari Bumedian, Bouteflika s'havia llançat a la lluita armada contra l'exèrcit francès. En aquells anys tenia el sobrenom de guerra d'*Abdelkader*.

Per les seves aptituds especials li encomanaren des del principi tasques de responsabilitat, fins el 1957 va ser inspector general de la cinquena *wilaya* (província), a l'Oranesat, i després va ascendir a comandant d'operacions militars i a cap de l'estat major general de l'exèrcit d'alliberament nacional (ALN). El 1960 li va ser confiat el control de les fronteres amb Mali per assegurar la sobirania algeriana sobre el territori amb la vista posada cap a la independència. El 1961 va ser enviat clandestinament a França per contactar amb els dirigents civils del FLN a la presó.

Després de la independència d'Algèria el juliol de 1962, Bouteflika va figurar, en representació de Tlemcen, com un dels diputats de l'Assemblea Nacional Constituent, i el setembre Ben Bella el va incloure al seu govern com a ministre de Joventut, d'Esports i de Turisme. Als 25 anys es va convertir en ministre d'Affers Exteriors.

Home refinat i cultivat, de maneres típicament occidentals, Bouteflika va dirigir brillantment la diplomàcia algeriana durant tretze anys del bumedianisme. En la segona meitat dels anys seixanta va negociar els aspectes econòmics de les noves relacions francoalgerianes. El 1971 va intervenir en la nacionalització de la indústria dels hidrocarburs. Ambicionat per Bumedian, va dissenyar l'estratègia del lideratge algerià del Moviment de Països No Alineats i del Món Àrab, com també la reivindicació d'un nou ordre econòmic internacional, la qual cosa va convertir Alger en seu insubstituïble per a cimera i conferències. El setembre de 1974 va ser elegit president de la 29ª sessió anual de l'Assemblea General de Nacions Unides, una de les primeres decisions de la qual va ser reconèixer l'OLP de Yasser Arafat com a representant legítim del poble palestí.

Durant la presidència de Chadli Benyedid el 1979, Bouteflika va ocupar el lloc de ministre d'Estat amb funcions d'assessoria del president. El 13 de gener de 1980 va cessar de l'executiu i va desaparèixer del primer pla polític. Llavors va emprendre el camí d'un autoexili que el va dur als Emirats Àrabs Units, França i Suïssa.

Rehabilitat el 1987, després de la rebel·lió social d'octubre de 1988, que va commoure les estructures del règim, va ser un dels signataris de la denominada "Carta dels 18" a favor de la democratització de la vida política. El 1989 va retornar definitivament a Algèria per participar en el congrés extraordinari del FLN i va ser readmès en el Comitè Central. En els anys següents Bouteflika va ser un discret observador de les convulsions polítiques algerianes.

Va rebutjar els càrrecs de ministre-conseller i representant permanent a les Nacions Unides, que li va proposar l'Alt Consell d'Estat, l'òrgan suprem de poder des del cop d'estat antiislamista del gener de 1992. El gener de 1994 va declinar

l'ofertament de sectors de l'exèrcit de postular-se per a la presidència de la República. En aquella ocasió es va apuntar que els militars no haurien acceptat la seva disposició a iniciar una via de diàleg amb el Front Islàmic de Salvació (FIS), declarat il·legal després de vèncer en les eleccions lliures del desembre de 1991.

Amb motiu del final anticipat de la presidència de Liamin Zerual, Bouteflika va anunciar el desembre de 1998 la seva intenció de competir com a candidat independent a les eleccions del 15 d'abril de 1999. Bouteflika va centrar les propostes electorals en la reconciliació nacional, la superació de la violència i la restauració de la pau.

1.2. La campanya i preparació electoral

Per ser admissible, tota candidatura a l'elecció presidencial ha d'anar, segons la llei, acompanyada amb una llista que dugui "sis-centes signatures de membres elegits d'assemblees comunals, de *wilayat* ('províncies') o de parlamentaris, repartits com a mínim a través de vint-i-cinc *wilayat* [...], o setanta-cinc mil signatures individuals d'electors inscrits en una llista electoral, reunits com a mínim a través de vint-i-cinc *wilayat*".⁴ I per aconseguir les setanta-cinc mil rúbriques exigides, és necessari tenir una xarxa de delegats ben repartits almenys en una trentena de *wilayat*. A més, cal disposar de mitjans financers importants, d'una gran disponibilitat i de molt de do de gents. Aquests agents electorals efectivament han de dur a terme de front, en el terreny, com a mínim tres activitats: reunir les signatures, posar un despatx local que prepararà la recepció del candidat durant la seva gira, i dur durant diversos mesos una campanya de comunicació eficaç.⁵

En realitat sol·licitar les firmes requereix temps, homes i diners. Necessita diversos grups de militants originaris de la regió que

4. *Jeune Afrique*, 1999, núm. 1980-1999, del 22 de desembre de 1998 al 10 de maig de 1999, pàg. 84.

5. *Ibid.*

s'expressin amb facilitat i capaços, a la vegada, de donar la millor imatge possible del candidat que representen, i d'explicar les grans línies del seu programa.

Dels set candidats a l'elecció presidencial que varen ser retinguts, l'11 de març de 1999 pel Consell constitucional, es considera Aït Ahmed l'únic candidat oficialment representat per un partit: el Front de les Forces Socialistes (FFS). La resta de candidats es consideraren "independents" segons la terminologia oficial.

La campanya electoral oficial va durar tres setmanes (del 25 de març al 12 d'abril). Els set candidats dugueren una campanya esgotadora, es desplaçaren per diverses ciutats algerianes i pronunciaren molts discursos. Hocine Aït Ahmed, cap del FFS, durant la seva campanya electoral va insistir a posar fi a la violència i millorar les condicions de vida. En un míting que va tenir lloc a la ciutat algeriana de Bouira, Aït Ahmed es va basar en tres qüestions: la pau, la reconciliació i el diàleg.

Mulud Hamruche va fer una campanya molt dinàmica i va atreure els joves, tant aturats com estudiants, i va excloure una rehabilitació del FIS i l'amnistia. Hamruche, en una campanya a Chlef i Aïn Defla, va insistir en el canvi.

Abdelaziz Bouteflika, al llarg de la seva campanya electoral, va insistir en la importància de la reconciliació nacional i que la lluita contra el terrorisme es duria a terme sense repòs. I a Guelma, la ciutat de Huari Bumedian, Bouteflika va fer la seva campanya en nom d'una Algèria forta i digna. També va cridar els algerians al treball, a passar ràpidament a una economia liberal i a sortir de la violència.

Taleb Ibrahimí va basar la seva campanya a moralitzar la vida pública, i restablir la confiança per a un Estat democràtic en el marc dels principis islàmics. I en els discursos dels seus mítings a Orà i Tlemcen, va reclamar la pau i l'estabilitat.

Mokdad Sifi era l'únic candidat que va centrar els discursos en les qüestions econòmiques proclamant un "sí a l'esperança". I en els seus discursos a Uergla, va reclamar honradesa.

Abdallah Djaballah va centrar els discursos de la seva campanya en la necessitat de l'aixecament de l'estat d'urgència, l'alliberament dels detinguts d'opinió i la promoció de l'Alt Comitè Islàmic (ACI). Sota el tema de la reconciliació, Djaballah va dur la seva campanya a Djelfa. Quant a Yussef Khatib, va dur la campanya a la Mitidja i Larbaa.

El ministre d'Interior, Abdelmalek Sellal, va exposar en una entrevista amb un diari algerià, les disposicions preses per tenir la confiança de tots els partits. També es va instal·lar una Comissió Nacional Independent de Supervisió de les Eleccions Presidencials (CNISEP), integrada per delegats dels set candidats i personalitats independents per vetllar per la imparcialitat de l'administració i garantir la transparència dels comicis.

1.3. La retirada dels sis candidats de l'escrutini

Després d'una campanya carregada per als set candidats a l'elecció presidencial algeriana, sis d'ells, oblidant les seves divergències, exigiren audiència amb el president Zerual. Advertiren que si no se'ls en concedia, sol·licitarien l'anul·lació dels comicis. L'amenaça va ser contestada tot d'una pel president de la República: "El procés ja ha començat i és imparabla". Després d'aquesta declaració, els sis candidats menys Bouteflika, es reuniren a la seu electoral d'Aït Ahmed i emeteren un comunicat en el qual demanaren l'anul·lació dels resultats de la votació ja començada a les urnes itinerants i als col·legis electorals reservats a les forces de seguretat: "A pesar de les garanties donades pel president i pel cap de l'Estat Major de l'Exèrcit, totes les informacions al nostre abast confirmen que el frau ja ha començat", afirmaren aquests candidats.

El dia abans del dia de les eleccions, els candidats anunciaven la seva retirada col·lectiva del cartell electoral: “Hem decidit retirar-nos col·lectivament de les eleccions presidencials i no reconeixem la legitimitat dels resultats de l'escrutini”⁷. Els sis candidats ordenaren també la retirada dels seus interventors a peu d'urna i dels seus representants a la Comissió de Supervisió Electoral. Quant a Bouteflika, que es va presentar a aquesta elecció com a candidat independent, va consagrar aquell dia abans de l'escrutini a unes retrobades amb els representants de la premsa internacional.

El president retirat Zerual va comparèixer davant la nació a través de la televisió estatal poc després de les vuit del capvespre del dia 14 d'abril. Amb una veu ferma, va ratificar que els comicis tindrien lloc, com estava previst, el dia 15 d'abril en plena transparència: “Esper que el poble algerià pugui elegir amb netedat i de manera lliure, i li demano que continuï pel camí de la democràcia”⁸.

Al llarg de la jornada de l'escrutini, els sis candidats retirats explicaren el seu pas comú. Mulud Hamruche va fer una conferència de premsa, en la qual va declarar que la decisió de retirar-se era l'única solució que podia “*déjouer un coup d'Etat particulier*”. Mokdad Sifi va fer notar, per la seva banda, que el frau era inacceptable i que en aquell país causava un problema. En canvi, els partidaris de Bouteflika condemnaren tots, amb el mateix llenguatge, l'acte dels sis candidats.⁹

1.4. L'elecció d'Abdelaziz Bouteflika

Enfront de l'oposició dels seus sis rivals en l'elecció presidencial, Bouteflika va comptar amb el suport de trenta membres d'Ennahda, que anunciaren el suport del seu partit a la seva can-

didatura juntament amb el FLN i la RND (Reunió Nacional i Democràtica), en la qual una part es va mantenir favorable a Mulud Hamruche. A. Bouteflika va tenir igualment el suport dels sindicats unitaris de treballadors i d'estudiants. Va comptar també amb el suport de certs sectors de l'exèrcit com el general Nezzar.

Amb una participació de l'electorat del 60,25% en haver tancat les urnes, segons el Ministeri d'Interior, transcorregueren, el 15 d'abril amb normalitat i sense cap incident digne de ser destacat, les eleccions presidencials algerianes, que en les primeres estimacions no oficials donaven la victòria al candidat únic, l'exministre d'Afers Exteriors en els anys setanta, Abdelaziz Bouteflika. Les anteriors eleccions presidencials de 1995, que havia guanyat el president Liamin Zerual, assoliren un índex de participació del 75 per cent i el president va sortir elegit amb un 63 per cent dels vots.

En el moment de dipositar el seu vot el 15 d'abril a Alger, l'únic candidat, A. Bouteflika, va declarar que pensava “governar amb tot el poble” al mateix temps que va expressar el desig “que aquests comicis desemboquin en una majoria substancial”. Amb aquest propòsit, el dia abans, en declaracions al diari en llengua àrab *El Hayat*, va afirmar: “No assumiré la presidència si no aconseguixo un vot massiu”. Per la seva banda, el president algerià Liamin Zerual, que també va votar a la capital algeriana, en unes breus declaracions a la premsa, va dir: “La història jutjarà cadascú com es mereix”, en referència a la decisió dels sis candidats de retirar-se dels comicis.

El candidat únic A. Bouteflika va assolir la presidència d'Algèria el 15 d'abril de 1999 amb el 73,79% dels sufragis expressats sobre un total de participació oficial del 60,25%. “Tombaré la

6. *Jeune Afrique*, 1999, núm. 1980-1999, del 22 de desembre de 1998 al 10 de maig de 1999, pàg. 28.

7. *Ibid.*

8. *El País*. 15-04-1999.

9. *El Watan*. 15-04-1999. Núm. 2534. Pàg. 1.

pàgina negra d'Algèria. He estat elegit democràticament i em comprometo a governar per a tots els algerians”, aquestes foren les primeres declaracions que va fer el nou president electe d'Algèria. Els seus partidaris desfilaven el capvespre del 16 d'abril en una caravana de cotxes i amb gran gatzara de botzines davant l'hotel on es trobaven confinats els periodistes estrangers.

Els resultats definitius de l'escrutini de l'elecció del president de la República són els següents:

- Electors inscrits: 17.488.759
- Votants: 10.652.623
- Sufragis expressats: 10.093.611
- Majoria absoluta: 5.046.807

Els candidats obtingueren:

- Ait Ahmed Hocine: 321.179
- Bouteflika Abdelaziz: 7.445.045
- Hamruche Mulud: 314.160
- Khatib Yusef: 121.414
- Djaballah Abdallah: 400.080
- Sifi Mokdad: 226.139
- Taleb Ibrahimí: 1.265.594 (Resultats extrets del *Journal officiel de la République Algérienne*. Núm. 29. 21 d'abril de 1999. Pàg. 4).

El grup dels sis candidats que es retiraren dels comicis va declarar que no reconeixia la legitimitat del nou president i va confirmar la convocatòria per al 16 d'abril d'una “marxa nacional de protesta” a Alger per protestar contra el “fraud electoral”. La manifestació estava previst que comencés a les 14.30 a la plaça del Primer de Maig de la capital, amb la participació personal de quatre dels sis candidats retirats: Taleb Ibrahimí, Mulud Hamruche, Yusef Khatib i Abadallah Djaballah. Tanmateix, aquesta manifestació va ser prohibida i reprimida.

“La votació s'ha desenvolupat en condicions normals, amb regularitat, transparència

i seguretat, a pesar dels dubtes infundats contra l'administració algeriana”, va afirmar Sellal, que va qualificar els candidats retirats d’“egoistes, venjatiu i maquiavèlics” després d’“haver caigut a la trampa del seu propi passat”.¹⁰

El ministre d'Interior va assegurar que la presència de votants a les urnes s'havia anat incrementant al llarg del capvespre després d'un matí fluix. Però l'excandidat Hamruche no va vacil·lar a afirmar que les seves estimacions eren d'una participació nacional del 20%, tres vegades inferior a les oficials de Taleb Ibrahimí.

A Washington, l'administració dels Estats Units es va declarar “molt apassionada” amb el procés electoral, i el Govern francès va destacar la fractura produïda entre les esperances del poble i la manera en què havien transcorregut els fets.

1.5. Comparació entre l'elecció presidencial de L. Zerual i la d'A. Bouteflika

Taula 1:

CANDIDATS DE 1995	VOTS	CANDIDATS DE 1999	VOTS
Liamin Zerual	61,43%	Abdelaziz Bouteflika	73,79%
Mahfud Nahnah (MSP)	25,38%	Taleb Ahmed Ibrahimí	12,53%
Saïd Saadi (RCD)	9,29%	Abadallah Djaballah	3,95%
Nureddin Bukruh (PRA)	3,78%	Hocine Ait Ahmed	3,19%
		Mulud Hamruche	3,09%
		Mokdad Sifi	2,24%
		Khatib Yussef	1,22%

Font: <http://www.ub.es/solidaritat/observatori/esp/Algeria/datos/stma-politic.htm>. I el treball de Leopoldo García García *Elecciones presidenciales en Argelia*. 15 d'abril de 1999. CERL. Madrid.

10. *El País*. 17-04-1999.

Taula 2:

	1995	1999
Inscrits	15.969.904	17.494.136
Votants	12.087.281	10.539.751
Paperetes nul·les	467.749	454.474
Abstencions	3.882.623	6.954.385
Sufragis expressos	11.619.532	10.093.611

Font: *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*. Núm. 150. Octubre-desembre de 1995. Pàg. 109 i el treball de Leopoldo García García *Elecciones presidenciales en Argelia. 15 d'abril de 1999*. CERJ. Madrid.

Observem que el percentatge d'abstencions en les eleccions de 1995 va ser escàs en províncies (*wilayat*) com El-Taref, amb un 5,99% d'abstencions, fort a Jijel (34,27%), Uergla (27,46%) i El-Ued amb un 28,52%, i molt fort a la Cabília: Tizi Uzu amb un 36,26% i Bujia amb un 41,86%.

Quant a les eleccions presidencials de 1999, observem que a la regió d'Alger es va registrar una participació del 38,93%. A la Cabília, regió de majoria berber, el boicot a les urnes va ser quasi total: 5,73% de sufragis a Tizi Uzu i 6,61% a Bugia. A Orà, la segona ciutat del país, es fregaren els dos terços en la taxa d'aflluència a les urnes, en la mateixa línia que les grans ciutats de l'est del país com Constantina i Annaba. En el desert del Sàhara, a Tindouf és on es va donar la major participació, amb un vot del 88,63% dels electors.

Font: *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*. Núm. 150. Octubre-desembre de 1995. Pàg. 110 i el treball de Leopoldo García García *Elecciones presidenciales en Argelia. 15 d'abril de 1999*. CERJ. Madrid.

Taula 3:

<i>Wilayat</i>	Inscrits el 1995	Votants el 1995	Inscrits el 1999	Votants el 1999
Adrar	117.030	89.970	126.545	71.295
Chlef	415.258	259.223	464.669	268.992
Laghuat	155.839	128.971	169.002	120.332
Om el-Buaghi	269.804	244.627	291.569	222.972
Batna	481.015	446.530	510.707	399.779
Bejaïa	400.800	233.022	429.008	28.362
Biskra	279.585	244.276	303.149	228.264
Bechar	132.991	114.996	153.336	110.961
Blida	542.875	338.731	562.729	330.925
Buira	337.890	236.947	370.381	177.703
Tamanrasat	59.491	43.453	65.920	39.025
Tebessa	281.832	206.695	306.979	212.869
Tlemcen	492.688	403.045	531.851	394.857
Tiaret	368.081	301.799	401.638	318.948
Tizi-Uzu	535.932	341.611	579.719	33.243
Alger	1.184.680	724.323	1.680.261	654.196
Djelfa	324.560	240.411	362.279	232.677
Jijel	310.250	203.916	334.321	184.273
Sétif	623.397	517.482	696.021	458.041
Saïda	151.645	125.533	170.607	138.276
Skikda	413.845	339.855	453.524	313.734
S. b. Abbés	320.213	266.842	355.157	276.307
Annaba	324.033	245.907	364.212	240.037
Guelma	244.580	251.200	269.983	209.982
Constantina	484.623	336.848	507.258	334.947
Medea	415.119	276.383	438.360	288.879
Mostagán	322.099	246.658	355.611	271.782
M'sila	366.601	258.135	403.523	267.708
Mascara	358.283	272.040	387.382	292.047
Urgla	191.347	138.812	204.486	108.188
Orà	710.1096	523.096	793.670	204.528
El-Bayadh	11.693	98.877	123.915	105.860
Illizi	18.115	14.709	18.413	10.029
B. b. Arreridj	262.558	208.422	290.659	202.752
El-Taref	190.568	179.156	212.767	182.952
Tindouf	29.547	26.712	39.104	34.657
Tissemsilt	133.084	103.887	140.423	121.940
El-Ued	214.290	153.185	233.674	119.921
Khenchla	158.749	154.469	173.749	144.372
Suk-Ahras	211.876	150.925	223.645	119.921
Tipaza	469.631	384.254	322.485	238.934
Mila	345.780	283.194	377.181	232.934
Ain-Defla	336.933	266.844	369.495	259.888
Naama	81.312	64.569	91.112	66.556
Ain Temuchent	193.981	158.328	213.701	163.282
Ghardaïa	149.657	111.760	162.599	97.268
Relizane	316.694	244.192	336.817	263.901

1.6. Reacció de l'oposició després del triomf de Bouteflika

Després del que va succeir a les eleccions del 15 d'abril de 1999, els tres candidats Ahmed Taleb Ibrahim, Mulud Hamruche i Yussef Kha-tib afirmaren que ja no tenien res a veure amb un FLN (Front d'Alliberament Nacional) que es va desacreditar quan va sostenir l'“operació fraudulenta” que tenia com a finalitat col·locar Abdelaziz Bouteflika a la cadira que havia abandonat Liamin Zerual.

Els sis candidats retirats qualificaren els comicis presidencials de “fraudulents” i expliquen que la seva retirada voluntària, el dia abans de les votacions, havia estat perquè consideraven que el règim afavoria Bouteflika i que en l'escrutini dels sufragis ho havia fet més encara. El número u del FIS, Abassi Madani, per la seva banda, va manifestar que negava la victòria de Bouteflika, i va qualificar la seva elecció d'ilegítima en un comunicat de Londres el 20 d'abril de 1999. Quant a l'*Al Ribat* (butlletí de la instància executiva del FIS a l'estranger), va estimar que eren encoratjadores les declaracions del president sobre “una cobertura legal i política de la treva” i va cridar a l'obertura d'un diàleg amb el FIS.¹¹

L'oposició a Bouteflika va decidir crear partits nous després d'aquests esdeveniments. Hamruche va voler donar a la seva formació un toc socialdemòcrata per marcar l'àmbit d'actuació. Aquest antic cap de govern considerà, d'altra banda, que tenia al davant un gran planter d'electors quan va constatar que el major impacte del seu missatge electoral va tenir lloc entre la joventut, la qual va fer ben evident que no es reconeixia en el candidat Bouteflika. Taleb Ibrahim, que tenia al darrere la poderosa casta dels ulemes o doctors de la fe, i al qual va donar suport discretament el proscrit Front Islàmic de Salvació (FIS), va voler fundar un partit integrista moderat. Això va elevar a quatre les formacions integristes legals, dues de les quals, el Moviment de la Societat per la Pau (MSP) i el Moviment de la Renovació, formen part de la coalició que va sostenir Bouteflika. La denominació del nou partit es va donar a conèixer entre les variants de Front, Moviment o Agrupació Democràtica.

El tercer partit integrista legal és el Moviment Nacional de la Reforma (MNR), fundat pel xeic Abdallah Djaballah, un dels sis candidats. Kha-tib també volia crear un moviment polític que sostingués les tesis que va defensar en la seva campanya electoral.¹²

11. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 165. Juny-setembre 1999, Chronologies, pàg. 45.

12. *La Vanguardia*. 21-04-1999. Pàg. 10.

CAPÍTOL II: LA CONCÒRDIA CIVIL

1. LA CONCÒRDIA CIVIL COM A SOLUCIÓ POLÍTICA

El nou president, després d'haver estat elegit per una majoria aclaparadora, va decidir dur a terme les seves promeses sobre la realització de la pau, posar fi als set anys de guerra civil en els quals vivia Algèria i començar una pàgina nova plena de reconciliació. Per realitzar-ho, el president Bouteflika, quan feia dos mesos del seu mandat, va anunciar un projecte de Concòrdia Civil que amnistiava els integristes islamistes que no haguessin comès delictes de sang, i prometia reinserir-los a la societat.

Tot va començar quan el 6 de juny de 1999 el cap del braç armat del Front Islàmic de Salvació (FIS), i en particular, de la seva organització de l'est d'Algèria, Madani Mezrag, va enviar un comunicat en el qual anunciava la seva intenció d'abandonar la lluita armada i posar-se sota l'autoritat de l'Estat. "Per satisfer Déu, per a l'interès del país i per assossegat el poble algerià, l'Exèrcit Islàmic de Salvació (EIS) decideix el cessament definitiu de l'acció armada. Consagrarà les seves forces a la defensa del poble i al servei de la pàtria", afirmava el text.

Un poc després, la presidència de la República havia publicat la seva resposta redactada amb un estil molt tradicional, a través de

l'agència Algérie Presse Service (APS). "Els dirigents de l'EIS han decidit aturar els combats com s'ha indicat, voluntàriament i sense cap pressió, han informat el president de la República, conforme a la carta amb data del 22 safar de 1420, corresponent al 6 de juny de 1999, del seu compromís de cessar el foc definitivament i contribuir, en el marc dels límits de la llei sota l'autoritat de l'Estat, a lluitar contra el terrorisme i els destructors per tots els mitjans. Això és una sort de Déu i tothom li ha de donar gràcies i agraïment"¹³, indicava aquell text.

La decisió del president algerià va tenir lloc vuit dies després del seu primer missatge a la nació, el 29 de maig de 1999. Aquest discurs contenia un paràgraf en to generós i comprensiu dirigit als que "han estat presos per la tempesta, però la consciència dels quals ha reprovat les vies de la violència cega". També va proposar als perduts tornar a trobar un lloc a la societat.

Bouteflika en el seu discurs va parlar de la necessària limitació de les prerrogatives de l'Estat, de la restauració d'una justícia regular, de l'alliberament dels detinguts injustament, i sobretot de posar en funcionament una "reforma vertadera de l'escola i del sistema d'ensenyament". Bouteflika va concretar que les vídues i els orfes dels terroristes havien de ser socorreguts i que seria, segons ell, injust fer-los pagar els crims comesos pels seus esposos i pares.

13. *Bulletin d'Information Nationale*, 1 de juliol de 1999, pàg. 5.

La decisió dels islamistes de l'EIS de retre les armes i la mà estesa d'A. Bouteflika varen oferir un raig d'esperança. Encara que els GIA (Grup Armat Islàmic) n'havien quedat exclosos, una pau entre el govern i l'EIS podria obrir la via a una reconciliació nacional gradual¹⁴. I podria acabar la tremenda violència que havia sotmès el país des de la victòria electoral del FIS el 1991.

1.1. Establiment de la Llei de Concòrdia Civil

Per concretar el seu projecte de reconciliació i en resposta a la iniciativa de l'Exèrcit Islàmic de Salvació, el president Bouteflika va demanar al govern d'Smail Hamdani que preparés un projecte de llei d'amnistia. Les disposicions del projecte de llei no impliquen només la reconciliació, la gràcia i el perdó, sinó també uns intermediaris contactes dels peneditis amb les autoritats, adopció de períodes de prova, per exemple, que havien de tenir eficàcia en la lluita que s'havia de dur a terme contra el que quedava dels grups armats, segons dictaven els articles del text de la Concòrdia.

"Aquesta llei s'inscriu en un context de gran desig de restabliment de la Concòrdia Civil i amb l'objecte d'instruir les mesures particulars encaminades a desembossar sortides apropiades a aquelles persones implicades en actes de terrorisme o subversió que expressin la voluntat ferma d'aturar, amb tota consciència, les seves activitats criminals, i donar-los l'oportunitat de concretar aquesta aspiració per la via de la reinserció civil en la societat"¹⁵. En quedaren exclosos "aquells que hagin implicat la mort d'una persona o la seva discapacitat permanent, la violació o que hagin utilitzat explosius en llocs públics o freqüentats pel públic"¹⁶, segons diu l'encapçalament de la llei de Concòrdia Civil, eix fonamental en el qual el president Bouteflika va basar el projecte

de reconciliació. També aquesta llei preveu una atenuació de penes que no poden excedir dels 20 anys de reclusió per a crims de tipus de massacres col·lectives: "S'han de beneficiar d'una reducció de penes en les condicions següents:

- La reclusió per un període de 12 anys com a màxim per a aquelles persones per a les quals la pena màxima prevista per la llei sigui la pena de mort o la cadena perpètua.
- La reclusió per un període de 7 anys com a màxim per a aquelles persones per a les quals la pena màxima prevista per la llei sigui superior a 10 anys i inferior a 20.
- La presó per un màxim de 3 anys per a aquelles persones per a les quals la pena prevista per la llei sigui de 10 anys.

Per a la resta dels casos, la pena màxima es redueix a la meitat", explica l'article 27 del capítol IV, referent a l'atenuació de les penes.

L'Assemblea Nacional Popular Algeriana (ANP) va començar el dia 6 de juliol de 1999 a debatre el projecte de llei de Concòrdia Civil. I el dia 8 es va aprovar per 288 vots a favor, un en contra i 16 abstencions (FFS i PT). L'11 de juliol la va aprovar el Senat amb 131 vots a favor i 13 abstencions. El 13 de juliol de 1999 aquesta llei es va promulgar i el seu termini es va prorrogar fins el 13 de gener de 2000.

1.2. Reacció de l'oposició i procediment del procés de pau

La reacció dels partits i dels líders polítics per l'anunci del projecte de Concòrdia Civil va ser distinta. La iniciativa del suport va venir del líder històric del FIS Abassi Madani, qui l'11 de juny, en una carta dirigida al president Bouteflika, va manifestar l'acord amb la iniciativa

14. *Jeune Afrique*, núm. 2000-2015, de l'11 de maig al 30 d'agost, 1999, pàg. 44.

15. Article núm. 1 del capítol I, referent a les disposicions generals de la Concòrdia Civil publicades a Alger, el 13-07-99 i signades pel president algerià A. Bouteflika.

16. Vegeu l'article núm. 3 del capítol II referent a l'exoneració de les demandes de la llei de Concòrdia Civil.

de l'EIS i va llançar una crida a la pau. També l'excandidat Taleb Ibrahim, juntament amb el RND, el FLN, el MSP, Ennahda i el PAR varen donar suport a aquesta iniciativa. El Moviment Algerià d'Oficials Lliures (MOAL)¹⁷, que representa una dura oposició als generals acusats d'haver ordenat una "guerra bruta" contra l'integrisme islàmic, va acollir favorablement la llei de Concòrdia Civil encara que amb reserves. "El pas fet pel president és encoratjador i portador d'esperança, però continua sent limitat i insuficient. L'amnistia promesa als membres de l'EIS i altres grups armats ha de ser la culminació del treball d'investigació de la comissió nacional de veritat i reconciliació", va dir el MOAL.

L'oposició la va representar Hocine Aït Ahmed, cap del FFS, qui va reclamar transparència i va demanar conèixer el text de la llei de la Concòrdia Civil, com també l'acord govern/EIS. El RCD, Ettahadi (exPCA) i el Comitè Nacional contra l'Oblit (CNOT) mostraren també rebuig a la Concòrdia i convocaren una multitudinària manifestació el dijous davant el Parlament per protestar pel projecte de llei que considerava que "traeix la memòria i la dignitat d'Algèria".

També quatre membres del FIS en l'exili propers a Ali Benhadj, entre els quals Abdelkader Hachani, número tres del FIS, expressaren que no hi hauria reconciliació mentre no quedessin en llibertat els seus dos principals dirigents històrics, Madani i Benhadj, i que es legalitzés el FIS¹⁸. El GSPC (Grup Salafista per a la Predicació i el Combat) va afirmar que "no hi pot haver diàleg, ni treva, ni reconciliació amb els renegats", ni es proposava depositar les armes, ni renunciar a la *ghihad* (al combat).

Quant al Grup Armat Islàmic (GIA), el més radical dels moviments integristes algerians, va anunciar que estava disposat a "unir-se a la

treva" i beneficiar-se de la llei del perdó proposada per Bouteflika; però solament amb unes condicions:

- Garanties de seguretat per als homes del GIA;
- Millores de condicions socials per a les seves famílies;
- Integració dels seus homes en les files de les forces de seguretat;
- Llibertat de tots els seus militants presos a Algèria i a l'estranger;
- Reintegració de tots els treballadors acomiadats a Algèria per haver participat en les vagues nacionals de maig i juny de 1991.¹⁹

El 27 de juny de 1999, el president algerià A. Bouteflika, en una conferència, per a un fòrum econòmic, va assenyalar a Suïssa que: "Hi ha criminals que han estat culpats de delictes de sang o de violació, i amb aquests no hi tinc res a veure. Hi ha alguns condemnats a mort o a cadena perpètua per als quals no ha arribat encara el moment d'examinar els seus casos". També va anunciar la concessió de gràcia a milers d'islamistes per al 5 de juliol (data de la independència algeriana), va reconèixer que la guerra civil va provocar la mort de 100.000 persones i un milió de víctimes. Va prometre, a més, abordar, després d'haver realitzat la pau civil, la crisi econòmica i social. I en una entrevista a la televisió regional francesa France 3, el 28 de juny, Bouteflika va explicar que el seu objectiu quan es va presentar a la presidència era aconseguir la pau: "Si el poble algerià dóna suport a la meua estratègia cap a la pau, perfecte, significa que estem en simbiosi i que estic duent a terme el programa per al qual vaig ser elegit (...). Si, per contra, el poble no em segueix en aquest assumpte, he dit i ho dic per cinquena vegada: me'n torn a casa. No he

17. El MAOL (Moviment Algerià d'Oficials Lliures) és la dissidència militar clandestina dins Algèria i també a l'estranger. El seu portaveu és el coronel Ali Baali. El MAOL té una pàgina web a Internet (www.anp.org).

18. ABC, el 27-6-99, pàg. 46.

19. La Vanguardia, 2-07-1999, pàg. 15.

arribat fins aquí pel càrrec, sinó per complir una missió”.²⁰

També, en un discurs radiotelevisat el 4 de juliol de 1999, A. Bouteflika va reclamar el suport dels algerians a la seva política de pau i de perdó, i es va mostrar convençut que Algèria vivia els darrers moments de la crisi. El migdia del mateix dia, la presidència de la República va difondre un comunicat a través de l'agència estatal APS, en el qual es destacava la voluntat “personal” del cap d'estat algerià de “conduir fins al final el projecte de restabliment de la Concòrdia Civil” indultant milers de detinguts implicats en casos de terrorisme: “El president dóna un profund sentit a la clemència de l'Estat i mostra que la lluita contra el terrorisme no es limita solament a combatre'n l'existència, sinó que és més àmplia i ha de tendir a restablir els vincles entre tots els ciutadans i a eliminar les causes de les seves frustracions, actuals o potencials”.

“Ens hem d'ocupar dels familiars dels desapareguts i recuperar la gent que va ser enganyada”, va dir també el primer ministre algerià. En primer lloc, hi hauria les persones que varen donar suport a les xarxes dels grups armats, però que no tenien delictes de sang i que havien de ser alliberats. Els seguien els radicals que havien retornat les armes durant els darrers mesos i que estaven exposats a penes entre 3 i 10 anys. I finalment, els integristes que participaren en crims, que podrien ser condemnats amb penes de 12 anys i fins a penes de mort.²¹

El projecte de pau del nou president Bouteflika es començava a concretar. Al llarg del matí del dia 5 de juliol de 1999, una trentena de presos islamistes varen ser alliberats de la presó d'alta seguretat de Serkaji, a la casba d'Alger, amb ocasió del 37è aniversari de la

independència algeriana. Aquests presos estaven condemnats per activitats terroristes de “baixa intensitat” sense implicació en delictes de sang, violacions o atemptats. Els alliberats varen ser rebuts a la porta de la presó per un nodrit grup de familiars i amics amb els crits de “Victòria!”. Un altre nombre proper als 300 abandonava altres presons algerianes gràcies a l'amnistia del president²². Quant als dirigents del FIS, Abassi Madani i el seu lloctinent el xeic Alí Benhadj, romangueren detinguts acusats de ser moralment responsables de la tragèdia algeriana.

Segons va publicar el diari matutí d'Alger *Liberté*, Benhadj continuava oposant-se a la pau. Quan l'excoronel Tahar Zbiri li va proposar renunciar a la violència a canvi de la seva llibertat, Benhadj no solament va rebutjar violentament aquesta oferta del president, sinó que va dir a l'emissari: “No seran vostès, sinó l'exèrcit islàmic qui em traurà de la presó”²³.

El 19 de juliol el president algerià va sondejar, segons el *Financial Times*, la possibilitat d'autoritzar el FIS a reformar-se sota un altre nom sense els seus líders, la llibertat dels quals depenia de la condició que abandonessin tota activitat política.²⁴ Més endavant, Bouteflika va deixar clar que el FIS no seria legalitzat perquè es tractava d'un partit que es trobava “fora de la llei per decisió de la justícia des de 1992”.

En un discurs de mitja hora de durada difós per la televisió algeriana, el president Bouteflika va reiterar que Algèria no sortiria de la crisi ni podria redreçar l'economia mentre no s'assolissin la pau civil i la reconciliació nacional. Va dir també: “És cert que la pau no resol els afers d'algunes persones que no s'aturen de posar obstacles, de plantejar condicions difi-

20. *El País*, 28-06-1999, pàg. 8.

21. *La Vanguardia*, 5-07-1999, pàg. 99.

22. *ABC*, 06-07-1999, pàg. 35.

23. *La Vanguardia*, 13-07-1999, pàg. 6.

24. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 166, octubre-desembre 1999, Chronologies, pàg. 73.

cils de complir, però la pau és en definitiva l'esperança i l'aspiració de tot el poble i del nostre estimat país”²⁵.

2. EL REFERÈNDUM SOBRE LA CONCÒRDIA CIVIL

Per setena vegada des de 1995, el 16 de setembre de 1999 els algerians varen ser cridats a les urnes en el marc d'un "referèndum popular" amb l'objectiu de pronunciar-se sobre un projecte de llei de la "Concòrdia Civil". Sotmetre la llei de Concòrdia Civil a un referèndum va contribuir, en certa manera, a legitimar i reforçar la posició del president Bouteflika, elegit en una situació polèmica després de la retirada dels sis candidats que competien amb ell en les eleccions presidencials del 15 d'abril de 1999. Efectivament la consulta popular sobre el referèndum, amb un aclaparador sí, va atorgar al president terreny per actuar i dur a terme el seu projecte de pacificació. El referèndum va representar també una crida al poble a associar-se en cos i ànima a l'obra de "reconciliació amb si mateix".

2.1. Campanya referendària

El 26 d'agost de 1999 va començar la campanya referendària, que va comptar amb molts mítings del president Bouteflika, que es va desplaçar a totes les regions durant tres setmanes (Bechar, Tizi Uzu, Batna, Sétif, etc.). En una trobada a Tizi Uzu, el 2 de setembre de 1999, Bouteflika va al·ludir a la qüestió del reconeixement

del tamazig com a llengua oficial i va declarar que els problemes socials són més urgents que els problemes lingüístics²⁶.

Abans del dia de les votacions del referèndum diversos islamistes peneditos efectuaren rendicions. L'11 de setembre la televisió algeriana va difondre el capvespre testimonis de disset membres retuts de la secció d'El Maout ('La Mort'), que pertanyien al Grup Islàmic Armat (GIA) per beneficiar-se de la llei del perdó. També deu terroristes es varen rendir el mateix dia a les autoritats algerianes a Tipasa, se'n registren uns altres quatre a Blida i el dia següent, sis islamistes es rendiren a Orà.²⁷

A cada *wilaya* ('província'), s'instauraren uns "comitès de verificació" composts de magistrats i de membres dels serveis de seguretat encarregats de vigilar el comportament de les persones alliberades, que no podien exercir cap activitat política.

El president Bouteflika es va llançar les tres darreres setmanes abans de les votacions a una gira per les províncies per convèncer els indecisos que era necessari "restablir la pau costi el que costi". En un discurs esquitat d'aplaudiments i consignes de suport, el president va insistir que la pau i la reconciliació eren per a tothom. També va repassar els principals problemes del país: l'atur, la corrupció, la falta d'habitatges, la pobresa: "Tenim problemes interns, i no solament de drets humans..., però sobretot no podem perdre el nostre país. Ara hem d'oblidar el passat i treballar, desenvolupar l'economia, pensar en els nostres fills"²⁸.

L'estat major va organitzar unes sessions d'explicacions sobre la llei sotmesa al referèndum. Així mateix va recordar que eren possibles els propòsits del president Bouteflika sobre el

25. ABC, 3-08-1999, pàg. 22.

26. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 166, octubre-desembre 1999, Chronologies, pàg. 75.

27. *El País*, 12-09-1999, pàg. 12.

28. *El País*, 15-09-1999.

que faria després del referèndum en contra dels que havien rebutjat abandonar la lluita armada: “En aquest moment, utilitzaré tots els mitjans, i dic tots els mitjans que em dona l'Estat, per [...] eradicar la violència”, va afirmar el president.²⁹

2.2. Reaccions al referèndum

El referèndum sobre la llei de Concòrdia Civil també va revelar la posició de l'elit política, que canviava segons els esdeveniments i de vegades s'hi mostrava a favor i de vegades en contra. El líder del FIS, Abassi Madani, que havia donat suport a la llei de Concòrdia Civil, es va tornar a mostrar totalment d'acord amb el referèndum i va cridar tots els seus antics compatriotes a votar “sí”. Per la seva banda, l'òrgan oficial del Front Islàmic de Salvació a l'estranger, el diari *El Ribat*, va declarar el seu suport al referèndum i va afirmar que “la iniciativa trobarà un ressò favorable entre la població, que hi respondrà amb un sí massiu”.

Tant el RCD com el líder del Moviment de la Societat per a la Pau (MSP, exHamás), Mahfud Nahnah, es pronunciaren clarament pel “sí”. L'Associació Nacional de Familiars de Víctimes de Terrorisme es va sumar també als partidaris del sí, sempre que els fills dels terroristes morts no fossin equiparats en drets amb els dels que defensaren la República.

Alguns membres del Front d'Alliberament Nacional (FLN) donaren el suport a la política del president: “No estàvem d'acord per aturar el procés electoral el gener de 1992, i per això ens hem quedat distants del poder. Si ens hem unit a Bouteflika, és perquè s'ha pronunciat a favor de la reconciliació”.³⁰

Quant als partidaris del “no”, varen ser molts. Per a Abdelkader Hachani, el número tres del FIS,

segons va declarar a *Liberation*, el referèndum sobre la Concòrdia Civil és una repressió perquè es mantenen l'estat d'urgència i les restriccions sobre les llibertats.³¹ Els socialistes del FFS es varen mantenir oposats al projecte presidencial. Consideraren que la política de Concòrdia Civil proposada per Bouteflika i la consulta popular del 16 de setembre de 1999 eren “una mascarada i una equivocada solució a la crisi”. L'opositor Taleb Ibrahim va advertir: “La llei per a la Concòrdia Civil contribuirà a reduir els nivells de violència però és una mesura insuficient per solucionar la crisi política i de seguretat algeriana”.³²

El 4 d'octubre de 1999 els fulletons de propaganda del Grup Salafista per a la Predicació i el Combat (GSPC) denunciaren la llei sobre la Concòrdia Civil. I a París un “consell de coordinació del FIS” va estigmatitzar el projecte de Bouteflika i va reclamar que es lliuressin a la justícia els caps de l'exèrcit.

2.3. Escrutini i resultat del referèndum

Algèria va viure el 16 de setembre de 1999 el novè referèndum des que va assolir la independència el 1962. La consulta havia despertat una gran esperança a la societat algeriana, que aspirava a la fi de la violència que havia maltractat el país durant set anys i havia provocat 100.000 morts.

Des de les primeres hores del matí del dia de les votacions va començar l'escrutini, que es es va realitzar amb calma. Quasi 40.000 meses electorals es distribuïren per tota Algèria, protegides per 400.000 agents de les forces de l'ordre, a la disposició de disset milions d'algerians convocats per votar el referèndum sobre la llei de Concòrdia Civil. Els electors varen haver de respondre la pregunta: “Està vostè d'acord amb el projecte del president de la República cap a

29. *Ibid.*

30. *Jeune Afrique*, 1999, del 31 d'agost al desembre de 1999, núm. 2016-2035, pàg. 27.

31. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 166, octubre-desembre 1999, Chronologies, pàg. 74.

32. *La Vanguardia*, 16-09-1999, pàg. 10.

la Concòrdia Civil?” (Papereta blava per al sí, blanca per al no). La premsa estrangera també hi va ser present. 150 periodistes estrangers de tot el món hi acudiren per cobrir aquest esdeveniment.³³

Després de votar al col·legi El Bachir Ibrahim, del barri de la capital d'El Biar on resideix, Bouteflika va afirmar que anul·laria la “lleï de Concòrdia Civil” si el text no era aprovat en el referèndum amb una “forta participació”. Efectivament, la participació va ser massiva, just tres hores després de l'obertura dels col·legis, la participació nacional en el referèndum se situava, a les 11.00 h, en el 30% dels votants, segons dades del Ministeri de l'Interior. Ja a les 15.00 hores la taxa superava el 55%, i al final de la jornada va sobrepassar el 85%.³⁴

Les dades dels vots recollits durant la jornada mostraren una participació major respecte de la darrera consulta realitzada en el país: les eleccions presidencials de l'abril de 1999. Bouteflika va tenir un suport espectacular: 98,63% dels vots a favor del seu projecte pacificador. Solament 203.000 algerians rebutjaren la proposta del president, segons va assegurar el ministre d'Interior, Abdelmalek Sellal, quan en va fer públics els resultats la matinada del divendres després de l'escrutini: “El algerians han votat de manera franca, massiva i fins i tot amb fervor i entusiasme”, va dir.

2.3.1. Resultat de les votacions del referèndum per província (wilaya)

Segons va publicar la revista editada per l'ambaixada d'Algèria a Espanya *Noticias de Argelia*, en el número 43, l'octubre de 1999, els resultats del referèndum per província foren els següents:

Wilayat	Inscrits	Votants	Nuls	Expressats	Nr. a favor	Nr. en contra
Adrar	126073	123591 98.03%	229	123292 99.76%	123050 99.80%	242 0.20%
Chlef	467274	442795 94.76%	3398	439397 99.23%	422648 96.19%	16749 3.81%
Laghuat	166864	159045 95.32%	194	158860 99.88%	158428 99.73%	432 0.27%
Um el Buaghi	291405	284283 97.56%	243	284040 99.91%	283407 99.78%	633 0.22%
Batna	509232	462460 90.82%	4522	457938 99.02%	452590 98.83%	5348 1.17%
Bejaia	427670	175554 41.05%	4655	170899 93.99%	160626 93.99%	10273 6.01%
Biskra	303618	188688 95.08%	1110	287578 99.62%	283918 98.73%	3660 1.27%
Bechar	149504	137208 91.78%	555	136653 99.60%	135783 99.36%	870 0.64%
Blida	561421	510496 90.93%	7352	503144 98.56%	491960 97.78%	11184 2.22%
Buira	369241	315212 85.37%	1713	313499 99.46%	309098 98.60%	4401 1.40%
Tamanraset	65532	62146 94.83%	185	61961 99.70%	61702 99.58%	259 0.42%
Tebessa	308131	284068 92.19%	528	283540 99.81%	282195 99.53%	1345 0.47%
Tlemcen	531438	596124 95.24%	3651	502473 99.28%	497479 99.01%	4994 0.99%
Tiaret	402965	376528 93.44%	649	375879 99.83%	374398 99.61%	1481 0.39%
Tizi Uzu	579222	221786 38.29%	5440	216346 97.5%	203519 94.07%	12827 5.93%
Alger	1685163	1115427 66.19%	12712	1102715 98.86%	1069296 96.97%	33419 3.03%
Djelfa	363643	332225 91.36%	1808	330417 99.46%	326284 98.75%	4133 1.25%
Jijel	332492	305021 91.74%	493	304528 99.84%	302202 99.24%	2326 0.76%
Sétif	695649	640931 92.13%	2688	638243 99.58%	631052 98.87%	7191 1.13%
Saida	171524	160979 93.85%	214	160765 99.87%	160196 99.65%	569 0.35%
Skikda	452992	426296 94.11%	4149	422147 99.03%	418152 99.05%	3995 0.94%
Sidi bel Abbes	353060	323199 91.54%	1455	321744 99.55%	319799 99.40%	1945 0.60%
Annaba	346539	318574 91.93%	814	317760 99.74%	316178 99.50%	1582 0.50%
Guelma	268674	260092 96.81%	323	259769 99.88%	258954 99.69%	815 0.31%
Constantina	506583	403241 79.60%	9786	393455 97.57%	384208 97.65%	9247 2.35%

33. *Noticias de Argelia*, revista editada per l'ambaixada d'Algèria a Espanya. Núm. 43. Octubre de 1999.

34. *El País*, 17-09-1999.

Medea	436407 93.55%	408268 93.55%	1702	406566 99.58%	403606 99.27%	2960 0.73%
Mostaganem	356472 93.11%	331907 93.11%	2182	329725 99.34%	327515 99.33%	2210 0.67%
Asila	404002 94.72%	382688 94.72%	535	382153 99.86%	380832 99.65%	1321 0.3%
Mascara	385730 94.90%	366069 94.90%	3447	362622 99.06%	359493 99.14%	3129 0.86%
Uargla	203606 92.17%	187662 92.17%	1053	186609 99.44%	185418 99.36%	1191 0.64%
Orà	797826 81.17%	647622 81.17%	5582	642040 99.14%	632599 98.53%	9441 1.47%
El Bayad	122757 93.64%	114950 93.64%	196	114754 99.83%	114323 99.62%	431 0.38%
Ilizi	19092 84.81%	16191 84.81%	34	16157 99.79%	16048 99.3%	109 0.67%
Borj. B. Arreridj	291495 95.65%	278822 95.65%	885	277937 99.68%	275058 98.96%	2879 1.04%
Bumerdes	367681 85.87%	315741 85.87%	3468	312273 98.90%	301809 96.95%	10464 3.35%
El Taref	213382 96.24%	205366 96.24%	137	205229 99.93%	204386 99.81%	333 0.19%
Tindouf	35489 92.99%	33002 92.99%	70	32932 99.79%	32638 99.67%	294 0.89%
Tissemsilt	139932 97.28%	136123 97.28%	965	135158 99.29%	134692 99.66%	466 0.34%
El Ued	234578 91.78%	215300 91.78%	748	214552 99.65%	213852 99.67%	700 0.33%
Khenchla	172035 95.15%	163697 95.15%	1387	162310 99.15%	160633 98.97%	1677 1.03%
Suk Ahras	224285 97.00%	217553 97.00%	208	217345 99.90%	216336 99.54%	1009 0.46%
Tipaza	321482 74.07%	302423 74.07%	3530	298893 98.83%	294167 98.42%	4726 1.58%
Mila	378333 93.53%	353857 93.53%	664	353193 99.81%	351561 99.54%	1632 0.66%
Ain Defla	371043 93.70%	347672 93.70%	843	346829 99.76%	345040 99.48%	1789 0.52%
Naama	90706 91.17%	82696 91.17%	129	82567 99.84%	82202 99.56%	36 0.44%
Ain Temouchent	214421 95.41%	204575 95.41%	418	204157 99.80%	203196 99.53%	962 0.47%
Ghardaia	162444 94.76%	153932 94.76%	543	153389 99.65%	152486 99.54%	703 0.46%
Relizane	336805 90.48%	304751 90.48%	4308	301343 98.88%	295270 97.98%	6073 2.02%
Emigració	798680 61.58%	491.864 61.58%	4424	487440 99.10%	480132 98.50%	7308 1.50%
Total nacional	1751492 85.06%	1489709 85.06%	105494	14793215 99.29%	14591064 98.63%	202151 1.37

Observem que a les *wilayat* del desèrtic sud d'Algèria l'índex de participació va superar el 90%.

A la capital, els votants varen arribar a un 67%. Fins i tot a les zones d'influència d'organitzacions islamistes radicals, el poble hi va participar en gran massa: a Chlef, zona d'influència del Grup Islàmic Armat (GIA) –el més radical i opositor a la Concòrdia–, el vot va assolir el 94% del cens, i a Blida, bastió del FIS en els comicis de 1991, la participació a favor va arribar al 97,78%.

Tanmateix, el baix índex de paperetes dipositades fins a mitjan capvespre a la Cabília, una de les zones on les milícies islamistes comptaren amb més simpaties, va assegurar la tradicional hostilitat d'aquesta regió davant les decisions presidencials. L'abstenció s'hi va situar aproximadament en el 60%. A Europa, el vot de la immigració algeriana (només a França més de 700.000 votants) va superar el 60%.

Partidaris de Bouteflika sortiren als carrers d'Alger per celebrar la seva victòria fins i tot abans del tancament dels col·legis electorals, mentre la televisió i la ràdio estatals emetien cants patriòtics i comentaven l'elevada participació.

L'aclaparadora majoria del sí, unida a una participació massiva, va confirmar les expectatives de suport popular al projecte de pau i un superàvit de legitimitat al president contra la seva polèmica elecció del 15 d'abril. Bouteflika, content amb la victòria del referèndum, es va dirigir al poble algerià davant les càmeres de televisió i va afirmar que "No hi ha vencedors ni vençuts..." També va recomanar als seus ciutadans fer un esforç a favor dels membres dels grups armats que havien començat a rendir-se aprofitant l'amnistia: "Apel·lo avui i ara a aquells qui hi són reticents. La llei és tolerant i en la seva immensa generositat, el poble ha acordat la clemència", va dir Bouteflika. I va afirmar que els que havien rebutjat la llei es col·locarien definitivament fora de l'ordre i que el poble els combatria. I finalment va explicar que davant cada qüestió que hi pogués haver, consultaria el poble, "únic posseïdor de la sobirania".³⁵

La premsa algeriana, per la seva banda, va celebrar el 18 de setembre la victòria del referèndum. “Els algerians reelegixen Bouteflika”, va escriure *Le Matin*; “Bouteflika guanya una nova legitimitat”, *El Khabar*; “Bouteflika còmode”, *El Watan*; “Ple poder al president per a actuar”, *La Tribune*; “Un sí aclaparador”, *Liberté*.

Per a *El Watan*, el president Bouteflika havia trobat “la legitimitat de la qual havia estat privat el 15 d’abril pel boicot dels sis candidats que hi competien pel càrrec. Té, d’ara endavant, el camp lliure, un gran xec en blanc (...). És Cèsar al cim de la seva glòria.”

Le Matin va afirmar que “Bouteflika es troba novament més tot sol que mai privilegiat per a triomfar, ara que disposa de tot el que ningú li ha negat”.³⁶

Per concretar el seu projecte de pau, Bouteflika va indultar el 30 d’octubre 5.000 reclusos, 152 de condemnats per casos relacionats amb la violència integrista, amb ocasió del 45è aniversari de l’inici de la revolució algeriana el 1r de novembre de 1954. En vuit mesos de mandat, el cap de l’Estat A. Bouteflika va concedir mesures de gràcia a prop de 14.500 presos.³⁷

3. L’ASSASSINAT D’ABDELKADER

HACHANI

L’assassinat del número tres del FIS, Abdelkader Hachani, va empitjorar la situació en una Algèria que estava mostrant signes de

sortir dels set anys de guerra civil. Amb la llei de Concòrdia Civil, i després el referèndum, Algèria aspirava a acabar el bany de sang i començar una nova pàgina plena de pau i de reconciliació. L’objectiu dels que segaren la vida de Hachani, que havia contribuït a facilitar les rendicions, era posar obstacles al procés.³⁸ La seva mort va fer canviar la postura de molts líders polítics que es començaven a convèncer que el projecte pacificador del nou president era l’única solució a la crisi política del país. Molts líders, després d’haver donat suport a la política de Bouteflika, es convertiren en enemics de la Concòrdia.

Tot va passar el 22 de novembre de 1999, quan Hachani va rebre un tret al cap i un altre al pit a la sala d’espera d’un dentista en el centre de la capital Alger. L’assassí del líder polític del FIS va ser un jove de 29 anys, sense feina, anomenat Fuad Bulemia, segons afirmaren fonts oficials. L’assassí, que va afirmar que pertanyia al GIA,³⁹ va ser detingut per les forces de seguretat en “possessió de l’arma homicida i de diversos documents d’identitat de Hachani”, indicaren fonts del Ministeri d’Interior.⁴⁰

Quant al FIS, va acusar el règim del crim. Ahmed Zawi va afirmar que Hachani havia estat pressionat pels serveis especials, tres setmanes abans de ser assassinat, per renunciar a les crítiques que havia formulat contra la llei de Concòrdia Civil i les seves reivindicacions per a una solució política global.⁴¹

Abdelkader Hachani, de 45 anys, enginyer d’hidrocarburs, era el president executiu del Front Islàmic de Salvació i el seu portaveu des del juny de 1991, després de la detenció i el pos-

36. *Ibid.* Pàg. 7.

37. *ABC*, 31-10-1999, pàg. 32.

38. *Jeune Afrique*, 1999, del 21 al 27 de desembre, núm. 2016-2035, pàg. 46.

39. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 167, gener-març, 2000, Chronologies, pàg. 59

40. *El País*, 15-12-1999.

41. Lawrence Thieux, *La guerra civil argelina y su impacto en las políticas exteriores de Francia y EE.UU. respecto a Argelia (1991-1999)*, op. cit., pàg. 216.

terior empresonament del xeic Abassi Madani, i del seu lloctinent Alí Benhadj. Hachani es trobava en llibertat des del juliol de 1997, després d'haver complert una condemna de cinc anys de presó per subversió i rebel·lia.

Hachani era l'intel·lectual més privilegiat entre el poder i els islamistes per realitzar el projecte de reconciliació del nou president Bouteflika. La seva capacitat per al diàleg l'havia convertit en la peça essencial en les negociacions que varen conduir a la treva entre els militars i l'EIS.

La posició dels partits polítics era distinta, uns denunciaren la frustració del projecte de pau, i d'altres reforçaren més que mai el suport a la reconciliació presidencial. Moltes personalitats polítiques varen demanar al cap de l'Estat la relegalització del partit islamista FIS.

Taleb Ibrahim, l'antic ministre d'Afers Exteriors del president Chadli, va fundar un partit nou de base islàmica, el Wafa, i va retreure a Bouteflika els seus dubtes per solucionar definitivament la crisi política del país. Sid Ahmed Ghazali, el líder del Front Democràtic (FD), criticà durament les concessions fetes als islamistes, i els antics comunistes del MDS consideraren que la política de la Concòrdia Civil conduïa el país de cap a un atzucac.⁴²

Després de la mort de Hachani, el seu dirigent Madani Mezrag va reiterar la voluntat de posar-se a la disposició del règim i integrar-se a les files de l'exèrcit per lluitar contra els GIA. A. Madani, segons el diari algerià *Le Matin*, va enviar una carta a A. Benhayar, emir de la Lliga Islàmica per a la Predicació i la Jihad, per a aconsellar-li que es lamentés de la Concòrdia Civil. I el 17 de desembre de 1999 el consell de coordinació del FIS va cridar els activistes de l'EIS a no reunir l'exèrcit algerià i va demanar

una solució política global per a una reconciliació nacional.⁴³ *El Ribat*, per la seva banda, va trobar que la Concòrdia nacional estava a punt de fracassar i va reclamar que el FIS tornés a exercir l'activitat política.

Luisa Hanune, presidenta del Partit dels Treballadors (PT), es va manifestar també en contra del procés de la Concòrdia perquè considerava que s'havia de jutjar i condemnar abans d'indultar.⁴⁴

4. EL NOU GOVERN DE BOUTEFLIKA

El president Bouteflika, després de vuit mesos de mandant, va formar, el desembre de 1999, un govern nou dirigit pel senador i exministre d'Economia Ahmed Benbitur, presentat com a economista liberal, ben vist en els organismes internacionals i coneixedor dels mecanismes occidentals. Benbitur va substituir el primer ministre, Smail Hamdani, nomenat per l'anterior president, Liamin Zerual.

Bouteflika va encarregar al seu nou cap de govern, A. Benbitur, la formació del primer govern del seu mandat. L'equip va incorporar una àmplia base de partits oficialistes i islamistes moderats, i segons va afirmar el diari *Es Sahafa*, l'equip va reunir ministres procedents de l'entorn directe del president: I. Zerhuni, ministre d'Interior; A. Benhachenu, ministre d'Economia; C. Khellil, ministre d'Energia; A. Temmar, ministre de Participació i Coordinació de Reformes.⁴⁵

El Ministeri d'Afers Exteriors es va confiar a I. Yusfi (membre del RND), i el Ministeri de Jus-

42. *Jeune Afrique*, 1999, del 31 d'agost al 30 de setembre de 1999, núm. 2016-2035, pàg. 30.

43. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 167, gener-març 2000, Chronologies, pàg. 59.

44. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 168, abril-juny 2000, Chronologies, pàg. 90.

45. *El País*, 24-12-1999.

tícia es va encarregar a Ahmed Uyahia (cap del RND). Formaren igualment part del nou govern de Bouteflika membres dels partits que havien donat suport a la seva candidatura en les eleccions presidencials del 15 d'abril de 1999. Es tractava del Front d'Alliberament Nacional (FLN), el Reagrupament Nacional Democràtic (RND), l'Aliança Nacional Republicana (ANR), la Reagrupació per la Cultura i la Democràcia (RCD) de Saïd Saadi, dels partits islamistes moderats, membres del Moviment de la Societat per la Pau (MSP) i Ennahda ('renaixement').

Smail Hamdani, l'anterior primer ministre designat per Zerual, havia estat mantingut al seu càrrec per Bouteflika amb l'encàrrec d'organitzar la cimera de l'Organització per a la Unitat Africana (OUA), que va tenir lloc el juliol de 1999 a Alger. Posteriorment se'n va prorrogar el mandat per organitzar el referèndum del 16 de setembre.

5. L'EXPIRACIÓ DEL TERMINI DE LA LLEI DE CONCÒRDIA CIVIL

El 13 de gener de 2000 havia expirat el termini de la llei de Concòrdia Civil proclamada el 13 de juliol de 1999, i que concedia un termini de sis mesos als membres i simpatitzants de les bandes armades per rendir-se i poder-se acollir a una amnistia total o parcial, segons cada un dels casos.

A pesar de tantes polèmiques i crítiques a la política reconciliadora del president Bouteflika, el projecte de pau va finalitzar després d'haver realitzat unes millores dins el país magribí. Encara que la Concòrdia Civil, davant els ulls de

molts de polítics, i particularment els islamistes radicals, havia fracassat, va aconseguir millorar en certa manera la situació política d'Algèria: la reducció de la violència, el lliurament d'armes, la rendició de milers d'integristes i la seva reinserció a la societat. Potser el resultat més significatiu va ser la dissolució definitiva de l'Exèrcit Islàmic de Salvació (EIS) i la desvinculació del FIS de la política de violència.

Segons l'emissora estatal algeriana, el 4 de gener de 2000, l'Exèrcit Islàmic de Salvació (EIS), després d'haver signat un acord de pau el juliol de 1999, va signar amb les autoritats algerianes un altre acord sobre la seva dissolució definitiva. En aquest darrer acord es va comprometre a posar fi de forma definitiva a la seva lluita armada contra el Govern, la qual cosa es va traduir en una treva a partir de l'1 d'octubre de 1999. El pacte també preveia la rendició de sis centenars de militants a canvi d'"amnistia total i drets civils complets".⁴⁶

Bouteflika va prometre una campanya contra els islamistes radicals en cas que no es rendissin abans de la data de l'expiració de la llei sobre Concòrdia Civil. El Govern algerià va comunicar que més de 1.500 rebels es lliuraren a l'emparedat de l'amnistia. Des de les primeres hores del dia 14 de gener, després de l'expiració de la llei del perdó, havien començat a baixar de les muntanyes els primers comandos de l'Exèrcit Islàmic de Salvació (EIS) a la zona de Jijel, 300 quilòmetres a l'est d'Alger. Els homes de Madani Mezrag, que decretaren una treva l'octubre de 1997, davallaren dels refugis de la muntanya encapçalats per Salim Zubayu i escortats per un miler de soldats i guàrdies republicans.⁴⁷

La ràdio nacional algeriana, per al seva banda, va assegurar el 13 de gener de 2000 que Hassan Hattab, cap de l'organització que havia sembrat el terror a la Cabília, s'havia retut a les forces de l'ordre juntament amb el seu llocti-

46. *El País*, 6-01-2000.

47. *Ibid.*, 14-01-2000.

ment, Ahmed Djabri, i mig centenar dels seus correligionaris.⁴⁸

El president algerià Bouteflika va afirmar en declaracions a la cadena de televisió France 3 que 6.000 guerrillers islamistes s'havien lliurat a les autoritats. "Puc confirmar que 6.000 guerrillers han retornat a les seves llars, sense comptar els que han estat excarcerats"⁴⁹, va precisar Bouteflika, que va considerar el conflicte algerià "pràcticament acabat".

Quant als grups islàmics més radicals responsables dels pitjors atemptats i assassinats (el GIA, el GSPC), a pesar de la rendició d'alguns dels seus militants a títol individual, continuaren d'esquena al projecte pacificador del president. Per prendre's la revenja de les rendicions dels grups islamistes (EIS i els de la Dawa i la Jihad), els islamistes radicals dirigiren els atacs i atemptats contra la societat algeriana per perjudicar la política del president.

6. EL SUPORT OCCIDENTAL A LA CONCÒRDIA CIVIL

Des que va arribar al poder, el president Abdelaziz Bouteflika va desenvolupar una intensa activitat diplomàtica per intentar netejar la imatge d'Algèria per tornar a comptar amb el suport exterior, principalment de França i els EUA, que, a partir de 1997, començaren a mostrar més recel cap a un règim acusat de multitud d'exaccions i violacions dels drets humans.

El nou president va aconseguir recuperar la confiança dels principals països d'Occident

i una certa credibilitat quan va reconèixer que el conflicte havia costat 100.000 vides, mentre que el balanç oficial fins a aquell moment només havia reconegut la xifra de 26.000. També va reconèixer que l'anul·lació del procés electoral del FIS havia estat un acte violent i il·legal.

L'adopció d'una llei d'amnistia va ser percebuda pels governs occidentals com un pas important per acabar amb la violència a Algèria. Aquest suport es va intensificar amb el referèndum del 16 de setembre de 1999 sobre la Concòrdia Civil algeriana.

La Unió Europea va expressar el suport al projecte de reconciliació nacional del president Bouteflika. El 21 de setembre de 1999, es va fer pública a Helsinki i Brussel·les la següent declaració de la Presidència, en nom de la Unió Europea, sobre el resultat del referèndum sobre la Concòrdia Civil i la pau a Algèria: "La Unió Europea es felicita pel resultat del referèndum que ha tingut lloc el 16 de setembre a Algèria, mitjançant el qual el poble algerià ha expressat el suport al projecte de reconciliació nacional i de pau del president Bouteflika. La Unió Europea confia que Algèria pugui, a la fi, sortir del cicle de violència que la seva població ha patit durant molts anys i embarcar-se en un procés de reconstrucció nacional, que doni lloc a l'estabilitat política necessària per impulsar el progrés econòmic i social.

"La Unió Europea confirma que està disposada a donar suport i a encoratjar el procés de reforma en el país, particularment en el marc de la cooperació euromediterrània, incloent-hi la ràpida reanudació de les negociacions relatives a la firma d'un acord d'associació euromediterrània. La Unió Europea atorga gran importància a la continuació del diàleg polític iniciat a Algèria i es congratula davant la perspectiva de la reunió de nivell ministerial que

48. ABC, 14-02-2000, pàg. 38.

49. El País, 02-02-2000, pàg. 5.

tindrà lloc amb la Troika de la UE, el proper 3 de novembre”⁵⁰

Ronald Neuman, secretari d'estat adjunt per a l'Orient Mitjà, reiterava el suport dels EUA a Bouteflika en una intervenció davant el centre cristià-musulmà de la Universitat de George Town el 23 de setembre de 1999.⁵¹ El mateix mes, el subsecretari nord-americà per al Magrib i l'Orient Mitjà, Martin Indyk, va viatjar a Algèria. En el transcurs de la seva visita oficial va afirmar, en una conferència de premsa, que el president Clinton estava impressionat pel valor i la nitidesa amb la qual Bouteflika cercava la reconciliació nacional a Algèria. Indyk va assenyalar també que els EUA estaven disposats a ajudar Algèria per crear un entorn favorable als inversors estrangers⁵². Bouteflika, per la seva banda, a través de la gran quantitat de visites als països occidentals, els va intentar convèncer que el seu país tornava a ser un país segur on es podia invertir sense risc.

El dia següent de l'assassinat d'A. Hachani, l'ambaixador americà a la capital algeriana va comunicar a Bouteflika un missatge de Bill Clinton que l'animava a continuar els esforços a favor de la pau i del diàleg. Uns dies més tard, Christian Poncelet, president del Senat francès, va afirmar, al seu torn, el suport “sense reserves” de França.

7. EL FRACÀS DE LA CONCÒRDIA CIVIL PER ALS ISLAMISTES

A pesar de les fites assolides per la Concòrdia Civil impresa pel president Bouteflika i el suport total del FIS, molts de crítics, particular-

ment els islamistes, consideraren un fracàs total el projecte pacificador del president.

Transcorreguts uns mesos des de l'anunci de la llei del perdó, els dirigents de l'il·legal FIS passaren del suport “incondicional” a la política de Bouteflika al rebuig pur i simple. Per als crítics, la llei de Concòrdia, eix fonamental en el qual el president algerià va basar el seu procés de reconciliació, no era més que una versió revisada de la llei de la *Rahma* ('clemència'), que hi havia des de 1995. Igual que aquesta, es va limitar a l'àmbit policial i de la seguretat, sense que integrés cap acord de tipus polític: era de naturalesa purament penal, es dirigia a criminals sense utilitzar cap qualificació política i silenciava tots els actes de tortures, segrests, desapareguts, etc.

Per a Gema Martín Muñoz, el procés del president algerià plantejava molts de dubtes, entre els quals destaquen la falta de transparència i l'absència de dimensió política, posada de manifest per la total marginació dels partits (incloïent el mateix FIS, atès que no va ser el resultat d'una negociació política entre el Govern algerià i els líders del FIS, sinó un cessament del foc entre l'exèrcit i la guerrilla de l'EIS, i una concessió de clemència per a alguns per part del president de la República.

El referèndum sobre la llei de Concòrdia, convocat el setembre de 1999, va servir de plebiscit per compensar la legitimitat del procés electoral en el qual Bouteflika va ser elegit cap de l'Estat. Va servir, així mateix, per ocultar una vegada més les veus de l'oposició real del país, emblanquinar la imatge del règim, sobretot a l'exterior, després d'una campanya electoral presidencial en la qual el tema central no va ser la dimensió islamista-seguretat sinó la

50. Aquest fragment s'ha extret de la declaració de la Presidència en nom de la Unió Europea relativa al resultat del referèndum sobre la Concòrdia Civil i la pau a Algèria (Brussel·les, 21-IX-1999).

51. Laurence Thieux, *La guerra civil argelina y su impacto en las políticas exteriores de Francia y EE.UU. respecto a Argelia* (1991-1999), op. cit, pàg. 742.

52. *Ibid.* Pàg. 744.

corrupció del règim i la seva responsabilitat en la violència.⁵³

Per als islamistes, la política reconciliadora del president havia fracassat per la seva opacitat i per la manca de transparència. Per a ells, molt pocs dels compromisos presos pel Govern el juliol de 1999 havien estat respectats. Els partidaris de la treva amb la branca armada del FIS tenien el sentiment d'haver estat manipulats pel poder.⁵⁴ Abassi Madani, Rabah Kebir i Madani Mezrag havien indicat clarament els mitjans per arribar a la pau, entre d'altres, a través de l'alliberament de presos polítics i de l'inici d'un diàleg polític entre les parts del conflicte. No s'havia pres cap d'aquestes mesures.

L'assassinat del dirigent de l'ala moderada del FIS, Abdelakder Hachani, el 22 de novembre de 1999, va augmentar els dubtes dels islamistes sobre les intencions del poder d'establir la pau. Encara que l'assassinat es va atribuir al grup més radical, GIA, els islamistes no ocultaren les seves sospites sobre la implicació dels militars en aquest crim. Abassi Madani, que va considerar que la política de reconciliació del poder era de "mala fe", va dirigir una carta al cap del moviment islamista algerià per fer-li saber la seva retirada del suport al projecte del president. Madani precisava a la carta que "Bouteflika es va comprometre a treure el país de la crisi a través de la solució política, gestió que nosaltres havíem avalat perquè es tractava d'assolir una sortida definitiva i en la qual cap de les parts implicades hi fos perjudicada dins la perspectiva d'una verdadera reconciliació" (08-12-99). El consell de coordinació del FIS va cridar, per la seva banda, els militants de l'EIS, els va aconsellar que no es rendissin i va demanar una solució política global per a una reconciliació nacional.⁵⁵

Els islamistes no consideraren la Concòrdia Civil com un gest de reconciliació, sinó una me-

sura dictada pels vencedors als vençuts. Segons ells, el fracàs de la política de pau del president es devia a tres factors. Primer, la Concòrdia Civil no era un projecte polític de reconciliació sinó un projecte polític l'objectiu del qual era encobrir jurídicament la violència dels protagonistes. Segon, els islamistes acusaven els militars eradicadors d'utilitzar els seu poder per manipular l'ordre del dia polític i frustrar els esforços per restablir un vertader procés de reconciliació. Finalment, el fracàs s'explicava pel rebuig dels grups armats GIA i GSPC a dialogar i negociar amb el poder.

7.1. La Concòrdia Civil com a mesura policial

Segons l'observatori Solidaritat de la Universitat de Barcelona, es comenta que una de les principals crítiques que s'han fet a la llei de Concòrdia Civil és la prioritat que s'hi dona a la dimensió jurídica, més que a la política. A més, no representa la conclusió d'un treball de llarga durada, com el dut a terme, entre d'altres casos, per la comissió "Veritat i reconciliació" a l'Àfrica del Sud. La Concòrdia Civil no intenta identificar els responsables de la tragèdia algeriana ni cerca fórmules de pau. De fet es limita a enumerar les condicions i regles de la rendició dels islamistes, per la qual cosa no va ser suficientment atraient per dur els grups armats cap a la pau.

7.2. Opacitat jurídica de la llei de Concòrdia Civil

L'orientació policial d'aquesta llei constitueix un dels obstacles del retorn de la pau. Com es pot imaginar la rendició d'islamistes armats quan fins i tot la presa de decisions sobre les penes és opaca? Per a Alí Benhadyar, emir del Grup Salafi per a la Dawa i la Jihad (GSDY) "aquesta llei no és clara; s'hi exclouen els que anunciaren per pròpia voluntat la fi de l'acció armada abans

53. Gema Martín Muñoz, *El Estado árabe, crisis de legitimidad y contestación islamista*, Barcelona, Ed. Bellaterra. 1999, pàg. 384.

54. Report especial del lloc web: <http://www.ub.es/solidaritat/observatori/esp/argelia/analisi/concordia.htm>

55. *Monde Arabe. Maghreb-Machrek*, núm. 167, gener-març 2000, Chronologies, pàg. 59.

de la promulgació de la llei; en aquest cas, amb qui es fa la Concòrdia?, amb els membres dels grups que han proclamat el rebuig a la reconciliació i el diàleg? Des d'un punt de vista objectiu, la reconciliació solament es pot fer entre dues parts. Això significa que les dues parts fan concessions per arribar a la concòrdia i l'entesa. Però en realitat veiem que aquesta llei ha estat dictada pels vencedors contra els vençuts. Els que havien pres les armes s'han convertit en perduts, criminals, penedits, als quals es perdona mentre que l'altra part resulta enfortida; així doncs no és una reconciliació, sinó un acord de seguretat".⁵⁶

Els islamistes critiquen l'arbitrarietat dels jutges que decideixen qui s'ha de beneficiar de la llei i qui n'ha de ser exclòs, i tot això sense el mínim control exterior (comissió, observador, organització...).

7.3. Absència d'una solució política

Els portaveus dels moviments islamistes feren els comentaris més interessants sobre la incapacitat de la llei del perdó per aportar una vertadera solució política a la crisi del país algerià.

Segons Abassi Madani, el número u del FIS, el fracàs de la política reconciliadora de Bouteflika s'explica per la traïció del president el novembre de 1999: "Després que ell hagués promès la reconciliació com a solució i mitjà per a una sortida de la crisi, de manera que li reconeixia el caràcter eminentment polític, i consegüentment, que no hi havia solució fora del seu quadre, la seva promesa s'esvaeix quan s'hi anteposa la solució de seguretat, preconitzada ahir en nom del restabliment de l'ordre, i fent-ho avui sota la Concòrdia".⁵⁷

De tot l'anterior, es dedueix que els únics o vertaders beneficiaris de la llei del perdó són els membres de l'EIS i de la LIDD (Lliga Islàmica per a la Dawa i la Gihad). Els dirigents principals del FIS no es beneficiaren de la política de reconciliació: Hachani va ser assassinat; i Madani i Benhadj continuaren durant anys en residència vigilada.

56. Report especial del lloc web: <http://www.rebellion.org/sociales/argeliacsca200601.htm>

57. <http://www.ub.es/solidaritat/observatori/esp/argelia/analisi/concordia.htm>

PART SEGONA

1. UNITAT D'ANÀLISI DE LA CATEGORIA “CONCÒRDIA CIVIL” A LA VANGUARDIA:

UNITAT D'ANÀLISI DE LA CATEGORIA “CONCÒRDIA CIVIL”			
SUBCATEGORIA	DATA	TITULAR	CORRESPONSAL
Anunci de la llei de Concòrdia Civil	08-06-1999	El president d'Algèria, Bouteflika, ordena preparar una llei per legalitzar el FIS.	Alger. Afe i redacció.
	28-06-1999	Bouteflika dimitirà si els algerians rebutgen en referèndum l'amnistia als islamistes.	Alger. Reuters i Afp.
	29-06-1999	L'amnistia per a islamistes armats divideix els algerians.	Cristina Fernández Gómez. Servei especial. Rabat.
	02-07-1999	El GIA disposat a unir-se a la treva de Bouteflika si es compleixen sis condicions.	Cristina Fernández Gómez. Servei especial. Rabat.
	04-07-1999	La pau de Bouteflika.	Cristina Fernández Gómez.
L'indult presidencial als islamistes	05-07-1999	Bouteflika compleix la seva promesa i indulta milers d'islamistes sense delictes de sang. Expectatives algerianes.	Cristina Fernández Gómez. Servei especial. Rabat. Editorial.
	06-07-1999	Decepció a Algèria per no anunciar Bouteflika les esperades mesures de reconciliació. Algèria, nova fase.	Cristina Fernández Gómez. Servei especial. Rabat. Editorial.
	07-07-1999	Dures crítiques del FIS al procés de reconciliació a Algèria. L'aposta algeriana.	Cristina Fernández Gómez. Servei especial. Bruno FRAPPAT, <i>La croix</i> . París.
	09-07-1999	Bouteflika no alliberarà, per ara, el líder del FIS ni aixecarà l'estat d'excepció.	Cristina Fernández Gómez. Servei especial. Rabat.
	13-07-1999	El Senat algerià ratificà l'anomenada llei del perdó per als terroristes islàmics.	Alger, Efe.
	19-07-1999	La pau que no acaba d'arribar a Algèria.	Isabel Ramos Rioja. Barcelona.
	20-07-1999	Bouteflika legalitzarà el FIS si els seus líders històrics renuncien.	Alger. Reuters i Afp.
	25-07-1999	L'assistència de Bouteflika a l'enterrament augura un canvi en la relació Alger-Rabat.	Alger. Efe i Reuters.
Proposta del referèndum i el retorn de la violència	02-08-1999	El referèndum per a la Concòrdia Civil a Algèria, pel setembre.	Efe.
	08-08-1999	Alguna cosa es mou a Algèria.	Maria Dolores Masana.
	11-08-1999	La por torna a Alger després de l'explosió de dues bombes.	Cristina Fernández. S. E.
	26-08-1999	Bouteflika mobilitza els imams a favor de la llei de reconciliació.	Cristina Fernández. S. E. Rabat.
	03-09-1999	Bouteflika acusa el Marroc d'acollir terroristes algerians.	Cristina Fernández. S. E. Rabat.
	05-09-1999	Rendició de 70 membres del GIA a Algèria.	Efe.
	13-09-1999	Els “penedits” d'Algèria.	Maria Dolores Masana. Barcelona.
La votació del referèndum sobre la Concòrdia Civil	15-09-1999	Algèria vota demà en referèndum la “llei del perdó” per als terroristes islàmics.	Cristina Fernández. S. E. Rabat.
	16-09-1999	Algèria vota avui la “llei del perdó” per als islamistes armats. Fer com si res? L'Algèria de Bouteflika.	Cristina Fernández. M. Dolores Masana. Bernardo Gueta. <i>Le Monde</i> . París.
	17-09-1999	Afluència massiva dels algerians a les urnes en el referèndum de la llei del perdó.	C. F. Gómez. S. E.
	18-09-1999	L'aclaparador si dels algerians consolida Bouteflika en el poder. Bouteflika guanya.	C. F. Gómez. Servei especial. Editorial.

	29-09-1999	Els militars algerians posen traves a la formació de govern.	C. F. Gómez. S. E.
	31-10-1999	El president Bouteflika indulta 5.000 reclusos.	Efe.
	04-11-1999	Solana transmet a Bouteflika el suport de la UE a a seva política de Concòrdia Civil.	Isidro Ambros. Barcelona.
L'assassinat d'Abdelkader Hachani	23-11-1999	L'assassinat del número tres del FIS, cop dur al procés de Concòrdia a Algèria.	Alger. Reuters i Efe.
	24-11-1999	Milers de seguidors del FIS reclamaren un estat islàmic a l'enterrament de Hachani.	Alger. Reuters i Efe.
	28-11-1999	Qui va matar l'interlocutor de Bouteflika?	María Dolores Masana. Barcelona.
	09-12-1999	Madani retira el suport al pla de Bouteflika.	Reuters.
	15-12-1999	Detingut el presumpte assassí de Hachani.	Afp.
	28-12-1999	Algèria esgota les seves dosis d'esperança.	Isabel Ramos Rioja. Barcelona.
	05-01-2000	El braç armat del FIS frena la seva dissolució i ordena als seus militants que es mobilitzin.	C. F. Gómez. S. E.
Amnistia i autodissolució de l'EIS	06-01-2000	El braç armat del FIS algerià accepta dissoldre's.	Corresponsal.
	12-01-2000	El president algerià amnistia els guerrillers de l'EIS, braç armat del FIS.	Alger. Afp.
	13-01-2000	Autodissolució de l'EIS, braç armat del FIS, per l'amnistia de Bouteflika.	C. F. Gómez. S. E.
	17-04-2000	Decepció a Algèria davant els pocs èxits de Bouteflika en el primer any de presidència.	Alger. Afp. Efe i Reuters.
Algèria i França	15-06-2000	Bouteflika convida França que estableixi "una vertadera reconciliació" amb Algèria.	París. Joaquín Luna. Corresponsal.
	18-06-2000	Bouteflika passa pàgina a París de les velles ferides colonials entre França i Algèria.	París. Afp. Efe i redacció.
	24-06-2000	França es psicoanalitza amb Algèria.	J. L. París. Corresponsal.

2. UNITAT D'ANÀLISI DE LA CATEGORIA "CONCÒRDIA CIVIL" A EL PAÍS:

UNITAT D'ANÀLISI DE LA CATEGORIA "CONCÒRDIA CIVIL"			
SUBCATEGORIA	DATA	TITULAR	CORRESPONSAL
Anunci de la llei de Concòrdia Civil	12-06-1999	Nova matança a Algèria a pesar de l'acord entre el FIS i el Govern.	Pedro Canales. Rabat.
	13-06-1999	El líder de l'islamisme a Algèria dóna suport al final de la violència.	Agències. Alger.
Indult presidencial als islamistes	27-06-1999	Bouteflika anuncia la llibertat de milers d'islamistes sense delictes de sang.	Agències. Alger/Ginebra.
	28-06-1999	Algèria reconeix 100.000 morts a la guerra amb els islamistes.	Reuters. Alger.
	30-06-1999	Bouteflika alliberarà 5.000 islamistes dilluns per l'aniversari de la independència algeriana.	Reuters. Alger.
	05-07-1999	El president algerià concedeix l'indult a milers d'islamistes abans del seu debat al Parlament.	Juan Carlos Sanz. Alger. Enviat especial.
	06-07-1999	El president algerià convida els militars a sumar-se al procés de reconciliació. Esperança a Algèria.	Juan Carlos Sanz. Alger. Editorial.

	07-07-1999	Els militars antiislamistes intenten marcar el ritme de la política reconciliadora de Bouteflika a Algèria.	J. C. Sanz. Alger. E. E.
	09-07-1999	Bouteflika limita a 2.300 el nombre d'islamistes indultats a Algèria.	Juan Carlos Sanz. Alger. E. E.
	11-07-1999	Cap a la fi de la guerra civil a Algèria.	J. C. Sanz. Enviat especial.
	28-07-1999	"No sóc un dictador".	Juan Carlos Sanz. Madrid.
El referèndum sobre la pau	02-08-1999	Algèria fixa per al 16 de setembre la consulta sobre la Concòrdia Civil.	Afp. Alger.
	29-08-1999	Els socialistes critiquen el referèndum d'Algèria.	Afp.
	30-08-1999	Algèria acusa el Marroc d'acollir els integristes.	Reuters. Rabat.
	12-09-1999	Algèria difon que un grup del GIA s'ha rendit a 'llei del perdó'.	Agències. Alger.
Les votacions del referèndum	15-09-1999	El president d'Algèria cerca la legitimitat en el referèndum per la pau.	Juan Carlos Sanz. Alger. Enviat especial.
	16-09-1999	Els algerians voten avui el perdó als integristes sense delictes de sang.	J. Carlos Sanz. Alger.
	17-09-1999	Bouteflika aconsegueix un xec en blanc amb un suport massiu en el referèndum per la pau.	Juan Carlos Sanz. Alger. Enviat especial.
	18-09-1999	Bouteflika aconsegueix una aclaparadora victòria a les urnes i legitimitat per a la seva política de reformes.	Juan Carlos Sanz. Alger.
L'assassinat del número tres del FIS, Abdelkader Hachani	23-11-1999	Un pistolero mata a tirs el 'número tres' del principal grup islamista a Algèria.	Pedro Canales. Rabat.
	24-11-1999	L'assassinat de Hachani provoca un clamor a favor de la reconciliació a Algèria. El líder islamista temia que la repressió colpegés el seu moviment a partir del gener. Assassinat a Algèria.	Pedro Canales. Rabat. Algèria Interface. Alger. Editorial.
	27-11-1999	Qui mata a Algèria? Bouteflika assegura que hi haurà govern nou abans del final d'any.	<i>Le Monde</i> . París. Efe. Rabat.
	28-11-1999	Desenes de detinguts a Alger per l'assassinat d'un dirigent del FIS.	Agències. Alger.
	29-11-1999	En la pista de l'assassí.	Juan Carlos Sanz. Alger. Enviat especial.
	08-12-1999	El cap històric del FIS acusa Alger d'actuar de "mala fe".	Afp. París.
	15-12-1999	Detingut a Alger el presumpte assassí del líder islamista Hachani.	Pedro Canales. Rabat.
	06-01-2000	El braç armat del FIS firma amb l'exèrcit la seva dissolució.	Reuters. Alger.
	12-01-2000	Solament un terç dels islamistes armats d'Algèria s'acullen a la llei de Concòrdia quan falta un dia pel final del termini.	Efe. Alger.
	14-01-2000	Un líder de l'islamisme radical anuncia la rendició quan acaba el termini per al lliurament d'armes a Algèria. Reconciliar Algèria.	Pedro Canales. Rabat. Editorial.
	17-01-2000	Els caps de la guerrilla islamista algeriana s'exilien després de rendir-se.	Pedro Canales. Rabat.
	23-01-2000	La resistència militar algeriana resideix a Madrid. Els militars dissidents tenen proves que els seus generals ordenaren 1.700 desaparicions.	Juan Carlos Sanz / Cembrero. Madrid. Juan. C. Sanz / Cembrero. Madrid.

	02-02-2000	Bouteflika diu que 6.000 guerrillers s'han retut al Govern algerià.	Reuters. París.
	29-02-2000	Assassinades 20 persones en un nou atac del GIA a Algèria.	Efe. Alger.
	03-05-2000	Algèria exclou els islamistes de la visita d'Amnistia Internacional.	Reuters. Alger.
Algèria i França	14-06-2000	Bouteflika arriba avui a França en mig de crítiques a la violència a Algèria.	José Luis Barbería. París.
	15-06-2000	Bouteflika exigeix que França demani perdó per la guerra d'Algèria.	José Luis Barbería. París.

CAPÍTOL I: LA FI DE LA VIOLÈNCIA A ALGÈRIA

1. ANUNCI DE PAU: LA PERCEPCIÓ

D'EL PAÍS

Aquest esdeveniment va ocupar una part de la cobertura informativa que es va distribuir a la secció internacional d'*El País*, al llarg dels dos dies, del 12 al 13 de juny de 1999, en un total de dues cròniques.

Les cròniques: negociació de la pau

En aquests articles hi trobem dos titulars que es contradiuen totalment. El primer títol posa en relleu el rebuig dels islamistes algerians al cessament de la violència “Nova matança a Algèria a pesar de l’acord entre el FIS i el Govern” (12-06-99), article del corresponent de Rabat Pedro Canales. I tanmateix, en el títol del segon article del dia següent (13-06-99), firmat per Agències d’Alger, es revela el suport total dels islamistes a la política conciliadora del president Bouteflika “El líder històric de l’islamisme a Algèria dona suport al final de la violència”.

En aquests títols hi ha dues frases contradictòries (nova matança / final de la violència). Quan llegim el contingut dels dos articles, es dedueix que quan s’anuncia el projecte pacificador de Bouteflika, els islamistes estan dividits en dos grups: un grup que es va negar a la pau (el GIA), i un altre grup que es va manifestar a favor de la reconciliació presidencial (el FIS amb el seu braç armat, l’EIS):

“El GIA va qualificar de ‘traïció’ l’acord tancat entre l’Exèrcit Islàmic de Salvació (EIS), braç armat del Front Islàmic de Salvació (FIS), i el nou Govern algerià, liderat per Abdelaziz Bouteflika [...] El FIS ja havia començat a participar en les operacions antiterroristes que realitzen les unitats especialitzades de l’Exèrcit a l’est del país –on l’EIS té la majoria dels efectius–, en contra dels guerrillers de l’emir Sahraoui, cabdill del GIA a la regió...” (12-06-99).

De fet, els islamistes es dividiren des del primer moment en dos blocs (GIA/FIS-EIS). Quan es va anunciar el projecte pacificador del president Bouteflika, l’EIS, que havia signat una treva amb les autoritats algerianes l’1 d’octubre de 1997, tot d’una va aportar el suport a la proposta presidencial. L’EIS es va mostrar fidel a la seva treva i es va oferir per a la lluita contra el grup islàmic més radical, el GIA, que va qualificar l’acord EIS-Govern com a traïció.

Pedro Canales procura revelar l’hostilitat del grup radical GIA davant el procés pacificador del nou president, i la continuació de la matança n’assegura el rebuig a renunciar a la lluita armada: “Se suposa que el comando pertany al grup del GIA...” (12-06-99).

El grup islàmic FIS va manifestar, igual que el seu braç armat, la seva cooperació i el suport al president des del començament. Abassi Madani, el líder número u del FIS, es va mostrar partidari del final de la violència i va instar la

resta de grups armats perquè renunciessin a la lluita armada:

“A més de transmetre el seu suport al president Bouteflika, el líder del dissolt FIS... es dirigeix a la seva carta ‘als germans que encara continuen portant armes perquè abandonin les armes i s’afegeixin a la pau’ (13-06-99).

2. LA PAU DE BOUTEFLIKA: LA VERSIÓ DE LA VANGUARDIA

Igual que en *El País*, s’hi ha dedicat una gran importància a aquest esdeveniment. La informació es relata al llarg de quasi quatre setmanes (del 8 de juny al 4 de juliol de 1999); i s’hi comptabilitzen un total de cinc cròniques a la secció internacional de *La Vanguardia*.

Les cròniques: la preparació d’una amnistia per als penedits

En aquest bloc d’articles s’hi comenten la iniciativa dels islamistes per acabar la lluita armada i l’amnistia del president Bouteflika com a resposta a aquesta iniciativa.

El títol del primer article amb data del 08-06-99, signat per Agències d’Alger, afirma que el president algerià havia ordenat una llei de perdó per als islamistes penedits. Se suposa també que el president legalitzarà el partit islamista FIS prohibit des de 1992: “El president d’algerià, Bouteflika, ordena preparar una llei per legalitzar el FIS”. El subtítol del mateix article assegura que la iniciativa de pau ve de l’Exèrcit Islàmic de Salvació: “El braç del Front Islàmic de Salvació va proposar una treva definitiva”.

El 7 de juny de 1999, el president Bouteflika va donar ordres al seu Govern per preparar una llei de perdó per legalitzar el FIS. Aquest afer de la legalització no va ser plantejat per *El País* com a objectiu de la llei de Concòrdia Civil; allò que *El País* va afirmar va ser que la meta de l’anunci de la pau era l’amnistia als islamistes i la seva reintegració a la societat. Quant al retorn del FIS a l’escena política, semblava com a cosa prohibida i impossible.

S’hi insisteix en el fet que la iniciativa de pau de part de l’EIS no és nova, sinó que és la continuació de la treva del 1r d’octubre de 1997: “El cap de l’EIS, Madani Mezrag, ha renunciat a una lluita armada que ja havia abandonat formalment fa dos anys. Des d’octubre de 1997 els seus combatents –entre 3.500 i 5.000– aturaren les operacions... L’objectiu de l’EIS és el reconeixement oficial de la seva treva, l’amnistia i la integració dels seus homes armats a les files de les forces de seguretat...” (08-06-99).

Es destaca que mitjançant aquest afer de la pau, Bouteflika vol realitzar dos objectius. El primer és demostrar a l’interior del país i a l’exterior que la pau i la reconciliació són temes clau per a ell. El segon és fer oblidar les recents eleccions presidencials contestades per la falta de democràcia.

L’alliberament dels dos líders del FIS, Abassi Madani i Alí Benhadj hi apareix com a punt essencial per al FIS i els islamistes. A aquesta decisió, segons es comenta a l’article, s’oposa encara un sector de la cúpula militar. Aquest tema va comptar amb una àmplia cobertura de la televisió i l’agència oficial algeriana per destacar el paper desenvolupat per Bouteflika. Tanmateix, la primera oposició a aquest afer de pacificació va venir del FFS, que va exigir la publicació del calendari de l’acord EIS-Govern. A més, va reiterar que “La sortida vertadera de la crisi ha de passar per un compromís històric per la pau i la democràcia”.

Tres setmanes després, *La Vanguardia* subratlla l'amenaça de dimissió que va fer Bouteflika en cas que el poble rebutgés la seva iniciativa de pau. El títol ho manifesta clarament: "Bouteflika dimitirà si els algerians rebutgen en referèndum l'amnistia als islamistes" (28-06-99).

La prioritat del cap d'Estat Bouteflika és instaurar la pau a Algèria. Una vegada que s'hagin materialitzat els acords de pau, els sotmetrà a referèndum. El president algerià, en cas de perdre la consulta popular al seu projecte de reconciliació, presentarà la dimissió.

La Vanguardia assegurà que la política pacificadora de Bouteflika havia rebut el suport de les associacions de víctimes del terrorisme. Tanmateix, adverteix que la major oposició ve del GIA, el grup islàmic més radical. Segons informà Reuters, el GIA va amenaçar, a través d'un comunicat publicat al diari egipci *El Hayat*, de provocar un bany de sang a Bèlgica si no s'alliberaven els seus militants arrestats i no es ratificaven les seves extradicions. El Ministre d'Afers Exteriors belga va reconèixer l'amenaça del GIA i va indicar que els seus serveis de seguretat "n'estaven assabentats". A més el GIA va concedir a l'Estat belga un termini de 20 dies. Aquesta amenaça del GIA tradueix clarament el seu rebuig a la pau i que la seva venjança es podria estendre a l'estranger. En aquest cas, a Bèlgica.

Amb aquesta notícia el corresponsal procura manifestar les traves que, des del primer moment, poden interrompre i fins i tot perjudicar la política de pau del president algerià. El GIA s'entesta a contrariar el procés de pau i negar-se a qualsevol diàleg. Per demostrar-ho, el GIA no es cansa d'accentuar la seva lluita armada en el país magribí.

El dia següent, hi apareix un article de l'enviada especial a Rabat, Cristina Fernández Gómez, titulat "L'amnistia per als islamistes armats divideix els algerians" (29-06-99). Amb aquest títol se subratlla que la política pacifica-

dora de Bouteflika no va aconseguir més que dividir els algerians. Els uns que volen oblidar els rancors i optar per la Concòrdia Civil, i uns altres que s'oposen a tota reconciliació. A pesar d'aquest resultat inoportú, no s'ha d'oblidar que l'amnistia va tenir una conseqüència positiva: la divisió dels islamistes (l'EIS, que es mostra col·laborador més que mai amb les autoritats de l'Estat, i el GIA, de cada vegada més opositor).

Per als més crítics es tracta d'un "cop d'efecte" amb el qual el mandatari cerca convertir-se en un "home de pau" i mostrar aparença de normalització en el país, just quan es va a celebrar la reunió de l'OUA els dies 12 i 13 de juliol a Alger, la qual cosa constitueix el gran retorn d'Algèria a l'escena política. A pesar que l'amnistia presidencial afectava solament els islamistes sense delictes de sang, el Comitè Nacional contra l'Oblit i la Traïció (CNOT) es mostra inflexible davant la llei del perdó: "No hi pot haver gràcia per als islamistes radicals ni per a aquells que els han ajudat" (29-06-99).

Quant als partidaris de Bouteflika, pensaven que la iniciativa presidencial constituïa "una mesura generosa que podria posar fi a set anys de guerra". Les quatre agrupacions algerianes que pertanyien a la Federació Internacional d'Associacions de Victimes de Terrorisme emeteren un comunicat per donar suport al mandatari algerià: "Apreciem en la justa mesura el valor de la vostra voluntat i la vostra determinació d'instaurar la pau civil i aturar el bany de sang". Els partidaris que varen donar suport a la candidatura de Bouteflika varen manifestar igualment el suport a la llei del perdó.

Després de presentar el GIA com el grup més opositor en els anteriors comentaris, Cristina Fernández Gómez, a l'article amb data del 02-07-99, titulat "El GIA disposat a unir-se a la treva de Bouteflika si es compleixen sis condicions", informa que el GIA va proposar acceptar el projecte de la pau del president algerià amb

condicions: garantia de seguretat per als seus membres, millores de condicions socials per a les seves famílies, integració dels seus membres a les files de les forces de seguretat, etc.

L'enviada especial a Rabat comenta així mateix que les condicions proposades pel GIA resulten difícils o impossibles. Insinua que el GIA, de tant que s'oposa a la reconciliació, ha exigint uns requisits que ells saben de bon començament que és mal de fer que el Govern algerià els pugui complir, i menys encara l'exèrcit. Això podria ser una estratègia de part del GIA per donar la culpa al Govern algerià i desfer-se de les acusacions de ser el més radical i l'enemic de la pau.

El títol de l'article del dia 4 de juliol, firmat igualment per Cristina Fernández Gómez, dona tot el protagonisme al president algerià en la iniciativa de pau: "La pau de Bouteflika". Es nota que aquest títol ha marginat completament el paper que té l'EIS en aquest anunci de pau, tot i que és el primer que proposa el final de la violència (mitjançant una carta enviada a Bouteflika el 6 de juny de 1999). El subtítol assegura que la política pacificadora del president obre diversos interrogants.

La periodista enumera les preguntes –un poc iròniques– que es plantegen respecte del projecte presidencial per indultar els islamistes: "És això un intercanvi de missatges? Què es mou darrere la decisió de Bouteflika d'allargar la mà als islamistes? És possible la pau a Algèria? Quines garanties ha exigint el FIS? Fins on pensa arribar el president?"

Es recalca que Bouteflika, sense haver recorregut a aquesta iniciativa, podria complir els acords de Roma de 1995 (la Plataforma de Roma en la qual participaren totes les forces polítiques algerianes, inclòs el FIS). Llavors, la corresponent torna a valorar els passos de Bouteflika: ha

començat a actuar per concretar el seu projecte de pau, ha ordenat obrir un dossier dels desapareguts i aixecar l'estat d'excepció implantat en el país des de 1992. La corresponent es demana per la possibilitat d'excusar Abassi Madani i Ali Benhadj. Mostra, així mateix, preocupació per la legalització del FIS i el seu retorn a l'activitat política.

Segons informa C. F. Gómez, el sociòleg Benjamín Stora⁵⁸ estima positiva i esperançadora la política pacificadora del president. Per a ell, els set anys de guerra civil han dividit l'aparell militar, que mou els fils del poder des de la independència d'Algèria el 1962, entre "eradicadors" i "conciliadors". Stora estima igualment que "Bouteflika mira de posar ordre en el país, o com a mínim fer la impressió que la violència ha acabat. Experimentat per haver estat en el poder durant els anys seixanta i ministre d'Exteriors durant 17 anys, el nou president coneix bé l'entrellat del sofisticat "sistema algerià", al qual pertany. No ha dubtat a qualificar el cop militar de 1992 d'"acte violent" i sosté que vol incloure en el seu procés de reconciliació el GIA, el més radical dels moviments integristes" (04-07-99).

58. Benjamín Stora, nascut a Algèria, a Constantina, el 1950, és un professor universitari que ensenya Història del Magrib i de la colonització francesa (Indoxina-Àfrica). És també codirector de l'Institut Magrib-Europa a París VIII - St. Denis des de 1990.

CAPÍTOL II: L'AMNISTIA DE BOUTEFLIKA ALS INTEGRISTES

1. L'INDULT PRESIDENCIAL ALS ISLAMISTES A TRAVÉS D'EL PAÍS

Les notícies sobre aquest tema han estat aportades de manera freqüent. La informació va sortir pràcticament un mes (del 27 de juny al 28 de juliol de 1999) a la secció d'internacional; s'hi comptabilitzen un total de tretze cròniques. A la secció d'opinió n'hi va haver un editorial el 16-07-99 titulat “Esperança a Algèria”.

Les cròniques: negociació de la pau

Comptem amb deu titulars cinc dels quals es refereixen als islamistes que es beneficiaren de l'indult del president algerià Bouteflika. Hi apareixen xifres de les persones indultades. En el títol de l'article del dia 27 de juny s'hi afirma que el president algerià va indultar els islamistes (sense delictes de sang), però no hi apareix el nombre exacte dels que es beneficiaren d'aquesta gràcia: “Bouteflika anuncia la llibertat de milers d'islamistes sense delictes de sang”. Notem també que *El País* va ser el primer a aportar aquesta notícia, *La Vanguardia* la va publicar dos dies més tard, és a dir, el 29 de juny.

El dia 30 de juny apareix al títol el nombre exacte dels que seran indultats, que és de 5.000. També s'hi explica l'ocasió de la gràcia, que és l'aniversari de la independència algeriana del 5 de juliol de 1962: “Bouteflika alliberarà 5.000 islamistes el dilluns en l'aniversari de la independència algeriana”.

Cinc dies després apareix un altre titular en el qual es torna a revelar la inexactitud del nombre dels alliberats: “El president algerià concedeix l'indult a milers d'islamistes abans del seu debat en el Parlament” (05-07-99).

En el títol de l'article de la portada d'*El País* del 6 de juliol de 1999, l'enviat especial a Alger, Juan Carlos Sanz, parla només de centenars d'islamistes indultats i no de milers. Aquest fet revela en certa manera la inexactitud de la informació aportada. En el títol de l'article de la secció internacional de la mateixa data, Juan Carlos Sanz al·ludeix a l'oposició i l'hostilitat dels militars algerians envers el projecte reconciliador del president Bouteflika, qui conscient d'això, els convida a adherir-se al seu pla: “El president d'Algèria convida els militars a sumar-se al procés de reconciliació nacional”. Aquesta postura dels militars, als quals qualifica d'antiislamistes, es torna a manifestar en un altre títol: “Els militars antiislamistes intenten marcar el ritme de la política reconciliadora”. Amb aquesta informació s'al·ludeix al fet que els militars, el poder a l'ombra, continuen controlant el país magribí. A pesar de ser els vertaders causants del cop d'estat de 1992, en el qual es va prohibir al FIS continuar el procés electoral, els generals influeixen en la política d'Algèria, i fins i tot intervenen en les decisions del president.

El dubte del corresponal sobre el nombre exacte dels indultats es torna a revelar en un altre títol que tracta de la gràcia presidencial. S'hi redueix el nombre dels indultats de 5.000 a 2.300 aproximadament, una informació que prové de

Bouteflika mateix: “Bouteflika limita a 2.300 el nombre d’islamistes indultats a Algèria”.

Les cinc cròniques d’informació han estat proporcionades per l’agència Reuters i l’enviat especial a Alger Juan Carlos Sanz. Al llarg d’aquests articles es parla de les mesures de gràcia empreses pel president Bouteflika cap als integristes islàmics i es precisa que els indultats no havien comès delictes de sang: “Hi ha criminals que han estat culpats de delictes de sang o de violació i amb aquests no hi tencres a veure, va assenyalar Bouteflika” (27-06-99). En el mateix article es fa referència a una altra oposició que es va aixecar en contra del projecte presidencial. Es tracta de les associacions civils de familiars de les víctimes dels integristes; sens dubte aquest sector es va oposar a la reconciliació perquè els seus drets varen ser els que varen patir més dany i violència.

A l’article del dia 30 de juny de 1999, signat per l’agència Reuters, s’hi fa una petita introducció en la qual s’esmenta l’ocasió de la gràcia presidencial (l’aniversari de la independència). En el contingut s’esmenten els dos xexics detinguts del partit islamista FIS, Abassi Madani i Alí Benhadj. El corresponal afirma que aquests dos líders no apareixen a la llista dels que es beneficiaran de l’indult presidencial: “Tampoc s’ha especificat si a la llista hi apareix Abassi Madani o Alí Benhadj” (30-07-99). El corresponal es refereix igualment al nombre dels presoners que es troben a les presons algerianes (20.000 presos polítics). Tal vegada el corresponal va voler demostrar que la xifra de 5.000 dels que havien de ser indultats és molt poca en comparació amb els 20.000 presos.

Sanz afirma que el conflicte algerià va provocar la mort a 100.000 persones. Aquesta informació va ser comunicada pel mateix Bouteflika. El periodista insisteix que aquesta xifra és la mateixa que varen donar els organismes internacionals de defensa dels drets humans mentre

les autoritats algerianes difonien fins llavors la xifra de 30.000. Amb això s’insinua que hi ha una possible complicitat de les autoritats algerianes amb la tragèdia d’Algèria. Juan Carlos Sanz tanca el seu article amb un breu resum del conflicte algerià.

L’article del dia 5 de juliol, signat pel mateix enviat especial a Alger, parla de la gràcia presidencial oscil·lant en el nombre dels indultats, entre 5.000 i 15.000. En l’article hi apareix una foto d’algerians a la capital del país: homes, dones i infants amb pancartes de suport al president Bouteflika i a la gràcia que va concedir als islamistes sense delictes de sang ni violacions, en l’ocasió del 37è aniversari de la independència algeriana.

J. C. Sanz procura manifestar la decepció del poble algerià, que esperava que Bouteflika anunciés, en el seu discurs a la nació televisat en el mateix dia, unes noves mesures de pacificació, com ara “L’aixecament de l’estat d’excepció establert en el país des de 1992, o la creació d’una investigació sobre els 3.000 casos de persones desaparegudes després d’haver estat detingudes per les forces de seguretat” (05-07-99).

El periodista torna a revelar la qüestió de l’alliberament d’Abassi Madani i Alí Benhadj, insinuant que la possibilitat de l’alliberament d’aquest darrer és escassa: “Les possibilitats que el número dos del FIS, l’imam Alí Benhadj, sigui excarcarat són, tanmateix, molt menors”. Sens dubte pel rebuig de Benhadj a la reconciliació i el seu capficament a continuar la lluita armada per a la restauració d’un estat islàmic.

Juan Carlos Sanz subratlla alguns punts polèmics. Un és la possible incorporació dels membres de l’EIS a les unitats militars per lluitar contra els grups del GIA, segons indica el comunicat difós per la presidència de la República: “Aquells que es beneficiïn de l’indult poden contribuir a ajudar a eradicar el terrorisme del nostre país”.

El segon punt és el referèndum que serà convocat. Per al corresponsal, el president algerià Bouteflika té garantit el seu projecte de pau sense necessitat de recórrer a cap referèndum. També, el corresponsal fa referència a la possible dimissió del president algerià en cas que el poble rebutgi el seu projecte pacificador i no el voti massivament en aquest referèndum.

El tercer punt és el lideratge internacional que tindrà Bouteflika els dies 8 i 14, durant la reunió a la capital algeriana, Alger, de l'Organització per a la Unitat Africana (OUA), a més del nomenament del nou Govern del president, en el qual pretén agrupar diverses masses de partits oficialistes i islamistes moderats.

Al final, J. C. Sanz tanca l'article expressant uns dubtes sobre el nombre exacte dels islamistes que seran indultats i la localització de les presons en les quals aquests es troben.

L'article amb data del 9 de juliol, firmat igualment per J. C. Sanz, comença amb una introducció sobre l'indult de Bouteflika que va afectar només 2.300 integristes islamistes. També s'hi comenta la decisió de Bouteflika de no aixecar l'estat d'excepció i no alliberar els líders del partit islamista, Abassi Madani i Alí Benhadj, mentre no acceptin allunyar-se de tota activitat política.

Sanz arriba a la conclusió que els indultats no eren ni 15.000 ni 5.000, segons difonien les autoritats algerianes, sinó que el nombre de persones devia arribar a prop de 2.300. El corresponsal reinforma que a les presons algerianes hi ha prop de 20.000 detinguts polítics, segons la Lliga Algeriana dels Drets Humans. Afirmar així mateix que la major part dels 2.300 islamistes agraciats no té res a veure amb el FIS o l'EIS i que, segons va afirmar Bouteflika, Benhadj continua rebutjant el projecte reconciliador, al contrari del seu company Abassi Madani, qui hi va manifestar

el suport total. Es nota que els dirigents del FIS, Madani i Benhadj, són presentats sota una dualitat que contraposa la tendència moderada del primer amb la radicalització del segon.⁵⁹

Juan. C. Sanz torna a revelar l'oposició mantinguda pels familiars de víctimes del terrorisme que es presentaren davant la seu de l'Assemblea Popular Nacional per protestar contra una llei que no cobreix les seves necessitats econòmiques. Aquesta oposició va ser encarnada igualment pel Comitè Nacional contra l'Oblid, que va acusar les autoritats d'haver ocultat el vertader nombre de víctimes durant els set anys de conflicte algerià: "Ens varen dir que no eren més de 25.000, però ara la xifra oficial s'eleva a 100.000" (09-07-99).

A l'article titulat "Cap a la fi de la guerra civil a Algèria", amb data de l'11-07-99, J. C. Sanz ens resumeix les mesures de reconciliació del president Bouteflika.

En el contingut del seu article, ens descriu primer el nombre d'islamistes sense delictes de sang que es beneficiaren de l'indult presidencial, i l'aprovació de la llei de Concòrdia Civil. Després ens transmet unes opinions sobre la reconciliació dels familiars dels detinguts i desapareguts al·ludint als nazis i al final de Pinochet per referir-se als militars que a la fi paguen els seus abusos.

El periodista recorda les circumstàncies en les quals Bouteflika va ser elegit president de la República (retirada dels sis candidats). També la debilitat de Bouteflika davant els militars, insinuant que les promeses de pau del president algerià, fins a aquest moment, no trepitjaven terreny ferm.

El periodista dirigeix dures crítiques al president Bouteflika, qui, segons el seu parer,

59. Mona, Abid, *El islamismo y su reflejo. La crisis argelina en la prensa española*, op. cit., pàg. 98.

vol recuperar el protagonisme que tenia quan estava en els maquis durant la guerra d'independència algeriana, o quan ocupava el càrrec de ministre als 25 anys. Per a Sanz, el nou president algerià va invadir la televisió estatal i no es va cansar de seduir amb entrevistes als mitjans francesos. A més, per reforçar la seva teoria sobre la debilitat que tenia Bouteflika davant l'exèrcit, Sanz aporta una afirmació del primer president algerià, Ahmed Ben Bella: "Els generals li han lliurat un xec en blanc" (11-07-99).

Insisteix també en l'existència de les advertències del sector militar que qualificaven els militars com a "antiislamistes". Afegeix igualment l'oposició dels familiars de víctimes del terrorisme que, segons ell, no aprecien la sortida dels integrats indultats de les presons, mentre que el Govern algerià no va complir la promesa de pagar pensions a milers de viudes i orfes.

Observem que el corresponal d'Alger, a través de diversos articles seus, vol demostrar i emfasitzar la possible debilitat que té Bouteflika davant els militars aportant arguments i comentant gestos per demostrar-ho. Després d'haver analitzat la qüestió política, Sanz passa a descriure la situació econòmica d'Algèria. Aporta xifres sobre la gent que pateix pobresa, la taxa de desocupació i la manca d'habitatge. Després parla de la frustració de les mesures de gràcia preses per Bouteflika, i mostra la seva preocupació per l'excarceració dels líders històrics del Front Islàmic de Salvació, A. Madani i A. Benhadj, detinguts des de 1992, un tema que el corresponal no s'està de comentar en cada article seu per subratllar el fracàs de la política de Bouteflika.

Al final, J. C. Sanz parla del discurs de Bouteflika, que el veu decebedor. Sanz proposa uns signes que són per a ell significatius de la reconciliació nacional a Algèria. Es tracta de l'aixecament de l'estat d'excepció, la llibertat d'Abassi Madani i la tornada del cantant

algerià Khaled als escenaris d'Algèria: "Quan el president aixequi l'estat d'excepció i conformi un indult ampli, quan Madani pugui acudir al rés del divendres, quan Khaled (el rei de la música popular rai) torni a cantar Didi sota l'ombra del castell de Santa Creu d'Orà..., llavors sí, es podrà parlar de pau a Algèria" (11-07-99).

A l'article del 28 de juliol, J. C. Sanz usa un títol bastant atractiu: "No sóc un dictador". Amb la paraula 'dictador' el corresponal es refereix a l'actual president algerià, Abdelaziz Bouteflika, en el qual molta de gent veu un model de la dictadura. Aquest títol prové d'una frase que va usar el president Bouteflika per respondre a una de les preguntes que li feren tres mesos després d'iniciar el mandat.

Aquest article comença amb una breu introducció sobre la biografia de Bouteflika, en la qual es destaca que va ser cap de la diplomàcia algeriana durant l'era de l'expressidat algerià Huari Bumedian.

Al llarg de l'entrevista, el cap d'estat Abdelaziz Bouteflika va respondre a diverses preguntes sobre distintes qüestions: el seu projecte de pacificació, el referèndum que s'havia de convocar, la seva possible dimissió en cas que el poble rebutgés el seu projecte reconciliador, la possible legalització del partit islàmic FIS, la situació econòmica i social del poble algerià, la immigració juvenil, etc.

El president Bouteflika va deixar clar que la seva política de reconciliació nacional tenia una gran importància per alleugerir els algerians començant una nova pàgina. Quant al FIS, l'alliberament dels seus líders històrics Abassi Madani i Alí Benhadj depenia del fet que abandonessin definitivament tota activitat política. Aquesta condició és repetida per Bouteflika cada vegada que se li demana per la llibertat dels dos caps del FIS, als quals converteix en responsables morals de la tragèdia d'Algèria.

Editorial: “Esperança a Algèria” (06-07-99)

En aquest editorial es comenta el procés reconciliador del president Bouteflika recordant que aquest darrer té un camí sembrat de dificultats. L'editorialista es refereix quasi als mateixos punts que havien estat comentats en els articles anteriors. Un d'aquests punts és que Bouteflika no anunciés l'aixecament de l'estat d'excepció, fet que esperava tot el poble algerià. Per reforçar el seu comentari, l'editorialista fa referència a la durada de l'estat d'excepció implantat en el país magribí des de 1992, al nombre elevat de les víctimes del conflicte algerià que va durar set anys i als desapareguts. Llavors recorda que el nou president algerià es va presentar a les eleccions presidencials de l'abril de 1999 amb el suport militar i va ser elegit en unes circumstàncies dubtoses (la retirada dels sis candidats de les eleccions entre acusacions de frau governamental massiu).

L'editorialista insisteix en els propers punts essencials que Bouteflika ha de dur a terme: “Les seves properes i lògiques passes en aquesta estratègia haurien de ser l'anul·lació definitiva de l'estat d'excepció, l'alliberament del dirigent històric del FIS, Abassi Madani”. Aquí l'editorialista solament fa referència al número u del FIS, i no parla d'Alí Benhadj, potser per l'hostilitat d'aquest darrer i el seu rebuig a la reconciliació, al contrari que el seu lloctinent, Abassi Madani, qui va oferir un suport total i sense reserves a la política de pau de Bouteflika.

Al final, l'editorialista, després d'haver explicat els obstacles que interrompen el procés pacificador del president, reanima Bouteflika a seguir la seva política i no renunciar a treure el seu país de la tragèdia utilitzant el qualificatiu de ‘president civil’: “Abdelaziz Bouteflika, un president civil, té per davant una oportunitat històrica per treure Algèria de l'abisme” (06-07-99).

2. L'INDULT PRESIDENCIAL ALS INTEGRISTES: LA VERSIÓ DE LA VANGUARDIA

En el cas de *La Vanguardia*, l'indult del president algerià als islamistes es recull en nou cròniques, la majoria sota la signatura de la corresponsal del diari a Rabat, Cristina Fernández Gómez, excepte tres, una d'Isabel Ramos Rioja firmada des de Barcelona, i dues d'agències. La informació va ser valorada en dos editorials, un del 05-07-99 titulat “Algèria, nova fase”, i un altre del 06-07-99, juntament amb un article d'opinió, sota la signatura de Bruno Frappat, titulat “Laposta algeriana”, del 07-07-99.

Les cròniques: incerteses sobre l'alliberament dels dirigents del FIS

L'article amb data del 05-07-99, sota la firma de Cristina Fernández Gómez, comenta que Bouteflika havia complit la seva promesa (indultar els islamistes en l'ocasió de l'aniversari de la independència d'Algèria).

S'hi subratlla que el president algerià havia concedit la gràcia a un nombre d'integristes que se situa entre 5.000 i 15.000. L'indult havia afavorit únicament persones sense delictes de sang ni violacions. S'informa igualment que l'indult presidencial podria estendre's a persones que es trobessin a l'estranger, amb processos pendents.

L'enviada especial a Rabat insisteix que els propers i lògics punts que Bouteflika hauria de realitzar, serien l'aixecament de l'estat d'excepció, l'obertura d'un dossier dels desapareguts i l'alliberament dels líders del FIS. Es nota que tant els periodistes d'*El País* com els de *La Vanguardia* es preocupen pels tràmits del procés de pau. No es torben, a cada article, a recordar i proposar punts que consideren essencials i fins

i tot obligatoris per a la reconciliació en el país magribí.

S'assenyala que la llei de Concòrdia Civil és una nova llei que substitueix la Rahma ('clemència') decretada pel president Liamin Zerual el 1995, que preveia la reducció de penes per als islamistes armats. Tanmateix, la iniciativa del president Bouteflika no s'atura de provocar malestar. Abdallah Djballah, el fundador del partit Reforma Nacional, va demanar al president una amnistia general. Les associacions de familiars de víctimes del terrorisme continuen fustigant Bouteflika; un dels líders d'aquestes associacions denuncia que els integristes "són tractats com a patriotes i es beneficien de la laxitud del Govern" (05-07-99).

El dia següent, C. F. Gómez accentua en el títol del seu article la decepció dels algerians pel fet de no anunciar Bouteflika la resta de mesures de gràcia esperades. Es tracta de l'aixecament de l'estat d'emergència i l'alliberament d'A. Madani i el seu lloctinent Alí Benhadj. Aquest tema va ser abordat reiterativament en quasi cada article.

A pesar que el president algerià va prometre ajudes a les famílies de les víctimes de terrorisme, el CNOT va convocar una multitudinària manifestació davant el Parlament per protestar contra el projecte de llei que consideraven "traïció per a la memòria i la dignitat d'Algèria" (06-07-99). En un altre apartat, la periodista relata breument la biografia de Bouteflika i en destaca que és un "nacionalista autoritari".

Després d'haver comentat, al llarg dels anteriors articles, el suport incondicional del FIS a la política reconciliadora de Bouteflika, es fa ressò de les dures crítiques que dirigeix el FIS al president algerià: "Dures crítiques del FIS al procés de reconciliació a Algèria", accentua el títol. En un comunicat de l'EIS es qualifica el projecte presidencial d'"eina policíaca i instrument de guerra, més dirigit a la discòrdia que a la Concòrdia Civil" (07-07-99).

La posició de la premsa algeriana davant el tema de l'indult presidencial als integristes i la seva sortida de la presó va ser diversa. Segons subratlla la corresposal, el diari algerià *El Watan* a un editorial titulat "Horror", qualificava la jornada del dia 5 de juliol, en què s'excarceraren els islamistes, de "sòrdida festa en la qual centenars de terroristes cridaven "Ala Ukbar" ('Déu és gran') i "vencerem", sobre els *youyous* dels seus familiars, que celebraren la gràcia presidencial". El diari *Le Matin* criticava, per la seva banda, al·ludint al discurs "sense relleu" de Bouteflika: "Què passarà ara? Ell no ho diu". Més optimista era, d'altra banda, *La Tribune*, que va aplaudir Bouteflika per passar amb l'amnistia als fets concrets. *La Vanguardia* sostenia, així mateix, que:

"El president algerià ha romput amb la política de 'perdó i penediment' del seu antecessor, el president Liamin Zerual –el 1995 va decretar una llei de clemència– que induïa sistemàticament a una actitud de vençut i vencedor. Per a Zerual es tractava d'una rendició pura i simple, a la qual el poder responia amb la llei del perdó i beneficis dels penedits. Per a Bouteflika es tracta d'una treva entre dos beligerants, la qual cosa implica un tractament polític i jurídic de l'acord conclòs per les dues parts" (07-07-99).

Dos dies després, s'assegura que el president encara no durà a terme les mesures de gràcia esperades pels algerians: "Bouteflika no alliberarà, per ara, el líder del FIS ni aixecarà l'estat d'excepció". El subtítol del mateix article: "El president algerià anuncia que els presos indultats seran solament 2.300" posa en dubte el nombre exacte dels indultats xifrat anteriorment. Es tracta només de prop de 2.300 islamistes que es beneficien de la gràcia presidencial, i no de 5.000 a 15.000.

Pel fet de no anunciar aquestes mesures de gràcia, la premsa algeriana va plantejar diversos interrogants. *Le Matin*, el diari proper als més radicals que s'oposen a la política de pau

del president, es demanava “Prudència o tornada enrere?... Tanmateix el president, conscient d’haver fet massa concessions al moviment islamista, tendeix a moderar la seva posició” (09-07-99).

El president Bouteflika explica que Abassi Madani, el dirigent del FIS en arrest domiciliari des de 1997 “viu en condicions més que acceptables... Em sap greu per Alí Benhadj”, en referència al número dos del FIS empresonat a Blida. Així mateix, Bouteflika va tancar tota possibilitat de rehabilitació del prohibit FIS. Va afirmar que aquest partit islamista havia quedat “fora de circulació per una decisió de la justícia el 1992”, i que ell es limitaria a complir la Constitució de 1996, la qual “reconeix uns partits i uns altres no... Jo no tenc la intenció de rebutjar el món”. Quant a l’aixecament de l’estat d’emergència, el mandatari va dir que “no n’és el moment”.

S’estima que el procés pacificador en el país magribí és difícil i llarg. Es demana si els militars, el vertader poder a l’ombra, tenen a veure amb les decisions de Bouteflika i molt més amb el ritme de les mesures de gràcia. D’altra banda, la corresponsal opina que la xifra dels indultats “ha sofert una considerable rebaixa”. Entre 5.000 i 15.000 era la xifra inicial que calculava la premsa algeriana, i en canvi el nombre d’islamistes amnistiats no sobrepassa els 2.300, xifra afirmada pel mateix mandatari d’Algèria.

El senat algerià va aprovar massivament la llei de Concòrdia per 131 vots a favor, cinc absències i cap vot en contra. Participaren en la votació 133 senadors presents i uns altres tres per delegació, d’un total de 144 escons, dels quals 80 corresponen al partit governamental de l’Agrupació Nacional Democràtica.

El número dos del FIS, Alí Benhadj, continuava rebutjant la reconciliació. El president Bouteflika li va allargar la mà enviant l’excoronel Tahar Zbiri a la presó militar de Blida, per sondejar la possibilitat que Benhadj acceptés una oferta d’alliberament condicional a canvi

de renunciar a la violència. Segons informa la corresponsal, Benhadj no solament va rebutjar violentament l’oferta presidencial, sinó que va dir a l’emissari: “No seran vostès, sinó l’Exèrcit Islàmic de Salvació el que em tregui de la presó”. Aquesta informació va ser extraordinàriament comentada per *El País*.

Amb el títol següent: “L’esperança que no acaba d’arribar a Algèria”, del dia 19 de juliol, la corresponsal de Barcelona, Isabel Ramos Rioja, expressa el final de la tragèdia algeriana i l’inici d’una nova Algèria. Pel fet d’excarcerar els islamistes sense delictes de sang, els partidaris de la reconciliació opinaven que la violència havia acabat al país magribí. Fins i tot Amnistia Internacional i el Moviment Algerià d’Oficials Lliures (MAOL), que representa una dura crítica als generals acusats d’haver ordenat una “guerra bruta” contra l’integrisme, acolliren la llei favorablement, encara que amb reserves: “El pas fet per l’inquilí del palau d’El Muradia (presidència del Govern) és encoratjador i portador d’esperança, però continua sent limitat i insuficient. L’amnistia promesa als membres de l’AIS i altres grups armats ha de ser la culminació del treball d’investigació de la comissió nacional de veritat i reconciliació”, va dir el MAOL, amb la firma del coronel B. Alí, a la seva pàgina d’Internet.

Tanmateix, els opositors a la iniciativa de pau eren l’Agrupació per la Cultura i la Democràcia (RCD) i els familiars de víctimes del terrorisme, per considerar que deixaria lliures milers d’assassins. A l’altre extrem hi trobem partits com el Front de les Forces Socialistes (FFS). Per a ell “l’acord Exèrcit-EIS no és més que una maniobra per ocultar l’imperatiu d’una sobirania política democràtica i mantenir el sistema en vigor”. Per la seva banda Luisa Hanune, la presidenta del Partit dels Treballadors (PT), no es fiava del que podia donar de si la nova llei.

A pesar del suport ‘incondicional’ del FIS a la política de pau de Bouteflika, la branca del FIS representada per Rabah Kebir no veia animadora la iniciativa de reconciliació. Un mili-

tant del FIS a l'exili assegurà que de la presó d'El Harrach solament n'havien sortit 32 islamistes i uns altres 23 de la de Serkadji que tenien causes pendents. La majoria dels alliberats (2.300) eren persones a les quals ni tan sols se'ls havia obert un procés o bé els quedaven solament unes setmanes per saldar el seu deute amb la justícia. Amb aquesta informació la corresposal de Barcelona, Isabel Ramos Rioja, expressa dubtes sobre la bona intenció de Bouteflika d'indultar els integristes. Així s'insinua que tot el procés de pau podria ser una farsa per cobrir la violència i dibuixar una bona imatge al nou president, a qui es qualifica d'unificador i civil.

La legalització del partit islamista prohibit des de 1992, impossible de realitzar-se fins ara, sembla un tema abordable i possible de ser executat. A l'article del dia següent, l'agència Reuters informa sobre la possibilitat de legalitzar el FIS amb la condició que els seus dirigents s'allunyin de tota activitat política: "Bouteflika legalitzarà el FIS si els seus líders històrics hi renuncien", apuntava el títol.

En unes declaracions al diari londinenc *Financial Times*, el 19 de juliol, Bouteflika va informar sobre la possible legalització del FIS però sense comptar entre les seves files amb els seus líders històrics: "Si accepto que laics o fins tot ateus participin en partits polítics, no veig per què no pugui acceptar un home de fe, sempre que respecti la Constitució" (20-07-99).

Pel que fa a Abassi Madani, el president algerià va assegurar que el seu alliberament podria ser immediat si "es comprometia a abandonar tot tipus d'activitat política". Bouteflika va estimar igualment que la interrupció de les eleccions generals de 1992, en les quals havia de triomfar el FIS, constituïa "un acte de violència". Quant a Alí Benhadj, que continuava oposant-se a la reconciliació, se l'acusava d'haver enviat una carta als militants de l'EIS per advertir-los de negar-se a aturar la violència. El corresposal afirma que aquesta notícia va ser aportada per la premsa algeriana. Sosté també que no hi ha la

menor prova que aquesta carta hagués estat escrita per Benhadj, segons assegurin mitjans integristes. Sens dubte l'objectiu d'atribuir aquesta carta al dirigent radical A. Benhadj, era perjudicar-lo i complicar la seva posició de rebuig de la política pacificadora del president.

Possible reconciliació amb el Marroc

Des de fa molts d'anys s'ha considerat els dos països veïns Algèria i el Marroc com a rivals. A causa de molts d'esdeveniments, els dos països no mantenen bones relacions entre si. Tanmateix, la presència del president algerià Abdelaziz Bouteflika a l'enterrament de Hassan II podria millorar les coses.

El corresposal indica que el Sàhara Occidental és un dels temes que va afectar les relacions entre els dos països magribins. Bouteflika tenia previst reunir-se en el Marroc amb Hassan II, en una trobada que hauria estat la primera entre caps d'Estat dels dos països des de 1989. Bouteflika, des que va assumir el poder, havia manifestat el seu desig d'iniciar una nova etapa en les relacions amb el país veí.

Al seu missatge de condolença enviat al rei Mohamed VI, el cap d'Estat algerià qualificava el difunt Hassan II d'"amic i company d'armes", al mateix temps que agràia al poble marroquí el suport donat als algerians durant la seva llarga guerra d'independència amb França. Per expressar la seva profunda tristesa, el règim algerià va decretar tres dies de dol nacional per la mort del monarca marroquí.

La Vanguardia va assegurar el 25 de juliol que a la reunió que tenien previst fer els dos líders magribins, Bouteflika i Hassan II, havien d'anunciar la reobertura de les seves fronteres, tancades des de 1994. Amb aquest fet el corresposal, sense esmentar-ho, vol sens dubte demostrar que la política reconciliadora del nou president algerià no es limita solament a l'interior del país, sinó que aspira a afectar-ne

l'exterior, començant pàgines noves i corregint els errors del passat.

Editorial 1: “Expectatives algerianes” (05-07-99)

En aquest editorial es parla del nou president algerià, Abdelaziz Bouteflika, a qui es descriu com a dirigent històric del FLN i antic ministre d'Afers Exteriors.

Amb una frase molt generosa “Bouteflika ha estès la mà a l'EIS”, l'editorialista dóna un total protagonisme al president algerià i el presenta com la clau de la realització de la pau. S'elogia també el gest presidencial d'haver concretat les seves promeses indultant milers d'islamistes.

L'editorialista ens recorda el conflicte algerià assegurant que la causa primordial era la intervenció dels militars que impediren la victòria al FIS. L'editorialista es manifesta més optimista. Subratlla que Algèria va donant bons signes per sortir de la seva ombra. Estima igualment que Bouteflika i el FIS semblen més aliats que mai per facilitar la reconciliació.

D'altra banda, l'editorialista no oculta la preocupació per les traves que poden impedir la política pacificadora del president Bouteflika. Se subratlla que la pressió militar i la radicalització del GIA constitueixen els primers i perillosos obstacles que es poden oposar a tot diàleg, frenar la pau i accentuar la violència en el país magribí.

Editorial 2: “Algèria, nova fase” (06-07-99)

A causa de la importància de la notícia, *La Vanguardia* va publicar un altre editorial el dia següent. Aquest editorial comenta l'esperança que es va presentar al país magribí per fer-lo sortir de la tragèdia que havia durat set anys. S'hi comenta que Bouteflika, en un

temps molt reduït (tres mesos), ha pogut actuar gràcies a la seva habilitat de diàleg. Bouteflika disposa d'aquesta habilitat des que era ministre d'Afers Exteriors durant el mandat de Bumedian.

L'editorialista associa la tragèdia d'Algèria amb el que va passar al món musulmà i en el món àrab en general. Es tracta dels integristes a Turquia durant el temps de Kamel Ataturk. S'explica el naixement de grups islamistes, entre aquests “la poderosa Germandat Musulmana”. Aquestes forces islamistes oferien l'islamisme com a alternativa política a la temptació de reunir el laïcisme i el prooccidentalisme com a solució als problemes materials de les masses àrabs.

L'editorialista lamenta que Algèria n'ha estat el cas més greu i sagnant: “Perquè a Algèria s'ajuntaren, el 1992, el descrèdit del règim socialitzant amb les promeses islamistes d'assolir el paradís”. Tanmateix, la política de pau de Bouteflika i el seu indult a milers d'integristes mostren bons símptomes d'una nova Algèria. L'editorialista estima que els esforços del nou president són animadors, encara que reconeix que la reconciliació no resulta tan fàcil en el país magribí.

La rúbrica d'opinió: “L'aposta algeriana”, Bruno Frappat

En aquest breu article de Bruno Frappat⁶⁰, l'autor compara el mandatari algerià, Bouteflika, amb el general francès De Gaulle. Aquest paral·lelisme es manifesta en la forma de parlar i prendre's les coses. Se subratlla que Bouteflika usa les mateixes fórmules del general De Gaulle quan anuncia un referèndum sobre el seu projecte de “Concòrdia Civil” i “demana un sí franc i massiu”. També usa les amenaces del general quan afirma que en aquesta ocasió posaria en joc el seu mandat.

60. Bruno Frappat, periodista del diari francès *La Croix*.

Després d'assimilar Bouteflika al general De Gaulle, l'autor es demana sobre els possibles resultats que el president algerià pugui assolir, tenint en compte la pressió de l'exèrcit i la violència del GIA: "Serà el president l'home d'una transició que alliberarà Algèria al mateix temps dels mateixos militars i de la violència islàmica?".

Al final l'autor ens manifesta els seus dubtes sobre l'eficàcia de la iniciativa presidencial, encara que desitja que hi hagi un vertader canvi a Algèria. Subratlla que és massa prest per poder veure els triomfs del president novell. Recalca així mateix que a Algèria no hi ha res segur, per la qual cosa es pot esperar de tot en aquest país: "Res no és mai segur a Algèria? Per descomptat, ni les pitjors coses ni les millors. El pitjor ha ocorregut amb tanta freqüència que s'ha d'ariscar a apostar perquè ocorri el millor. Algèria s'ho mereix".

CAPÍTOL III: LA PROPOSTA DEL REFERÈNDUM SOBRE LA LLEI DEL PERDÓ

1. L'ANUNCI DEL REFERÈNDUM A

EL PAÍS

Les cròniques: reaccions al referèndum sobre la pau

A aquest tema li corresponen quatre articles entre el 2 d'agost i el 12 de setembre, la temàtica dominant dels quals és la convocatòria del referèndum sobre la llei de Concòrdia Civil i la percepció que en tenen tant els polítics com el poble algerià.

El títol del primer article amb data del 02-08-99 ens informa de la data precisada per a la consulta: "Algèria fixa el 16 de setembre la consulta sobre la Concòrdia Civil". Si ens fixem en el títol es nota que és la primera vegada que s'esmenta "Algèria" en lloc de Bouteflika, a qui es donava el protagonisme de les accions en els títols dels anteriors articles.

La informació prové de fonts oficials. Al llarg de l'article s'insisteix també que Bouteflika és l'impulsor del referèndum: "Aquest referèndum, volgut i encoratjat pel president Bouteflika" (02-08-99).

La llei de Concòrdia Civil preveu una amnistia parcial per als islamistes que retin les armes i que no siguin culpables de delictes de sang ni de violacions. A més, una reducció de penes per a aquells que es lliuraren a les autoritats en el termini dels sis mesos fixats per a l'expiració de la dita llei. Ja no s'usa la xifra de 'milers' per re-

ferir-se al nombre d'indultats, sinó que es diu 'mil', cosa que posa en dubte els nombres difosos per les autoritats i fonts algerianes (1.500, 5.000, 2.300, etc.).

El 29 d'agost, l'agència Reuters revela l'oposició del partit algerià FFS al projecte reconciliador de Bouteflika. A aquest partit se'l representa amb la denominació 'socialistes': "Els socialistes critiquen el referèndum d'Algèria", afirmava el títol. De la mateixa manera es deixa entendre que els membres del FFS, partit representat per Aït Ahmed, no troben en la consulta presidencial una vertadera solució a la crisi del país. Per a ells el referèndum és "una mascarada i una equivocada solució a la crisi". L'oposició del partit bereber FFS a les qüestions polítiques del país no és nova, va tenir aquesta actitud abans i després de l'elecció de Bouteflika quan la va boicotejar massivament.

Al final s'esmenta que cinc persones han mort i dotze varen resultar ferides pels integristes; aquesta notícia vol subratllar que a pesar de la posada en funcionament del projecte de pau del nou president i la rendició d'un important nombre d'integristes, la violència continua existint i els grups radicals no volen abandonar la lluita armada.

A l'article del dia 12 de setembre es dona la notícia de la rendició d'un grup dels islamistes més radicals (GIA) a la llei del perdó. La notícia va ser difosa per la televisió algeriana el capvespre del dia 11 de setembre, que va presentar testimonis de 16 membres de la secció d'El Maout

(‘la mort’), pertanyents al GIA. Aquesta va ser la primera capitulació d’aquest tipus a la capital algeriana des de l’aprovació de la llei del perdó, el 13 de juliol. Aquesta rendició, encara que en nombre menor, transmet l’esperança de negociació amb el Grup Islàmic Armat i la possibilitat de rendició de la resta de membres, que podrien ser nombrosos.

Entre 250 i 300 persones havien lliurat les armes a les autoritats algerianes, segons va afirmar el primer ministre Smail Hamdani. Al final de l’article es tornen a revelar la continuació de la violència i la mort de 18 persones, entre les quals hi havia 10 militars i policies. S’assegura que l’autor d’aquestes matances és el grup islàmic radical GIA.

2. PROPOSTA DEL REFERÈNDUM I EL RETORN DE LA VIOLÈNCIA A LA VANGUARDIA

Leco de la proposta del referèndum del president Bouteflika va ocupar una bona part de la cobertura informativa a la part internacional a *La Vanguardia*, més que la que es va dedicar a *El País*. Més d’un mes (del 2 d’agost al 13 de setembre), firmada majoritàriament per l’enviada especial a Rabat, Cristina Fernández Gómez. Vuit articles a *La Vanguardia* enfront de quatre articles a *El País*. No hi ha editorial.

Les cròniques: la violència amenaça la pau de Bouteflika

L’enviada especial a Rabat, en el seu article amb data del 02-08-99 titulat “El referèndum per a la Concòrdia Civil a Algèria, pel setembre”, informa que el president algerià, Bouteflika, havia firmat l’1 d’agost el decret que convocava el 16 de setembre el referèndum sobre la llei de la Concòrdia Civil. Aquesta llei ofería la reinserció

social als integristes no implicats en delictes de sang. La primera conseqüència d’aquesta llei del perdó serà oferir una cobertura jurídica als membres de l’EIS que deposaren les armes.

Després d’un període de relativa calma, la violència s’ha reactivat a Algèria amb el GIA i el GSPC. Aquests dos grups més radicals s’oposen a la reconciliació i que es fes el referèndum. Els integristes armats saludaren l’anunci del referèndum amb un sagnant atemptat que va causar la mort a diversos civils i militars.

Cristina Fernández Gómez acusa la premsa algeriana d’haver guardat silenci davant la violència islamista. Segons ella, el diari algerià *Le Matin* ha rebut instruccions per guardar silenci davant els atemptats i fer “prevaldre l’èxit de la llei de Concòrdia nacional” (02-08-99). Amb aquesta afirmació es vol transmetre el clima que viu la premsa algeriana, que normalment hauria d’informar de tot allò que passa al país, i molt més si es tracta de la seguretat dels civils.

Després s’informa que en la consulta del 16 de setembre, els algerians hauran de respondre a la pregunta següent: “Està vostè a favor de la reconciliació civil?”. L’article explica també que les autoritats algerianes han començat ja a instal·lar a les 48 regions del país “comitès de provació”, que han d’estudiar les peticions d’islamistes que es beneficien de l’indult, coordinats pel primer ministre Smain Hamdani.

Sis dies més tard, la corresponal de Barcelona María Dolores Masana subratlla que la política del president Bouteflika “inquieta a alguns al mateix temps que aixeca esperances pel fet que el president estigui decidit a complir el seu programa electoral” (08-08-99). Es destaca que el programa de Bouteflika descansa en tres eixos principals. El primer és assolir la pau i la reconciliació nacional. El segon, reactivar l’economia una vegada assolida la pau. El tercer seria que Algèria torni a ocupar el lloc que li correspon en el concert internacional, com un estat modern i sense complexos.

Es recalca que Bouteflika, a través de la seva política, pretén reactivar les relacions internacionals. Amb el Marroc ha intentat normalitzar les relacions, primer amb el difunt Hassan II. Aquest esforç ha estat apreciat pel nou sobirà alauí, Mohamed VI, que va definir el president algerià com el “nostre gran amic”, amb ocasió dels honors fúnebres del seu pare.

Amb Israel, Algèria està fent passes per a un apropament de relacions. L'encaixada de mans Bouteflika-Barak va ser interpretada com un bon signe per a la normalització de les relacions entre els dos països. Amb França, el desgel de les relacions va ser encara més significatiu i va comportar una anhelada aspiració dels algerians: la concessió de nous visats per a París. L'entrevista mantinguda a Alger entre Bouteflika i el ministre d'Exteriors francès, Vedrine, va posar les bases per a allò que el canceller va anomenar “refundació” de les relacions entre els dos països.

Espanya, a la qual el corresponsal descriu com el client preferit del gas algerià, també va merèixer un missatge especial de Bouteflika mitjançant la visita del ministre Abel Matutes a Alger. En aquest missatge es valoren les relacions entre ambdós països. Així com l'expressió de la disponibilitat del president algerià per “elevant les nostres relacions al nivell de les potencialitats que hi ha i que no hem explotat encara” (08-08-99).

La corresponsal recorda que a pesar de l'èxit que pugui assolir Bouteflika a l'àmbit exterior, s'ha d'enfrontar als problemes interns: Més de set anys de guerra civil, una cúpula militar dividida entre eradicadors de l'islamisme armat i integradors dels combatents penedits, i una població civil més preocupada per l'àtur i la subsistència diària confiada en la credibilitat dels seus governants. Al final, María Dolores expressa el seu optimisme que el president Bouteflika assoliria, mitjançant el referèndum del 16 de setembre, un espectacular suport popular, que l'ajudaria a realitzar la pau social.

A l'article del dia 11 d'agost, titulat “La por torna a Alger per l'explosió de dues bombes”, Cristina F. Gómez expressa dubtes sobre la possibilitat d'assolir la pau a Algèria. Explica que l'esperança que hi havia abans s'ha minimitzat amb el retorn de la violència integrista. Els grups islamistes més radicals continuen negant-se al diàleg i a la reconciliació. Segons informa la corresponsal, el ministre d'Interior, Abdelmalek Sellal, reconeixia que “Hi ha encara grups de la línia dura, encara que en minoria i amb capacitat limitada, que estan obstinats en una política de terra cremada” (11-08-99).

Aquest article informa que el 9 d'agost al matí, dues bombes explotaren a la capital Alger. Una en el barri de Bab El Oued, i una altra a la cèntrica avinguda Pasteur, a pocs metres del palau del Govern. L'atemptat va deixar com a mínim vuit ferits i va crear psicosis entre la població. La premsa va atribuir els atemptats al GIA i el GSPC, grups més radicals que sostenien “Ni treva, ni diàleg, ni reconciliació”.

Campanya referendària

A l'article del dia 26 d'agost sota el títol “Bouteflika mobilitza els imams a favor de la llei de la reconciliació”, Cristina F. Gómez destaca una certa contradicció en la política algeriana. Es tracta de les mesquites algerianes que, a pesar de tenir prohibit realitzar activitats proselitistes de caràcter no religiós, han tornat a l'arena política. Precisament quan el país pateix un recrudiment de la violència per part dels integristes. Prop de 14.000 imams han estat mobilitzats pel Govern perquè posin els *dawas* (‘sermons’) a favor d'un sí en el referèndum del 16 de setembre.

Amb aquesta informació la corresponsal vol cridar l'atenció del lector. Se li explica la injustícia per prendre les decisions en el país magribí, en el qual es prohibeixen coses i tornen a ser autoritzades segons ho dicta la ne-

cessitat. Al llarg dels set anys de guerra civil, les autoritats algerianes, sabent la influència que tenen les mesquites en el poble, varen prohibir als imams pronunciar-se a favor dels islamistes per privar-los de qualsevol suport o ajut popular. En canvi, ara el govern acudeix a les mesquites per mobilitzar la gent a favor del projecte pacificador del president.

La consulta del 16 de setembre exigida pel mandatari algerià va comptar amb el suport del FIS i el seu braç armat l'EIS, que va decretar una treva el juny de 1999. En canvi, els partidaris del “no” consideraren el referèndum inútil. L'organització nacional de familiars de víctimes del terrorisme va decidir boicotejar el referèndum, ja que la nova llei “amnistia els assassins i rehabilita el projecte d'un Estat islàmic”.

Sembla que la política reconciliadora del cap d'estat algerià ha començat a assolir els objectius i convèncer els integristes més radicals. Com a mínim 70 membres del GIA, el grup opositor a tot diàleg, es rendiren el 2 d'agost a les autoritats algerianes a la regió de Jijel per a beneficiar-se de la llei del perdó.

Alteració de les relacions algerianes-marroquines

Després d'haver mostrat signes de bon veïnatge entre Algèria i el Marroc, les relacions entre els dos països es tornaren a alterar. La notícia va ser difosa per l'enviada especial a Rabat, Cristina F. Gómez, el 03-09-99. Va informar que després d'un atemptat a la ciutat algeriana Bechar, el president algerià havia criticat el Marroc, al qual va exhortar a actuar contra els integristes algerians que es resguardaven al seu territori. “Acceptarien els nostres germans del Marroc que Algèria fos utilitzada com a base de refugi, finançament i organització de bandes terroristes?”, es demanava Bouteflika. D'altra banda, el portaveu del Govern marroquí, Jalid Aliua, va afirmar que “el Marroc ha rebut amb gran estupefacció les crítiques del

president Bouteflika. No hem constatat cap infiltració d'elements armats algerians que haguessin participat a la matança de Bechar” (03-09-99).

S'insisteix en el fet que el discurs de Bouteflika i les seves acusacions al país veí marroquí, en particular, posen en perill la millora de les relacions bilaterals, encoratjades després de la mort de Hassan II. També suposen un nou obstacle en els plans per reviscolar la Unitat del Magrib Àrab (UMA). Es revela així mateix la voluntat de Rabat de normalitzar les relacions amb Algèria.

CAPÍTOL IV: LA VOTACIÓ DEL REFERÈNDUM

1. ELS RESULTATS DEL REFERÈNDUM A *EL PAÍS*

La informació sobre els resultats de l'escrutini va ser tractada per *El País* de forma abundant i corrent, del 15 al 18 de setembre, a la secció internacional, amb cròniques signades per l'enviat especial a Algèria, Juan Carlos Sanz. De tota manera, no n'hi va haver cap editorial o article d'opinió.

Les cròniques: la consolidació de Bouteflika en el poder

L'article d'*El País* amb data del 15-09-99 interpreta el referèndum com un acte del president Bouteflika per recuperar la legitimitat de la qual se l'havia privat en les eleccions de l'abril, segons opina el corresponsal. Això ho indica clarament el títol: "El president d'Algèria cerca legitimitat en el referèndum per la pau".

Els algerians han de respondre la pregunta: "Està vostè d'acord amb la política del president per a restaurar la pau i la Concòrdia Civil?". L'articulista manifesta la seva certesa que el poble respondrà amb un massiu sí, cosa que es dedueix de l'actitud d'una població sobrepasada per 100.000 morts durant la guerra civil algeriana. Quant a l'amenaça de dimissió de Bouteflika, Sanz la veu molt llunyana per la gran victòria que serà concedida al president, qui "confia a consolidar-se en el poder gràcies a una massiva participació electoral" (15-09-99).

Analitzant-ho retrospectivament, Juan C. Sanz interpreta l'abstenció de nombrosos algerians a les urnes amb una actitud habitual i un càstig als governants. Es subratlla que en les eleccions dels darrers quatre anys (les presidencials de 1995, el referèndum constitucional de 1996, legislatives i locals de 1997 i les presidencials de l'abril de 1999), els algerians giraren l'esquena a les urnes, sobretot a la regió de la capital i a la gran Cabília, on els berbers tornarien, segons assegurava *El País*, a registrar el major grau d'abstenció en aquesta consulta del referèndum.

La política de reconciliació comptava amb el suport de partits conservadors i islamistes moderats. També el partit nacionalista, Agrupació per la Cultura i la Democràcia (RCD), de Saïd Saadi, s'havia convertit en "aliat del projecte pacificador de Bouteflika". L'Associació Nacional de Victimes del Terrorisme va donar suport igualment a la pau, sempre que es reservessin els drets dels fills dels terroristes morts.

El projecte presidencial no va tenir solament aliats, sinó també opositors. Els membres del Front de les Forces Socialistes (FFS) s'oposaren fortament a aquest projecte a favor de la reconciliació. Per a ells, el president "només pretén alliberar-se del seu dèficit de legitimitat popular i rebre a les urnes un xec en blanc a la seva política". Quant al FIS, se'l considera el principal partit que va donar suport indirectament al programa de pau del president, encara que l'imam Alí Benhadj –empresonat a la ciutat algeriana de Blida– es manté en contra de tota reconciliació.

Sanz, al seu article amb data del 17-09-99, titulat “Bouteflika aconsegueix un xec en blanc amb un massiu suport en el referèndum per la pau”, aporta dades sobre el resultat de la consulta del referèndum. Comenta que durant la seva campanya sobre el referèndum, Bouteflika havia demanat el suport dels algerians a la seva iniciativa de pau i havia parlat també dels principals problemes d'Algèria: l'atur, la manca d'habitatges, la pobresa i fins i tot la corrupció.

Els resultats electorals del 16 de setembre concediren una aclaparadora victòria al president algerià. El suport a la proposta de pau va arribar al 98,63% dels sufragis; segons les dades oficials. Es registrà una major participació en el sud algerià amb una xifra que va superar el 90%. L'abstenció la va representar, com sempre, la regió berber de la Cabília. Quant al vot de la immigració algeriana a Europa, va ser important, només a França va superar el 60%.

El corresponsal manifesta la seva preocupació per la concessió de nous indults als islamistes per part del president. Se subratlla que el GIA i el Grup Salafista de la Predicació i el Combat (GSPC) mantenen entre 3.000 i 5.000 combatents. De fet, els islamistes s'han dividit en dos blocs, un en pro de la reconciliació (FIS-EIS) i un altre grup en contra (GIA-GSPC).

El corresponsal veu en el 16 de setembre el naixement d'una nova Algèria, encara que era difícil que els algerians oblidessin els set anys de sang: “La nova Algèria en pau tal vegada comença a partir d'avui, però difícilment podrà oblidar les 100.000 tombes obertes per l'odi civil” (17-09-99).

Gràcies al massiu “sí” al referèndum, Bouteflika va aconseguir recuperar d'alguna manera la legitimitat que se li havia negat quan es retiraren els sis candidats de les eleccions de l'abril. El president algerià, content de la seva victòria, es va dirigir en un discurs televisat al poble per agrair-li la massiva participació a les urnes.

Bouteflika va prometre als algerians que realitzaria la pau i treballaria per millorar la situació tant política com econòmica, la qual cosa és atractiva per als inversors perquè els proporciona seguretat i menys riscos.

Blida i Medea, dues províncies algerianes que foren més castigades pel terrorisme, registraren una gran participació a les urnes que va arribar al 90% dels vots. Això reflecteix sens dubte el desig de la població d'aquestes províncies de realitzar la reconciliació i passar les pàgines negres de terrorisme.

2. LA VOTACIÓ DEL REFERÈNDUM SOBRE LA CONCÒRDIA CIVIL A LA VANGUARDIA

Igual que *El País*, *La Vanguardia* va dedicar una relativa importància a aquesta notícia de l'escrutini. Aquest esdeveniment va ocupar detalladament un bon espai de la cobertura informativa al llarg de quasi tres setmanes (del 15 de setembre al 4 d'octubre) a la secció internacional, i s'hi comptabilitzen un total de nou cròniques. La secció editorial, amb un article del 18-09-99 titulat “Bouteflika guanya”. La secció d'opinió, amb un article de Bernardo Gueta, amb data del 16-09-99, sota el títol “L'Algèria de Bouteflika”.

Les cròniques: l'aclaparador sí a la Concòrdia Civil

En aquest bloc d'articles hi trobem quatre titulars, sobre un total de nou, que destaquen la victòria del referèndum. Quant al contingut, recullen en general els resultats de la consulta i la consolidació de Bouteflika en el poder. La informació és donada majoritàriament per l'enviada especial a Rabat, Cristina Fernández Gómez.

El dia de la consulta del referèndum, el 16-09-99, la periodista informa malament del motiu del vot del referèndum. En l'antetítol, en lloc d'explicar que el vot serà per donar suport a la política del president que consisteix a indultar els islamistes, la corresponçal afirma que els algerians acudeixen a les urnes per donar al FIS l'oportunitat per rehabilitar-se. Aquest afer ni tan sols va ser esmentat per Bouteflika entre els punts que havien de ser realitzats en aconseguir el suport popular. En el títol d'aquest article "Algèria vota demà en referèndum la llei del perdó als terroristes islàmics" s'usa el terme 'terroristes' en lloc d'"integristes" o 'radicals' per a posar en alarma el lector i posar-lo a reflexionar sobre el perill que pot engendrar la clemència dels algerians als islamistes. Quant al subtítol, "Bouteflika cerca legitimar el seu mandat en el suport popular a la seva polèmica decisió", s'hi insinua que el president algerià havia fet tota aquella campanya per a la pau i la reconciliació durant quasi cinc mesos de mandat per cercar la legitimitat de la qual va ser privat a l'abril, quan es retiraren els seus sis rivals a l'elecció presidencial.

Cristina Fernández considera l'indult dels islamistes com un joc. Accentua que el mandatari algerià concedeix les gràcies i en priva quan vol. Per a ella "la possibilitat de nous indults s'ha convertit en l'última basa de Bouteflika". Se subratlla així mateix que el triomf del "sí" el dia de la consulta està assegurat. També que el suport popular a la política del mandatari serà aclaparadora, un 88% dels vots segons un sondeig recent del diari algerià *El Khabar*.

La consulta del referèndum ha despertat en el país magribí una gran esperança. Els partidaris del sí seran els partits 'incondicionals' de la coalició del govern (el FIS, el RND i els islamistes d'Ennahda i el MSP). D'altra banda, els que no perdonen són les associacions de víctimes del terrorisme. El Comitè Nacional contra la Traïció i l'Oblit (CNTO) ha apel·lat a l'abstenció. El representant d'una d'aquestes organitzacions, Djamil Benarba, va declarar: "Demà serà un dia de festa. Els assassins, els traïdors i el poble es

reuniran pel gran perdó. Serà una gran victòria per als supervivents, però no per als nostres 100.000 màrtirs" (16-09-99).

El FFS i el Partit dels Treballadors (PT) continuen oposant-se al referèndum. El partit acabat de crear Wafa, de l'ex candidat presidencial Taleb Ibrahim, se suma per la seva banda als partidaris del "no". Ibrahim opina que "La llei per a la Concòrdia Civil contribuirà a reduir els nivells de violència però és una mesura insuficient per a solucionar la crisi política i de seguretat algeriana".

Resultat de l'escrutini

El dia de la consulta sobre el referèndum, els algerians acudiren massivament a les urnes per donar suport a la política del president. La votació es va realitzar en calma i amb fortes mesures de seguretat. "Més de 400.000 agents foren mobilitzats en els 38.000 centres de votació oberts, sense que, en principi, s'hi produïssin incidents", afirmava C. F. Gómez al seu article amb data de 17-09-99 titulat "Afluència massiva dels algerians a les urnes en el referèndum de la llei del perdó".

Es recalca que tots els partits polítics importants havien donat suport a la llei i havien demanat el sí en l'escrutini. Tanmateix, els socialistes del FFS i l'esquerrà Partit dels Treballadors es negaren a donar suport al projecte de Bouteflika. Quant al FIS, es pot afirmar que és el partit que va aportar el més important suport a la política de pau, amb l'excepció del seu tercer responsable, Abdelkader Hachani, qui es va mostrar hostil a la iniciativa de Bouteflika: "El referèndum podria activar una acció repressiva encara més forta que ara... Si no, com s'explica que una llei destinada a aconseguir la pau estigui limitada fins al 13 de gener del 2000? Cada dia nosaltres ens sentim més amenaçats per Bouteflika, que ha dit que, passada aquesta data, els mitjans emprats seran terribles", afirmava Hachani en una entrevista al diari francès *Libération*.

El dia següent, s'aporta el resultat definitiu de l'escrutini. La mateixa periodista informa que el mandatari algerià va tenir el suport d'un 98,53% dels vots a favor del projecte pacificador. Les xifres oficials mostren que fins i tot a les zones d'influència de les organitzacions islamistes radicals, la participació va ser aclaparadora i el vot a favor de la pau, rotund. La corresponçal estableix una breu comparació sobre els resultats de l'escrutini entre les dues *wilayat* algerianes més perjudicades pel terrorisme. A Chlef, on operava el GIA, va votar el 94% del cens i més del 96% va ratificar la política de Bouteflika. A Blida, capital de la Mitidja, bastió del FIS en els comicis de 1991, el 97% va dir sí a la pau. Amb l'aclaparador sí dels algerians, el president Bouteflika es consolida en el poder més que mai.

De la mateixa manera que es va comentar a *El País*, *La Vanguardia* en aquest article titulat "Els militars algerians posen traves a la formació de govern", amb data del 29-09-99, es refereix a la qüestió de la pressió militar sobre el cap d'Estat algerià. La corresponçal afirma que el sector militar s'havia oposat a la llista de ministres que han de formar part del nou Govern de Bouteflika, després d'haver transcorregut sis mesos del seu mandat. Amb això s'insinua que Bouteflika era incapaç de prendre una decisió per formar un govern propi, des que havia arribat al poder perquè estava vigilat pels militars, als quals es dona tot el protagonisme en la direcció del país magribí, fins i tot en les decisions del president designat com a cap suprem per la constitució, que li atorga poders plens.

D'altra banda, el president Bouteflika no s'atura de repetir que és el cap major d'Algèria i que l'exèrcit no té res a veure amb les decisions

que ell pren. Bouteflika, contestant unes informacions revelades en un despatx de l'agència Reuters, va sostenir: "Sóc el patró de bord". Hi va afegir així mateix: "No hi ha cap problema. La prioritat del president és restablir la pau. La resta és literatura. Aquesta gent que ha dit que hi ha un poder ocult no són més que tigres de paper, i Reuters simplement s'ha fet ressò d'aquests rugits... La formació de govern és competència del cap de l'Estat i ni l'exèrcit ni els serveis de seguretat ni ningú s'hi posarà" (29-10-99).

A pesar d'haver limitat la seva gràcia a 2.300 islamistes, el mandatari algerià vol continuar endavant amb la seva política reconciliadora. Amb ocasió del 45è aniversari de l'inici de la revolució algeriana, l'1 de novembre de 1954, Bouteflika va concedir la gràcia el 30 d'octubre de 1999 a 5.000 islamistes. En vuit mesos, el president algerià va aconseguir indultar un total de 14.500 islamistes sense delictes de sang, segons afirmen les fonts algerianes. Quant al que aporta la premsa espanyola, el nombre és molt menor.

El suport exterior

Els partidaris del projecte pacificador del president algerià no es limitaren solament a l'interior del país, sinó que s'estengueren a Occident. L'article del dia 04-11-99 firmat pel corresponçal de Barcelona, Isidro Ambros⁶¹, comenta el suport aportat per la Unió Europea (UE) a la pau a Algèria. S'hi afirma que l'alt representant per a la Política Exterior i de Seguretat de la UE, Javier Solana, va transmetre el 3 de novembre el seu total suport a la política de pau que havia posat en funcionament Bouteflika, en un intent d'acabar amb la violència i redreçar l'activitat política i econòmica d'Algèria.

61. Isidro Ambros va néixer a Barcelona el 1956. Va estudiar Ciències Químiques a la Universitat de Barcelona i és llicenciat en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona. Exerceix el periodisme des del final dels anys setanta. Va començar la carrera professional a la revista d'informació general *L'Hora* l'any 1979. Al començament de l'any 1984 va passar a formar part de la redacció de *La Vanguardia*. Al final de 1989 va ser nomenat corresponçal permanent a Brussel·les davant la Unió Europea i l'OTAN, càrrec que va exercir fins el 1999. Com a enviat especial de *La Vanguardia* ha viatjat a diversos països d'Àfrica, Amèrica, Àsia i Europa. L'any 2000 es va incorporar a la secció d'Economia d'aquest diari com a expert en afers europeus i en economia internacional.

Solana va fer arribar aquest missatge a les màximes autoritats algerianes. Els representants de la UE, després d'haver realitzat una visita a Algèria per conèixer l'estratègia de reconciliació nacional de Bouteflika, feren aquesta lectura positiva de la situació política del país magribí i constataren que "s'ha produït una sensible millora en la situació del país, i que les autoritats algerianes comparteixen les inquietuds dels països de les dues riberes del Mediterrani" (04-11-99).

Es comprova que aquest suport occidental a la política d'Algèria no és nou. Sempre els països occidentals han estat atents al que s'esdevenia a Algèria, des de l'inici del conflicte algerià fins a l'arribada del president Bouteflika. Encara que aquest suport ha estat considerat, algunes vegades, per part d'Algèria, especialment pel sector militar, com una ingerència en els afers interiors.

Editorial: "Bouteflika guanya" (18-09-99)

L'editorialista comenta l'aclaparador sí amb què els algerians donaren suport al nou president. La pregunta sotmesa al referèndum, segons opina l'editorialista, manca de claredat: "Està d'acord que la pau és una cosa bona?". S'explica que resulta difícil contestar "no" a aquesta qüestió, més encara en un país on han mort cent mil persones en set anys de guerra civil. Amb això s'insinua que la pregunta era ambigua. Si hagués estat plantejada d'una altra manera, potser el resultat seria distint.

Es continua criticant la formulació de la pregunta de la consulta. Se subratlla que no s'hi havia fet cap referència a l'alliberament dels líders del FIS, Abassi Madani i Alí Benhadj. La Vanguardia accentua així mateix que amb el fet de dir sí a la pau, els algerians han concedit una gran legitimitat a Bouteflika, president elegit en unes polèmiques circumstàncies: "Bouteflika, després de la seva encara misteriosa reaparició a l'escena política després de vint anys en l'oblit, va ser elegit president el passat mes d'abril en

unes circumstàncies especials". De fet Bouteflika, amb el gran triomf del sí al referèndum, vol recuperar la victòria que no va poder celebrar a les eleccions presidencials.

L'editorialista conclou que la treva islamista a Algèria no n'és l'únic cas en el món àrab. A Egipte també els integristes Germans Musulmans han acceptat un alto el foc. Al final s'estima que el resultat del referèndum a Algèria és encoratjador i presenta un senyal esperançador.

La rúbrica d'opinió: "L'Algèria de Bouteflika", Bernardo Gueta

L'autor, en el seu breu article, parla del president algerià, Abdelaziz Bouteflika. El compara amb tres persones històriques molt rellevants: De Gaulle, amb qui se l'havia comparat abans a l'article de Bruno Frappat "L'aposta algeriana"; amb Gorbachev i Napoleó. Es destaca que Bouteflika reuneix quelcom d'aquestes tres personalitats, encara que es reconeix que "és ell mateix".

L'autor exagera quan diu que Bouteflika es vol atribuir a si mateix un rellevant protagonisme i fer una revolució a l'Algèria independent com la de França el 1789. El president ha pres ràpidament distàncies amb els que el dugueren a la presidència. Ha criticat la corrupció i ha anunciat una "neteja dins l'Estat" per restablir la Concòrdia Civil.

Bernardo Gueta subratlla la importància que tenia Bouteflika en la seva trajectòria política. Recorda que el president algerià, quan era jove, era ministre d'Afers Exteriors d'Algèria. També era cap de fila del Tercer Món i anomena Bouteflika amb la paraula "Butef", un diminutiu amb el qual els joves algerians el solen anomenar.

Al final es reconeix que el cap d'Estat algerià, encara que s'assembla a diverses personalitats, conserva un alt concepte de si mateix i dels seus talents.

CAPÍTOL V: L'ASSASSINAT DEL NÚMERO TRES DEL FIS

1. EL PAÍS I L'ASSASSINAT D'ABDELKADER HACHANI

El País va tractar aquest esdeveniment amb gran ressentiment. Se li va dedicar quasi un mes i mig d'informació. Comptem amb sis cròniques a la part Internacional. Més un editorial del 24-11-99, titulat "Assassinat a Algèria".

Les cròniques: eliminació del tercer xeic del FIS

Aquest apartat compta amb un total de nou titulars que tracten l'assassinat del líder islamista Abdelkader Hachani, conegut per ser el número 'tres' del FIS. Es va encarregar de la direcció d'aquest partit islamista després de l'empressonament d'Abassi Madani i Alí Benhadj.

El 23 de novembre de 1999 Hachani va ser assassinat quan era a la sala d'espera d'un dentista a la capital algeriana. Segons informa Pedro Canales, enviat especial a Rabat, el crim es va atribuir al GIA, el grup radical que rebutja la pau. Per al periodista, la mort de Hachani no va fer més que complicar les coses i interrompre la política reconciliadora de Bouteflika.

Pedro Canales compara aquest crim amb l'atemptat del gener de 1997 contra el secretari general de la central sindical, Abdelhak Benhamuda. Ambdós crims s'assemblaren en la rapidesa i en la forma. Hachani es considerava l'interlocutor privilegiat entre el poder i els is-

lamistes. La seva capacitat per al diàleg l'havia convertit en la peça essencial en les negociacions que conduïren a la treva entre l'exèrcit i l'EIS. L'eliminació d'aquest líder islamista podria ser desitjada tant per sectors militars com pels extremistes del GIA.

En el títol de l'article del dia següent, firmat igualment per Pedro Canales, se subratlla que la mort de Hachani no va perjudicar la política de pau del president, com s'explicava anteriorment, sinó que li va donar un gran impuls: "L'assassinat de Hachani provoca un clamor a favor de la reconciliació".

En el cementiri del Kettar, on descansa el cadàver de Hachani, hi havia presents representants de tot el ventall polític del país (Alí Djedi; un dirigent del FIS, Abdallah Djaballah, Taleb Ibrahim, Mulud Hamruche, Abassi Madani i d'altres). La reacció de la classe política ha estat la de proclamar el seu suport al procés de reconciliació nacional. Alí Djedi, en la seva oració fúnebre, va insistir que el FIS continuaria defensant "la pau i l'islam". El partit Wafa, de Taleb Ibrahim, va declarar: "Amb aquest assassinat s'intenta silenciar els que s'oposen a la política d'eradicació i de marginalització". El FFS va estimar per la seva banda que aquesta "liquidació política solament beneficia els partidaris de la terra cremada i del descens a l'infern". En general la mort del dirigent del FIS va provocar una reacció d'unitat dels polítics. Una unitat que no s'havia creat ni amb l'elecció presidencial ni amb el referèndum sobre la Concòrdia Civil.

Aquest crim va ser denunciat igualment pel Govern espanyol. El ministre d'Afers Exteriors, Abel Matutes, va lamentar el succés i va assenyalar que l'assassinat podia tenir "repercussions polítiques negatives". El ministre va recordar també que Espanya "ha donat suport i proporcionat des del primer dia el procés de diàleg entre totes les forces polítiques algerianes per aconseguir una sortida a la cruenta guerra civil que pateix Algèria" (24-11-99).

En un altre article del mateix dia (24-11-99) s'assenyala explícitament que el líder islamista no estava d'acord amb la política pacificadora del president al cent per cent. El títol informa que Hachani tenia por que els militars –als quals s'assenyala amb la paraula 'repressió'– reprimissin el FIS després de l'expiració de la llei sobre el perdó el 13 de gener de 2000: "El líder islamista temia que la repressió colpegés el seu moviment a partir del gener".

A través d'unes declaracions del mateix Hachani el dia abans del seu assassinat, s'explica el temor i el desacord d'aquest líder islamista amb el projecte de pau. Per a ell, la Concòrdia Civil servirà solament per legitimar la repressió sobre el seu partit. També el termini donat per a l'expiració de la llei del perdó és insuficient, la qual cosa en priva els que prenen la decisió tardanament. Hachani va declarar igualment que "aquesta llei no és res més, segons la meua opinió, que una còpia de la llei sobre la Rahma ('clemència'), però la diferència amb la iniciativa que va prendre fa tres anys el president Zerrual és que aquesta era més franca i coherent" (24-11-99).

Es comenta també que Hachani, presentat anteriorment com l'interlocutor per la pau, no apreciava el suport donat per Abassi Madani a la iniciativa del president Bouteflika: "Què ha aconseguit a canvi? Solament que el poder l'insulti i el sotmeti a xantatge. Se li demana, a més, que s'abstingui de tota

activitat política a canvi de la seva llibertat" (24-11-99). Aquí es percep una clara contradicció. Unes vegades s'insisteix que Hachani està per la pau, i a d'altres es revela el seu desacord amb els que donen suport al projecte de pau de Bouteflika.

Després es torna a valorar Hachani. S'afirma que a pesar del seu desacord amb la política presidencial, no va dubtar a negociar amb l'EIS per no rompre la seva treva i reactivar la seva lluita armada perquè no es compliren les promeses fetes per les autoritats algerianes. Amb això es valora la renúncia de Hachani a la violència com a solució a pesar de l'opacitat del Govern algerià.

Tres dies després es comenten el motiu i els probables autors del crim. El títol té forma d'una pregunta: "Qui mata a Algèria?". En el subtítol del mateix article s'acusa els militars d'haver comès el crim: "Un coronel desertor afirma que la cúpula militar va ordenar assassinar el líder islamista Hachani per impedir una sortida política del conflicte algerià".

L'article comença amb unes hipòtesis sobre la possibilitat que l'exèrcit algerià tingui a veure amb l'assassinat de Hachani i fins i tot amb la guerra civil. El Moviment Algerià dels Oficials Lliures (MAOL), en una entrevista amb dos periodistes algerians, Yasin Benmilud i Sami Muhubi, implica l'exèrcit en aquest crim. El portaveu del dit moviment, Alí Baah, afirma que Hachani va ser assassinat pels militars oposats a la reconciliació: "En eliminar Hachani, darrer líder polític del FIS, interlocutor ineludible i darrer pont estès per a una solució negociadora de la crisi, els eradicadors del règim impedeixen qualsevol possibilitat de sortida política del conflicte algerià i consagren els seus acords militars secrets", va advertir (27-11-99).

Alí Baalí dirigeix unes greus acusacions a l'exèrcit. Assigura que la majoria dels combatents del GIA són militars infiltrats. Aquests

militars s'incorporaren al grup islamista quan fugiren un miler de presos de la presó de Tazult, a l'est del país: "El comandament de la seguretat militar controla ara la major part dels comandaments del GIA per frenar la democratització d'Algèria i poder presentar l'Exèrcit com l'única institució capaç de protegir el país del perill islamista. Els generals no han dubtat a engreixar a gran escala la maquinària del terrorisme" (27-11-99).

El portaveu del MAOL insisteix que dels 1.300 islamistes retuts a la llei del perdó, més de 700 són militars infiltrats que han estat cridats a tornar als quaters. Afirma també que l'exèrcit posseeix un grup anomenat 'Unitat 192' que actua com un vertader esquadró de la mort amb la missió d'eliminar els membres de la dissidència castrense. El MAOL, després dels fets comença a manejar informació confidencial que avala una nova onada d'atemptats contra personalitats polítiques d'Algèria.

Per trobar l'assassí del líder islamista, la policia algeriana va detenir i interrogar desenes de persones. El mateix diari algerià *El Youm* informava, el 27 de novembre, que Bouteflika havia donat instruccions perquè la investigació fos seriosa i precisa. El ministre d'Interior Abdelmalek Sellal va assegurar que "la investigació és oberta. Els serveis de la policia judicial treballen dia i nit per localitzar l'home jove que va assassinar Hachani" (28-11-99).

Juan Carlos Sanz, en el seu article del 29-11-99, titulat "Darrere la pista de l'assassí", no oculta els seus dubtes sobre l'eficàcia i la claredat de la investigació sobre aquest assassinat. Subratlla que a les anteriors investigacions dutes a terme després de l'assassinat de Budiaf o del líder sindical A. Benhamuda, els va faltar la transparència.

Al llarg d'aquest article s'emfatitzen les acusacions dirigides a les forces de l'exèrcit

d'haver comès el crim. S'informa que Hachani havia enviat una carta, el 28 d'octubre de 1999, al ministre d'Interior algerià per denunciar que estava sent assetjat pels serveis de seguretat: "Un grup d'agents em va demanar sense ordre ni concert sobre la situació política en general" (29-11-99).

Vuit dies després, *El País* va afirmar que les agències de París difonien que El Ribat, l'òrgan del FIS a l'exili, considerava que la mort de Hachani despertava terribles sospites: "Hachani era seguit en tots els seus moviments per agents de les forces de seguretat. Com es pot explicar que pogués ser assassinat amb facilitat i a sang freda sense que els agents hi intervinguessin?". Abassi Madani, que havia donat suport a la reconciliació, va considerar que el poder algerià estava actuant de mala fe. Madani va veure en aquest atemptat contra el seu col·lega una inseguretat i una descurança per part de les autoritats algerianes. Per a ell, el cap d'Estat "es va comprometre a treure el país de la crisi a través de la solució política, gestió que nosaltres havíem avalat perquè es tractava d'assolir una sortida definitiva i en la qual cap de les parts implicades fos perjudicada dins la perspectiva d'una vertadera reconciliació" (08-12-99).

Disset dies més tard Pedro Canales, enviat especial a Rabat, en el seu article titulat "Detingut a Alger el presumpte assassí del líder islamista" ens informa que les autoritats han detingut l'assassí, un jove de 29 anys, en atur, anomenat Fuad Bulemia. Aquest acusat de l'assassinat posseïa l'arma del crim juntament amb la documentació de Hachani. El corresponsal comenta que Bouteflika havia promès investigar l'autor de l'atemptat. En menys d'un mes la policia va detenir el presumpte assassí, cosa que va donar un respir a la població. Es recorda també que el ramadà de 1999 s'assembla als anteriors anys de terror. A pesar de la Concòrdia Civil, la violència no ha acabat en el país Magribí.

Editorial: “Assassinat a Algèria” (24-11-99)

El País considera l'assassinat d'A. Hachani com un vertader repte contra la política de Bouteflika. Se subratlla que el dirigent del FIS estava 'teòricament' sota protecció oficial, cosa que probablement no hagués donat lloc a ser assassinat. Els mitjans governamentals, segons assenyala l'editorialista, consideren Hachani com un moderat.

Se subratlla també que la raó d'aquest assassinat té més d'una resposta a Algèria. Se'n destaquen dos beneficiaris “naturals”: el GIA i els militars “de la línia dura”, als quals el FIS va culpar des d'Europa de l'assassinat del seu col·lega Hachani. Després de lamentar la mort del jove dirigent, partidari del diàleg, l'editorialista dirigeix dures crítiques a la política reconciliadora i al mateix president algerià. Per a ell, Bouteflika no ha merescut la confiança que li havia atorgat el seu poble en el referèndum. També que el president havia multiplicat crítiques i promeses però al final no es realitzaren. Aquí l'editorialista està oblidant que la política de Bouteflika és recent. No es poden contemplar grans gestes en un període tan curt. A més, estava clar des del primer moment de l'establiment d'aquesta política que n'hi hauria partidaris i opositors.

Insisteix igualment que, a pesar dels plens poders que se li concedien a la Constitució, Bouteflika no va saber alliberar-se de la pressió dels generals i es va mostrar incapaç de formar un Govern. Així, el projecte presidencial semblava en via de la frustració: “Res no ha canviat seriosament. Ni la corrupció s'acaba, ni l'administració és més eficient, ni la violència s'apaivaga. En aquests dies de novembre han mort més d'un centenar de persones...”, afirma l'editorialista, que es mostra de cada vegada més pessimista respecte de la política pacificadora del nou president.

2. LA VANGUARDIA DAVANT

L'ASSASSINAT DEL LÍDER MODERAT DEL FIS

La Vanguardia també va expressar sorpresa davant aquesta notícia. Aquest esdeveniment es va considerar com una vertadera pèrdua en el procés de pau, que comptava amb un dirigent islamista moderat i partidari del diàleg. La notícia va ser relatada de manera freqüent a la secció internacional. Però no n'hi ha cap editorial.

Les cròniques: cop fort a la política de reconciliació

La mort d'Abdelkader Hachani, el dirigent número tres del FIS, va causar una relativa sorpresa en el diari *La Vanguardia*, i molts d'interrogants sobre el vertader autor del crim i l'objectiu d'eliminar aquest xeic.

En l'article amb data de 23-11-99, titulat “L'assassinat del número tres del FIS, cop dur al procés de Concòrdia a Algèria”, *La Vanguardia* revela la trajectòria de Hachani i el paper polític que exercia a la direcció del FIS. Es recorda que Hachani era el president executiu i portaveu d'aquest partit islamista després de l'empresonament d'Abassi Madani i Alí Benhadj el 1991. En el títol es lamenta l'assassinat d'aquest dirigent integrista i es considera la seva mort com “un cop dur al procés de Concòrdia a Algèria”. A l'antetítol s'accentua que “Hachani havia negociat amb Bouteflika la llei del perdó per reinserir terroristes islamistes”; amb la paraula ‘terroristes’ se sembla la por en el lector sobre el perill que pot provocar aquesta categoria de gent, responsable del bany de sang en els set anys de guerra civil.

L'assassinat del tercer responsable del FIS va causar així mateix una gran sorpresa en els integristes: “El seu assassinat va ser acollit amb

estupor en els àmbits integristes d'Alger, en els quals es va destacar la circumstància que la seva mort s'havia produït quan estava en negociacions amb les autoritats per preparar la reinserció social dels membres de la branca armada del FIS" (23-11-99).

S'insinua que la cúpula militar té a veure amb la desaparició de Hachani. "Aquest mateix mes, el general Jaled Nezzar, que exercia el càrrec de ministre de Defensa Nacional, havia ordenat detenir-lo sota l'acusació d'haver fet una crida pública a la insurrecció dirigida a les forces armades", afirma *La Vanguardia* reconeixent el valor de Hachani, que havia recuperat el control de les instàncies dirigents del FIS. Se subratlla igualment la dificultat de reemplaçar aquest dirigent i de trobar "un altre pont entre la Concòrdia Civil del règim algerià i els diversos corrents que s'agiten a la nebulosa integrista".

La crida per un estat islàmic

L'article del dia següent ens informa que el dirigent islamista Abdelkader Hachani va ser enterrat amb la presència de prop de dos mil seguidors del FIS, fet que evidencia la popularitat que tenia aquest dirigent en els cercles islamistes. Quan portaven el cadàver de Hachani, els islamistes clamaren la instauració d'un estat islamista, un somni que encara continua present en els integristes que introdueixen el país magribí en set anys de guerra civil per realitzar-lo.

L'enterrament va estar envoltat així mateix d'una forta seguretat, "forces de l'exèrcit, gendarmaria i la policia, proveïdes de fusells d'assalt, controlaven ambdós llocs, i canalitzaven la circulació del trànsit..." (24-11-99). Es personaren a l'enterrament personalitats de tot el ventall polític algerià. Abassi Madani, el primer ministre Mulud Hamruche, l'antic ministre d'Afers Exteriors Taleb Ibrahim, Yucef Benyedid, la presidenta del partit dels Treballadors (PT), Luisa Hanune, etc.

La Vanguardia sosté que el FIS va estar representat oficialment a l'enterrament per dos dels seus dirigents "en llibertat", els imams Alí Yeddi i Abdelkader Bukhamza, membres del Majlis Echura (Assemblea Consultiva) d'aquest partit proscrit. Crida l'atenció que ja no s'esmenta Madani, a pesar de la seva presència a l'enterrament o a Benhadj com a representants oficials del FIS. Sense dubte per la detenció domiciliària del primer i l'empresonament del segon.

La Vanguardia no amaga la seva sorpresa davant la condemna de l'assassí de Hachani feta per Bouteflika. Aquest gest presidencial es va considerar "poc usual", potser perquè a la majoria els semblava que l'eliminació del tercer dirigent islamista podria beneficiar Bouteflika. El crim va ser condemnat igualment per França. El ministre d'Exteriors francès, Hubert Védrine, va interpretar aquest fet com un dels mitjans pels quals "diversos grups intenten obstaculitzar el procés de pau a Algèria... No tenim raons per creure que l'assassinat de Hachani dugui Bouteflika a modificar la seva política".

Quatre dies després, Maria Dolores Masana, en el seu article titulat "Qui va matar l'interlocutor de Bouteflika?", insinua que Hachani era la persona més adequada per dur a terme els contactes entre el Govern algerià i els islamistes, per la qual cosa se'l qualifica d'"interlocutor". Amb el següent subtítol del mateix article "L'assassinat de Hachani apunta directament al cor del procés de pau a Algèria", es reconeix que la mort d'aquest líder islamista és una gran pèrdua, les conseqüències de la qual podrien dificultar i fins i tot perjudicar la política de pau del president.

M. D. Masana recalca que a pesar que no s'ha identificat encara el responsable del crim, el president l'atribueix als "enemics de la Concòrdia Civil de dins i de fora del nostre país". Com a enemics de dins es refereix sense dubte al GIA, el grup més radical que s'oposa a la reconciliació. Quant als enemics de fora pot ser el Marroc un dels quals. Això per la inestabili-

tat de les relacions entre els dos països i per les acusacions que va dirigir Bouteflika al país veí per cooperar i refugiar terroristes algerians en el seu Estat.

Quant al FIS, un comunicat de la instància executiva de l'organització islàmica a Europa va assenyalar la fracció dura de la cúpula militar algeriana com a possible responsable dient que el de Hachani havia estat el primer assassinat d'un complot per liquidar tots els líders del partit. "Creiem que els cercles militars 'eradicadors' són els responsables d'aquest crim" (28-11-99).

La mort d'Abdelkader Hachani planteja greus interrogants sobre el fet que fos obra de grups integristes que continuen amb la seva "guerra santa" o dels eradicadors. La corresponsal es demana amb qui negociarà ara el Govern Bouteflika. Subratlla així mateix que Hachani representava la "cara moderada i raonable del FIS". És a dir, que en el dirigent islamista el Govern hi trobava una facilitat en la negociació per dur a terme el projecte de pau.

La corresponsal de Barcelona, Maria Dolores Masana, per identificar l'assassí de Hachani, dubta entre el sector integrista i el militar. S'explica que el tercer dirigent del FIS, pel fet de ser un "moderat" i "tecnòcrata", tenia nombrosos enemics, fins i tot dins el partit islamista. El sector militar, segons se subratlla, podria tenir a veure amb aquest crim. "Hachani havia perdut també la confiança en el president Bouteflika, sotmès a grans pressions per part de la cúpula militar eradicadora". Per argumentar la seva hipòtesi, ens explica que el mateix Hachani tenia por del que li podria passar després de l'expiració de la llei del perdó, el 13 de gener de 2000. D'aquesta manera es perjudica l'exèrcit algerià, responsable del començament del conflicte de 1992. També, a través d'aquesta greu acusació d'haver eliminat Hachani, els militars perden tota la confiança del poble algerià i provoquen la revenja islamista més que mai.

Frustració

Després de tants interrogants sobre l'assassí de Hachani, les autoritats algerianes detingueren el 21 de novembre el presumpte criminal. Es deia Fuad Bulemia, de 29 anys, va ser trobat en "possessió de l'arma del crim i documents del dirigent islamista" (15-12-99), afirma *La Vanguardia*, sense identificar a quin grup o sector pertanyia l'assassí, al contrari que *El País*, que va assegurar que Fuad Bulemia pertanyia al GIA. A través de diversos comentaris s'insinua que, amb l'atribució del crim al GIA, s'intenta fer callar les acusacions fetes als militars i donar a entendre que el vertader perill continuen sent els islamistes radicals.

Després de l'assassinat del moderat dirigent del FIS, molta gent va començar a girar l'esquena a la iniciativa de pau del president. Abassi Madani, qui havia donat suport a Bouteflika totalment i incondicional, va denunciar el Govern i va fer una crida mitjançant una carta als rebels que s'havien de retre perquè no ho fessin. A més va culpar l'exèrcit de l'assassinat del seu col·lega.

La carta de Madani es va considerar com el resultat de l'eclosió del FIS, que estava frustrat "perquè no s'ha vist un resultat dels acords entre l'Exèrcit Islàmic Armat i l'alt Estat Major". La treva, segons explica Gema Martín Muñoz⁶², no ha reportat beneficis al FIS, i l'assassinat d'Abdelkader Hachani indica que no permetran la refundació del partit. Així es destitueixen les bones intencions de Bouteflika.

Dues setmanes més tard, Isabel Ramos Rioja, en el seu article titulat "Algèria esgota les seves dosis d'esperança", afirma que Murad Dhina, el portaveu del Consell de Coordinació del FIS (CEFIS) a Suïssa, davant l'assassinat de Hachani, dirigeix dures crítiques al cap d'Estat algerià. El considera limitat pels militars: "Bouteflika és un producte clar de la dictadura militar". Dhina re-

62. Gema Martín Muñoz, professora de Sociologia del Món Àrab de la Universitat Autònoma de Madrid.

clama un comitè de reconciliació com el de Sud-àfrica juntament amb altres mesures de gràcia, encara no preses per Bouteflika. “S’ha de saber la veritat i llavors perdonar. Primer s’ha d’aixecar l’estat de setge, alliberar els líders del FIS i els presos polítics. Necessitem la veritat a Algèria. Com podem demanar si no als familiars de desapareguts que oblidin?” (28-12-99), sostenia el portaveu del CEFIS.

En un altre article, del dia 05 d’abril de 2000, titulat “El braç armat del FIS frena la seva dissolució i ordena als seus militants que es mobilitzin”, Cristina Fernández Gómez deixa entendre que l’EIS també va gira l’esquena a la política del president. Quan solament quedaven nou dies per al final del termini de la llei de reconciliació, el braç armat del FIS va suspendre la seva dissolució i va ordenar els seus combatents que es tornessin a mobilitzar. Es va assegurar que l’EIS havia congelat la dissolució de l’organització armada com a conseqüència del “canvi dels poders públics, que han privat 200 dels seus militants que lliuraren les armes el 15 de desembre de 1999 dels seus drets cívics amb el fi de fer flaquejar els acords” (05-01-99).

CAPÍTOL VI: RENDICIONS I EXPIRACIÓ DEL TERMINI DE LA LLEI DEL PERDÓ

1. EL FINAL DEL TERMINI DE LA CONCÒRDIA A *EL PAÍS*

Les cròniques: dissolució del braç armat del FIS

En aquesta secció comptem amb 11 articles, cinc titulars dels quals es refereixen a la rendició dels islamistes peneditis a la llei del perdó.

L'article amb data de 06-01-00, firmat per l'agència Reuters, comenta la dissolució definitiva del braç armat del FIS, l'EIS, i el retorn dels seus militants amb les seves famílies. La notícia va ser difosa el 5 de gener de 2000 per les autoritats algerianes. L'acord es va tancar després d'unes negociacions secretes a la ciutat algeriana de Djijel.

Segons s'informa, el pacte preveia la rendició de sis centenars de combatents a canvi d'amnistia total i drets civils complets. I malgrat això, la direcció del FIS va afirmar que als primers 200 militants que s'havien retut se'ls havien denegat els drets i se'ls havia tractat de "forma agressiva". Quant a l'EIS, es va comprometre a unir-se a les forces de seguretat per lluitar contra els radicals. Bouteflika, per la seva banda, va prometre una guerra total contra els rebels en cas de no rendir-se abans del 13 de gener de 2000.

Per a *El País*, el Govern algerià es troba molt vigilat per l'exèrcit, cosa que obstaculitza el procés de pau interromput igualment per la violència dels grups radicals. Des que s'aproximava el

final del termini de la Concòrdia, els integristes reactivaren la lluita armada i causaren la mort a un nombre important d'algerians.

Quasi al final de cada article s'al·ludeix a la victòria del FIS a les urnes de 1991. Es recorda que aquest partit islamista va ser víctima de la interrupció del procés electoral amb el cop d'estat militar: "Algèria es va submergir en l'espiral de violència al començament de 1992, després que les autoritats anul·lassin unes eleccions generals en les quals el FIS havia resultat triomfador. El sempre vigilant exèrcit algerià no va témer llavors el resultat d'un eventual Govern de caire islamista" (06-01-00).

Una setmana després apareix un altre article, firmat per Agències d'Alger, en el qual es comenta que quan faltava un dia per l'expiració del termini de la llei del perdó s'hi havia acollit un nombre reduït d'islamistes. Se suposava que s'hi rendirien un gran nombre com a darrera oportunitat atorgada als integristes. Tanmateix, la xifra no en va superar un terç: "Solament un terç dels islamistes armats d'Algèria s'acullen a la llei de Concòrdia Civil quan falta un dia pel final del termini".

Es comenta que el nombre d'islamistes retuts, que s'acosta als 1.500, és inferior al nombre de combatents encara actius, que probablement és el doble. Se subratlla també que dels retuts cap no es va presentar com a cabdill o líder dels comandos o falanges armats. Això suposa que el GIA i el Grup Salafista de Predicació i el Combat (GSPC) continuen armats.

El País insisteix que els militars aconseguiran una legitimitat il·limitada per realitzar grans operacions. D'aquesta manera es confirma la promesa de Bouteflika que, passat el 13 de gener, als terroristes se'ls combatrà fins a exterminar-los. Amb aquesta afirmació s'insinua que l'exèrcit serà sempre el guanyador i, en lloc de ser jutjat, continuarà rebent suport, com a mínim del cap d'Estat.

El dia abans de l'expiració del termini de la Concòrdia, Hassan Hatab, emir del GSPC, va anunciar la seva rendició a les autoritats algerianes, segons afirmaren fonts algerianes. Des de primeres hores del matí del 13 de gener, a la zona de Djijel, ja havien començat a baixar de les muntanyes els primers *comandos* de l'EIS. Es van retre igualment un centenar d'homes de la Lliga Islàmica de Predicació i Guerra Santa, grup presidit per Alí Benhayar. També membres del GSPC, el grup "més sanguinari de tots, és el presumpte autor de les terribles matances comeses en el país en els anys passats i comptava amb quasi 2.000 combatents abans que s'aprovés la llei d'amnistia el juliol passat" (14-01-00). Enumerant la rendició dels distints grups armats, es valora la política reconciliadora de Bouteflika criticada més d'un cop.

El 17 de gener de 2000, Pedro Canales comenta en el seu article l'obscuritat de la llei de Concòrdia Civil. Els islamistes peneditos, després d'haver-se beneficiat de l'amnistia presidencial, s'exilien. El títol ho revela clarament: "Els caps de la guerrilla islamista algeriana s'exilien després de la rendició".

S'informa que els cinc principals dirigents de l'Exèrcit Islàmic de Salvació han negociat el seu exili en un país del Golf Pèrsic després d'haver-se rendit i dissolt la guerrilla. Madani Mezrag i diversos dels seus principals lloctinents, com Ahmed Yabri, podrien exiliar-se als Emirats Àrabs Units.

La llei del perdó preveia indultar els islamistes peneditos i reintegrar-los a la societat. Se su-

posava també que es preservarien els drets civils dels agraciats, però el que va ocórrer va ser el contrari. Per al corresposal, la llei d'amnistia és més una trampa que una solució política. Els integristes retuts no han assolit res més que un exili i una marginalització. Pedro Canales es preocupa pels islamistes: "Els 1.200 combatents de l'EIS que han depositat les armes es troben així abandonats a la seva sort amb l'exili dels seus caps" (17-01-00).

Tanmateix, el diari algerià *El Youm* va assegurar que dels cinc dirigents islamistes exiliats, Madani Mezrag romandria a Algèria, una excepció que deixava clarament patent la privilegiada posició de què disposava aquest líder en comparació amb la resta. Potser pel fet de ser el cap de l'EIS, grup amb el qual el Govern algerià tenia contactes des de 1997, després d'haver firmat una treva i llavors la seva dissolució definitiva abans del final del termini de la llei de reconciliació.

Quatre dies després, Juan Carlos Sanz comenta en el seu article la crueltat de l'exèrcit algerià, que havia comès molts d'errors, de manera que havia contribuït al drama d'Algèria. La informació ve donada pel coronel Alí Baalí, cap del Moviment Algerià d'Oficials Lliures.

El títol afirma que els militars desertors viuen a Madrid: "La resistència militar algeriana resideix a Madrid". El subtítol comenta el perill en el qual viuen els desertors a Madrid: "El coronel Baalí Alí, cap dels desertors a l'exili, ha sofert dos intents de segrest a la capital espanyola".

Alí Baalí i el seu grup difonen des de 1999, a través d'Internet, greus acusacions que impliquen l'exèrcit en les matances de civils. Per primera vegada el cap del MAOL, la dissidència militar que viu clandestinament a Madrid, va acceptar parlar cara a cara amb periodistes espanyols (Juan C. Sanz i Ignacio Cembrero).

El coronel Alí, a pesar del seu exili a Madrid, afirmava la seva inseguretat. Els serveis secrets

algerians intentaren segrestar-lo a la capital espanyola dues vegades. Alí comenta que va triar exiliar-se a Madrid cercant la seguretat, cosa que, segons ell, és difícil de trobar en un altre país com ara França. A més, hi ha una certa connivència entre els serveis d'espionatge (francesos i algerians).

Els dos periodistes espanyols asseguren que Alí, juntament amb cinc desertors, viuen sense papers a Madrid. El MAOL, per difondre les seves denúncies, distribueix un butlletí entre oficials i suboficials, *El Watika* ('el document'), en el qual es revelen les fortunes acumulades per la jerarquia militar, al mateix temps que prova de fer comprendre als militars algerians que "estan a les ordres d'una banda de comandants sense cap moral... Som els més ben situats per denunciar-ho, ja que érem actors del que estava passant" (23-01-2000).

En un altre article de la mateixa data, Juan C. Sanz ens informa que el 13 de gener de 2000 va expirar el termini perquè els islamistes s'acollissin a les mesures previstes a la llei de Concòrdia Civil. El periodista, en el subtítol del mateix article, afirma l'agressió amb la qual els militars algerians van enfrontar-se als integristes després del 13 de gener: "L'exèrcit algerià es disposa a llançar l'ofensiva final" contra els grups islamistes que no s'han retut".

S'assegura que el president Bouteflika va qualificar els comunicats del MAOL de "pamflets" que tenen el mateix valor que una carta anònima. Va advertir també que després de la votació popular del setembre desfermaria una guerra sense quarter contra els qui es mantinguessin alçats en armes després que expirés el termini.

L'articulista no es fia de les dades sobre el nombre d'integristes actius a Algèria. Per a ell el règim ha llançat una 'guerra psicològica' en la qual alguns mitjans algerians eleven a 5.000 el nombre de guerrillers que continuen portant armes. L'exèrcit ha anunciat la imminent

posada en funcionament d'una vasta operació antiguerrilla contra els integristes. Al final, Sanz considera una 'confusió' l'anunci dels mitjans algerians de la rendició de Hassan Hattab, l'emir del Grup Salafista de la Predicació i el Combat (GSPC). Sens dubte perquè aquest dirigent radical s'oposava totalment al diàleg i a tota reconciliació.

En el tercer article de la mateixa data, J. C. Sanz ens revela greus acusacions dirigides pel MAOL als militars d'haver causat la desaparició de 1.700 persones. Segons ens informa el periodista, Alí Baalí assegurava: "Amb l'ajuda d'advocats i de familiars de les víctimes, hem recopilat una documentació completa sobre 1.700 casos de civils segrestats i torturats i donats per desapareguts després" (23-01-00). Per difondre aquesta documentació, el MAOL compta amb el suport d'ONG de drets humans i un bufet d'advocats nord-americà que havia treballat per a l'ONU. Alí afirma que a Algèria hi ha fosses comunes: "Una al bosc de Baine (a prop d'Alger), i una altra dins el quarter de Benisous...".

Juan Carlos Sanz assegura que el cas de Pinochet i dels militars argentins processats pel jutge Baltasar Garzón incitaren el MAOL a ser optimista sobre la sort de la seva iniciativa. El coronel Alí explica que la violència a Algèria va néixer d'"una parella il·legítima formada per un sistema corrupte i autoritari i una ideologia malalta", referint-se a la interpretació integrista de l'islam. El MAOL insisteix que el GIA està parcialment infiltrat pel servei d'informació militar (DRS), igual que el GSPC. Aquests dos grups radicals arribaren a rebre instruccions de la DRS per desencadenar atacs durant el ramadà de 1999 a la zona centre del país: "He vist tèlex que donaven l'ordre de deixar sense cobertura de seguretat zones que després foren arrasades pels integristes... He estat testimoni de manipulacions i crims i no hi vaig fer res. Estàvem encegats... Un dia, però, sortírem del coma i la nostra consciència es va rebel·lar" (23-01-00), va afirmar el coronel Alí.

El 02 de febrer, *El País*, a través de l'agència Reuters, informa que el cap d'Estat algerià va afirmar a la cadena de televisió France 3 que 6.000 guerrillers s'havien retut al Govern algerià. Bouteflika va considerar també "pràcticament acabat, com a mínim en l'aspecte militar, el conflicte algerià".

A pesar del resultat que va aconseguir la política reconciliadora de Bouteflika, la violència continuava en el país magribí. El grup radical GIA té actius encara els seus combatents, que assassinaren posteriorment vint persones al sud-oest d'Alger, segons afirmaren els serveis de seguretat algerians. El corresponal subratlla que des del final del termini de la llei del perdó, el 13 de gener, prop de 300 persones han mort en assalts, atemptats i falsos controls de carretera. Se suggereix així que el projecte pacificador del president no havia aportat gran cosa al país, oblidant d'aquesta manera que la Concòrdia Civil, encara que no va exterminar definitivament la violència, va contribuir com a mínim a disminuir-la. També va aconseguir separar els islamistes armats (EIS/GIA), indultar un nombre significatiu d'integristes i dissoldre definitivament el braç armat del FIS sota un acord amb el Govern algerià. A més, no s'ha de perdre de vista que sis mesos, el temps de vida de la llei del perdó, és un període molt curt per realitzar grans victòries i posar fi a tants anys de terror. S'hauria d'esperar més temps per veure els fruits d'aquesta solució política.

A l'article amb data de 03-05-00, titulat "Algèria exclou els islamistes de la visita d'Amnistia Internacional", l'agència Reuters afirma que el president algerià havia convidat Amnistia Internacional a visitar el seu país, però es van excloure Abassi Madani i Alí Benhadj d'aquesta visita. El corresponal dubta de l'eficàcia d'aquesta investigació i veu injusta aquesta decisió en contra dels dos líders històrics del FIS.

Les organitzacions de drets humans no visitaven Algèria des de mitjan anys noranta, quan començaren a aparèixer informacions sobre

matances de civils. El corresponal afirma que: "Aquestes organitzacions han culpats l'Exèrcit d'execucions extrajudicials, segrests i tortura d'islamistes. També acusen les autoritats de deixar desprotegits els civils a les àrees remotes del país" (03-05-00). Aquest rigor de les organitzacions de Drets Humans cap al Govern algerià durant la seva visita es pot explicar pel ressò que va tenir la informació difosa pel MAOL, moviment que va dirigir greus crítiques a l'exèrcit d'Algèria.

Editorial: "Reconciliar Algèria" (14-01-00)

L'editorialista comenta que la reconciliació presidencial, a la qual descriu amb la paraula 'cerimònia', no va aconseguir posar fi al terror. Insinua que el final del termini de la Concòrdia podria ser el començament d'un dur enfrontament entre el GIA –que no va dubtar a reactivar la lluita armada– i el Govern algerià, que proclamarà la guerra sense pietat a l'integritisme armat.

Es recorda que prop de 1.500 integristes han retut les armes. L'editorialista es basa en la informació difosa pel portaveu del MAOL, el coronel Alí Baalí. Afirma que entre aquests 1.500 retuts pot haver-hi un gran nombre d'agents infiltrats de l'exèrcit algerià. Calcula també que prop de 3.000 romanen irreductibles, sobretot membres del GIA i del GSPC.

El vertader èxit de la política del president, segons l'editorialista, és la firma de la dissolució definitiva de l'EIS. Insinua també que aquesta dissolució no es va firmar amb el mateix Bouteflika, sinó amb els generals, que continuen representant una gran pressió i un ampli poder a Algèria:

"El vertader èxit del règim s'havia obtingut, tanmateix, amb els acords d'alto el foc firmats fa dos anys amb el braç armat del Front Islàmic de Salvació, principal grup islamista, i que culminaren la setmana passada amb la dissolució

d'aquesta força, que sí que ha estat plenament amnistiada perquè va negociar amb anterioritat a l'actual termini i, el que és més important, ho va fer amb l'exèrcit. Els militars continuen sent, a pesar de l'elecció de Bouteflika l'abril, el poder dominant" (14-01-00).

L'editorialista arriba a dues conclusions. Primer, el FIS "derrotat militarment" no ha aconseguit amb la iniciativa del president més que un permís de la seva actuació política a través d'altres organitzacions islamistes degudament autoritzades. Segon, els integristes del FIS, juntament amb "aventurers i criminals de tota casta", s'encengueren al seu moment per provocar una guerra civil amb una crueltat que supera la que va alliberar Algèria del colonialisme francès.

El fracàs de la conciliació és evident per a l'editorialista, que assegura la renovació d'una altra guerra que solament pot legitimar els militars 'eradicadors'. Al final, s'insisteix que Bouteflika ha d'actuar i provar de reintegrar el FIS en el joc polític. Si això no es realitza, la reconciliació serà solament una "pausa tàctica a la guerra. I aquest no és el camí que condueix a la democràcia a Algèria".

2. AUTODISSOLUCIÓ DE L'EIS A TRAVÉS DE LA VANGUARDIA

Les cròniques: indult a l'EIS un dia abans del final del termini de la llei del perdó

El 06-01-2000 *La Vanguardia* assegura que després d'haver anunciat el braç armat del FIS la congelació de la seva dissolució després de l'assassinat d'Abdelkader Hachani, les autoritats algerianes, mitjançant diversos contactes amb els dirigents d'aquest braç armat del FIS, arribaren a un acord perquè l'EIS iniciés la seva dissolució. La negociació va ser liderada pel general Cherif Fodil.

Una setmana després, en un article firmat per Agències d'Alger, es comenta que la generositat i la mà estesa del president algerià continuaren fins al darrer moment del final de la llei del perdó. Bouteflika va respondre l'anunci d'autodissolució de la branca armada del FIS amniant els militants d'aquesta organització. També l'EIS va oferir la seva total ajuda per lluitar contra el GIA, sense dubte l'únic grup radical que es nega a rendir les armes. "Aquesta mesura es deu a la decisió unilateral de l'EIS de decretar fa dos anys un alto el foc..., i per la seva col·laboració actual per ajudar a desemmascarar els enemics d'Algèria i de l'islam, en al·lusió a altres grups islamistes que no han deposat les armes, i en especial al Grup Islàmic Armat (GIA)" (12-01-00).

La Vanguardia assegura que, a més de ser amnistiats, els membres de l'Exèrcit Islàmic de Salvació es beneficiaren igualment de la mesura per reintegrar-se en la societat i tornar a la normalitat de la seva vida: "L'EIS ha pres la decisió de dissoldre's definitivament per reinserir-se completament i totalment en la societat algeriana". De fet l'EIS, amb la seva dissolució, va concretar la treva d'alto el foc firmada l'octubre de 1997 durant el mandat de Zerual. La dissolució de l'EIS va coincidir així mateix amb l'expiració dels sis mesos donats per Bouteflika als islamistes armats per beneficiar-se de l'amnistia.

D'altra banda, el dia següent, Cristina Fernández Gómez subestima en el seu article el final de la violència en el país magribí i accentua el perill que pot amenaçar la política de pau de Bouteflika. Es recorda que encara que l'EIS s'hagi dissolt, encara hi ha actius els grups islamistes més radicals com el GIA i el Grup Salafista per a la Predicació i el Combat (GSPC). Aquests dos grups tenen actius entre 5.000 i 7.000 homes, en comparació amb el nombre de penedits, que amb prou feines supera els 1.700, segons subratlla la periodista. A pesar del to alarmista d'aquesta notícia, s'estima que la dissolució de l'EIS és una gran fita en el procés pacificador del president algerià, que servirà per eradicar la

resta de grups armats: “La fi de l’EIS no solament suposa un punt per a Bouteflika en la consecució del seu procés de pau, sinó també una nova arma per reduir els radicals GIA i GSPC” (13-01-00).

L'article del dia 17-04-00, firmat per l'agència Reuters, subratlla el fracàs de Bouteflika transcorregut un any del seu mandat, fet que va causar una decepció en el país algerià. Se subratlla que els èxits del president algerià són “molt relatius”. “Ha frenat el terrorisme però no l’ha eradicat, encara que ha tallat el creixement del fonamentalisme. La crisi social s’expandeix i certs sectors militars tenen més un gran poder”, sosté La Vanguardia. La crisi economic-social tampoc no s’ha resolt: “Quasi la meitat de la població viu per davall del llindar de la pobresa i amb un 30% d’atur. La pujada del barril de petroli hauria de permetre evitar un tercer refinançament del deute extern. Encara que la renda petroliera ascendirà enguany a 13.000 milions de dòlars, prop de 8.000 milions es dedicaran a reemborsar el deute”.

Es veu que *La Vanguardia* ha fet una bona anàlisi tant de la situació econòmica com de la social. El corresponal no es torba a demostrar els punts negatius del país magribí. Passa a comentar la debilitat que té el cap d’Estat algerià davant els militars: “Bouteflika continua també presoner de part de la jerarquia militar”. Per al corresponal les àrees en què el president algerià té un vertader control són: afers militars, repartiment de les rendes petrolieres, relacions amb el Marroc i el Polissari. D’aquesta manera s’insinua que els temes polítics que afecten el país solament poden ser tractats o resolts pels generals, el poder a l’ombra, com els denominen diversos periodistes.

A pesar d’aquestes crítiques dirigides a Bouteflika, incapaç de realitzar gran cosa en un any de mandat, es reconeix que ha aconseguit recuperar el suport internacional dels EUA i França, sens dubte perquè és una habilitat que té Bouteflika pel fet d’haver estat un diplomàtic brillant

durant el mandat de Bumedian. També va fer retrocedir l’extremisme, l’amnistia concedida a l’EIS va permetre circumscriure’l a alguns grups que es varen replegar a les zones rurals, on continuaven actuant, entre aquests el GIA.

CAPÍTOL VII: ALGÈRIA I FRANÇA

1. LA NORMALITZACIÓ DE LES RELACIONS FRANCOALGERIANES: LA VERSIÓ D'EL PAÍS

Les cròniques: visita de Bouteflika a l'antiga potència colonial

Aquesta secció compta amb tres titulars que comenten la visita del president algerià a França per millorar les relacions entre Algèria i la seva antiga potència colonial.

A l'article amb data de 14-06-00 firmat per l'enviat especial a París, José Luis Barbería, es comenta la visita de Bouteflika a França amb la finalitat de convèncer els industrials i financers francesos de la millora de la situació política d'Algèria. El cap d'Estat algerià procura animar França a comprometre's en el desenvolupament econòmic del país magribí.

L'enviat especial de París destaca l'ambigüitat sobre la valoració de la situació política d'Algèria tant per l'Amnistia Internacional com per la Federació Internacional de Drets Humans. AI afirma que a Algèria: "Hi ha menys violència, menys assassinats, menys casos de tortures i de desaparicions". Tanmateix, la FIDH sosté: "Cada dia hi ha civils, militars i membres dels cossos de seguretat assassinats en condicions atroces" (14-06-00). El corresponal mostra la seva confusió sobre quina d'aquestes afirmacions és propera a la veritat.

El títol de l'article del dia següent afirma que el president Bouteflika, en el seu viatge a França, va demanar al Govern francès que es disculpés per la guerra d'Algèria durant el colonialisme: "Bouteflika exigeix que França demani perdó per la guerra d'Algèria".

Bouteflika, a la primera jornada de la seva visita a França no va dubtar a parlar dels terribles i dolorosos records que va causar la guerra d'Algèria. El president algerià va demanar a França que s'anomenés la guerra algeriana pel seu nom i es rectificués en els manuals escolars la imatge, de vegades deformada, de certs episodis de la colonització. Per al corresponal, l'objectiu d'aquesta visita de Bouteflika és cercar el suport financer de la seva antiga potència colonial; cosa que sens dubte aconseguirà, ja que "Algèria continua sent un país inevitablement proper que destaca les ferides del passat i agita els sentiments... Bouteflika cerca que França li condoni el deute i es comprometi amb el desenvolupament industrial que tant necessita el seu país" (15-06-00).

2. LA VANGUARDIA I LES RELACIONS FRANCOALGERIANES

Les cròniques: intent de corregir els errors del passat

Després d'haver treballat per la pacificació i la reconciliació a Algèria, el mandatari alge-

rià va ampliar el seu projecte de pau a França. En una visita a l'antiga potència colonial, Bouteflika va convidar França a la reconciliació. Va demanar també a l'Estat i al sector privat que contribuïssin al desenvolupament econòmic del seu país mitjançant la creació d'empreses conjuntes.

El president algerià, Abdelaziz Bouteflika, va visitar França el 14 de juny de 2000, disset anys després de la visita efectuada per Chadli Benydid, segons assenyala el corresponal de París en el seu article amb data de 15-06-00. Es recalca que el país magribí està encara marcat pel "trauma de la guerra de la independència lliurada entre 1954 i 1962". També que les relacions entre els dos països són "sinuoses i complicades".

S'insisteix així mateix que Bouteflika va pronunciar el discurs davant l'Assemblea Nacional en llengua francesa i no en àrab "com estava previst". Per al periodista, el president algerià va usar el francès "en una mostra inequívoca i –molt agraïda pels diputats– de suport al qüestionat ús del francès a l'antic departament del nord d'Àfrica" (15-06-00).

La visita de Bouteflika a França s'ha saldat amb un balanç positiu, segons recalca el corresponal. Bouteflika va demanar la comprensió i un ajut per al seu país. Va parlar també de la possibilitat que Algèria reconegués Israel sota dues condicions: la conclusió d'acords de l'Estat jueu amb els palestins i amb els siris.

El corresponal de París insisteix en un altre article seu, amb la data de 18-06-00, que Bouteflika en aquesta trobada no ha aconseguit algunes concessions respecte a la residència d'algerians a França. El tema del deute tampoc ha estat resolt, s'assenyala que el deute ha estat una de les prioritats de la visita de Bouteflika a França, però el resultat no ha estat tal com ho esperava el president algerià: "...Bouteflika, que va qualificar la seva visita de 'política', va assegurar que partia confiat, però amb les mans buides" (18-06-00).

El president Bouteflika va tenir la benvinguda de Chirac, que li va mostrar una considerable admiració: "Chirac va dir d'ell que era l'home que retorna l'esperança i el valor a una Algèria ensagnada". De la mateixa manera, Bouteflika va aconseguir que les autoritats franceses reconeguessin que els combats de 1954 a 1962, que alliberaren Algèria del colonialisme francès, foren una guerra i no "operacions de manteniment de l'ordre".

CONCLUSIÓ

Al final d'aquest treball, podem concloure que la premsa espanyola va dedicar una notable consideració al tema de la Concòrdia Civil algeriana. Ens hem basat en dos diaris espanyols de més rellevància: *El País* i *La Vanguardia*. Els corresponents d'aquests diaris procuraren cobrir els esdeveniments relatius a la política de pau de Bouteflika detalladament i amb molta freqüència, la qual cosa ens va permetre seguir els fets de prop i amb molta atenció. Tanmateix, a través del relat dels fets, hem percebut la visió subjectiva de certs periodistes.

La cobertura informativa sobre el tema de la Concòrdia Civil algeriana i el seu procés a *El País* ve donada, com hem observat, majoritàriament per l'enviat especial a Alger, Juan Carlos Sanz. A *La Vanguardia*, la majoria de la informació la va aportar l'enviada especial a Rabat Cristina Fernández Gómez. Tanmateix, la informació no ha estat sempre de primera mà i ambdós diaris, a mesura que creixia l'escalada dels esdeveniments, ampliaven la cobertura amb el suport d'altres fonts, ja fossin agències estrangeres, els seus propis corresponents a altres capitals europees, o cròniques traduïdes de diaris europeus, com ara *La Croix* o *Le Monde*.

També és necessari recordar l'alarmisme que es va projectar en ambdós diaris tant en les cròniques com els editorials que recullen les mesures de gràcia preses pel president Bouteflika cap als islamistes, exposant el risc que podrien tenir l'indult presidencial i la sortida dels islamistes algerians de les presons. Per reforçar aquest alarmisme, els dos diaris usaren termes com els següents: 'integristes', 'terroristes', 'radicals'.

Tant *La Vanguardia* com *El País* presenten en termes generals grans similituds quant a volum i freqüència de la cobertura periodística, especialment pel que fa a la informació al voltant d'esdeveniments importants com l'anunci de la llei de la Concòrdia Civil, l'escrutini del referèndum del 16 de setembre de 1999, l'indult presidencial als islamistes i l'assassinat d'Abdelkader Hachani el 23 de novembre de 1999, entre d'altres notícies.

Pel que fa a les cròniques, els dos diaris recullen amb una certa continuïtat el procés de pau a Algèria. Tanmateix, *La Vanguardia* ofereix un seguiment més important d'aquest tema sobretot pel que fa a les votacions del referèndum sobre la Concòrdia Civil i hi dedica més volum, mentre que *El País* va accentuar aquest volum en l'episodi de l'assassinat de Hachani.

Al final, podem dir que la Concòrdia Civil algeriana no va ser un fracàs total. A pesar de les crítiques i l'oposició, s'ha de reconèixer que va realitzar uns objectius significatius en un país danyat per un conflicte intern sanguinari. Aquesta política de pau va aconseguir disminuir la violència, separar els islamistes (EIS/FIS) del GIA, dissoldre l'EIS i netejar la imatge d'Algèria a l'exterior. Una altra prova de l'èxit relatiu de la Concòrdia Civil, en aquest cas per a A. Bouteflika, és la reaparició d'aquest tema en les eleccions presidencials del 8 d'abril de 2004, que el va ajudar a tornar a guanyar tornant a recórrer al missatge de la "reconciliació nacional".

A. Bouteflika es va presentar a les eleccions com a candidat lliure juntament amb uns altres cinc candidats: Abdallah Djaballah, cap del Moviment Nacional de la Reforma (MNR); Luisa Hanune, presidenta del Partit dels Treballadors (PT); Saïd Saadi; Ali Ben Flis i Fawzi Rebaïne.

Més de 18 milions de votants algerians elegiren Bouteflika enmig de les crítiques de la resta de candidats sobre la possibilitat que hi hagués frau. A Bouteflika, gràcies a la seva política de pau –especialment la Concòrdia Civil, iniciada per ell com una solució política al trauma d'Algèria i tema de la seva campanya electoral per a aquestes eleccions de 2004– se li va atorgar un altre mandat de cinc anys amb un 83,4% dels vots. Amb aquesta segona oportunitat, Bouteflika ha pogut dur a terme la seva política pacificadora (Carta per a la Pau i la Reconciliació Nacional, 2005) i ha pogut contemplar els resultats que abans no hauria estat possible.

ANNEX

El text de llei de la Concòrdia Civil

Llei núm. 99-08 del 29 Rabie El Auel 1420 corresponent amb el 13 de juliol de 1999 relativa al restabliment de la Concòrdia Civil.

El president de la República,

Tenint en compte la Constitució, notablement aquests articles 77-7è, 120, 122 i 126.

Tenint en compte l'ordenança núm. 66-155, del 8 de juny de 1966, en relació amb el Codi de procediment penal;

Tenint en compte l'ordenança núm. 66-156, del 8 de juny de 1966, en relació amb el Codi penal;

Tenint en compte l'ordenança núm. 72-02, del 10 de febrer de 1972, en relació amb el Codi d'organització penitenciària i reeducació;

Tenint en compte l'ordenança núm. 75-80, del 15 de desembre de 1975, relativa a l'execució de les decisions judicials de prohibició de permanència i d'assignació de residència;

Tenint en compte l'ordenança núm. 95-12, del 25 de febrer de 1995, en relació amb les mesures de clemència;

Després de l'adopció per part del Parlament,

Promulga la llei amb el contingut següent:

CAPÍTOL I: DISPOSICIONS GENERALS

Article 1. Aquesta llei s'inscriu en un context de gran desig de restabliment de la Concòrdia Civil i amb l'objectiu d'instituir les mesures particulars encaminades a desbloquejar sortides apropiades a aquelles persones implicades en actes de terrorisme o subversió que expressen la seva voluntat d'aturar, amb tota consciència, les seves activitats criminals i donar-los l'oportunitat de concretar aquesta aspiració per la via de la reinserció civil en la societat.

Per beneficiar-se de les disposicions d'aquesta llei, les persones esmentades al paràgraf anterior han d'avisar les autoritats competents que ells posen fi a tota activitat terrorista i presentar-se a aquestes autoritats.

Article 2. Les persones a les quals es fa referència a l'article 1r anteriorment esmentat s'han de beneficiar de les condicions fixades a la present llei i, si n'és el cas, d'una de les mesures següents:

- l'exoneració de persecució,
- la provació (terme jurídic: acció de suspendre la sentència a un convicte, i per la qual cosa aquest queda en llibertat vigilada. Aquesta llibertat és temporal i anirà en funció del bon comportament del convicte i de l'avaluació d'aquest per una autoritat competent),
- la reducció de penes.

CAPÍTOL II: DE L'EXONERACIÓ DE PERSECUCIÓ

Article 3. No ha de ser perseguida aquella persona que, tot i haver format part d'una de les organitzacions específiques de l'article 87 bis 3 del Codi penal tant a l'interior com a l'exterior del país, no hagi comès o participat en la comissió d'un dels delictes especificats a l'article 87 bis del Codi penal, és a dir, que hi ha implicada la mort d'una persona o la seva discapacitat permanent, la violació o que hagi utilitzat explosius en llocs públics o freqüentats pel públic. Aquestes persones tenen sis mesos a partir de la promulgació de la llei per avisar les autoritats competents del cessament de tota activitat terrorista o subversiva i per presentar-se espontània davant les autoritats competents.

Article 4. Sota les mateixes condicions esmentades a l'article 3, no ha de ser perseguida aquella persona que en possessió d'armes, explosius i altres mitjans materials els hagi lliurat espontàniament a les autoritats competents.

Article 5. A pesar d'això, les persones beneficiàries dels articles 3 i 4 són privades en tots els casos dels drets previstos a l'article 8 del Codi penal, durant 10 anys a partir de la data de la decisió d'exoneració de la persecució.

CAPÍTOL III: POSADA SOTA PROVACIÓ

Article 6. La provació consisteix en l'ajornament temporal de la persecució amb l'objectiu de constatar el total penediment de l'individu i la seva submissió a la llei.

Article 7. Es beneficien d'aquesta mesura, sota les condicions abans esmentades, les persones que hagin format part d'alguna de les organitzacions esmentades a l'article 87 bis 3 del Codi penal i que, en un període de 6 mesos a partir de la promulgació d'aquesta llei, notifiquin a les autoritats competents l'acabament de tota activitat terrorista o subversiva i que es presentin espon-

tàniament, de forma individual o col·lectiva, a aquestes autoritats.

Queden exclosos del benefici de les disposicions d'aquest article les persones que hagin comès o participat en crims que hagin suposat la mort de persones, massacres col·lectives, atemptat amb explosius en llocs públics o amb afluència de públic o violacions.

Article 8. A pesar d'això, les disposicions de l'article 7 abans esmentat diuen que es poden beneficiar de la provació les persones que, tot i haver format part d'alguna de les organitzacions esmentades a l'article 87 bis 3 del Codi penal, no hagin comès massacres col·lectives o no hagin utilitzat explosius en llocs públics o freqüentats pel públic, i que avisin espontàniament en un període de tres mesos a partir de la promulgació de la llei, del cessament de tota activitat terrorista o subversiva les autoritats competents i que es presentin a aquestes autoritats i ingressin per participar, sota l'autoritat de l'Estat, en la lluita contra el terrorisme.

Les persones que hagin format part de les organitzacions esmentades en el paràgraf anterior han de ser obligades a realitzar una declaració en la qual especifiquin l'armament, els explosius, les municions i altres mitjans materials en el seu poder, i a lliurar-ho tot a les autoritats.

La mateixa declaració ha d'incloure, a més, els actes que han comès o en els quals han participat.

Les modalitats d'aplicació d'aquest article han de ser precisades, si s'escau, per via reglamentària.

Article 9. L'extinció de la provació acordada en aplicació de l'article 8 d'aquesta llei, comporta la posada en moviment de l'acció pública, sota els beneficis de les disposicions de l'article 28 de la present llei.

Article 10. Si durant l'ajornament de la persecució, fets provats no declarats són demostrats

en contra d'una persona o diverses sotmeses al període de prova, aquest ajornament ha de ser immediatament revocat i l'acció pública s'ha de posar en funcionament sota les regles del dret comú.

Article 11. Sense perjudici de totes les disposicions contràries, la decisió de posar en funcionament la provació comporta la privació de ple dret dels drets recollits a l'article 8 (2n) del Codi de procediment penal.

El Comitè de Provació, explicat en l'article 14 d'aquesta llei, pot combinar la seva decisió amb una o algunes de les mesures previstes pels articles 8 i 9 del Codi penal i per l'article 125 bis 1 del Codi de procediment penal.

El Comitè de Provació pot, en el transcurs de la provació i tenint en compte el comportament de la persona interessada, anul·lar o suavitzar les mesures ordenades.

Les mesures ordenades han de ser posades en funcionament segons els procediments previstos en aquesta llei i exposats de la mateixa forma.

La decisió de posar en funcionament la provació i les mesures que l'acompanyen, a través del Comitè de Provació, han de quedar inscrites en el Registre Judicial de la persona o persones en qüestió. Aquestes no han de constar en el butlletí núm. 3 del Registre Judicial.

Les mencions han de ser esborrades de ple dret del Registre Judicial amb l'extinció de la provació.

Article 12. La posada en funcionament de la provació es decideix per un període mínim de 3 anys i un màxim de 10.

Article 13. Sense perjudici d'altres disposicions d'aquesta llei, els individus elegibles per al règim de provació i aquells que siguin admesos per a servir l'Estat en la lluita contra el terro-

risme i la subversió, han de ser sotmesos a una demora màxima de provació de 5 anys i no han de ser sotmesos a les mesures previstes a l'article 8 (1r) del Codi penal.

Article 14. Pot ser instituit un Comitè de Provació en la competència territorial de cada *wilaya* (província), i que s'encarregarà de:

- pronunciar la posada en funcionament de la provació,
- dictar aquelles mesures d'obligat compliment per al període de prova,
- constatar i pronunciar la renovació de la provació,
- proposar tota mesura a les autoritats competents per acompanyar la provació,
- constatar l'extinció del període de prova i remetre l'acte que la constata,
- designar un delegat de la provació.

Article 15. El Comitè de Provació ha d'estar compost per:

- el procurador general territorialment competent, president,
- el representant del ministre de Defensa Nacional,
- el representant del ministre d'Interior,
- el representant de l'agrupament de la gendarmeria nacional de la *wilaya*,
- el cap de seguretat de la *wilaya*,
- el degà del Col·legi d'advocats o un representant habilitat.

Article 16. Les modalitats de la presa de possessió del Comitè de Provació i les seves regles de funcionament han de ser determinades, si s'escau, per via reglamentària.

En totes les fases del procediment de provació, el dret a la defensa ha de ser garantit i respectat.

Article 17. L'execució de les mesures preses en el marc de la provació, i també el seguiment i el control del seu compliment han de

ser assegurats per la direcció del procurador general, i per les autoritats de la policia judicial previstes a l'article (2n i 7è) del Codi de procediment penal.

Les modalitats d'aplicació d'aquest article han de ser determinades per via reglamentària.

Article 18. Si un individu sotmès a la provació s'allunya d'una de les mesures d'obligat compliment, el Comitè de Provació pot pronunciar la renovació de la provació.

L'acció pública de dret comú pot llavors posar-se en moviment en contra seu, pels fets que abans justificaven l'ajornament de la persecució i, si n'és el cas, pels que hagin donat lloc a la revocació de la provació.

La prescripció no és efectiva fins el dia que la renovació de provació sigui pronunciada.

Article 19. La renovació de la provació ha de sobrevenir després que la persona interessada hagi donat al Comitè de Provació totes les explicacions útils dels fets que justifiquen la posada en funcionament del procediment de renovació.

La persona interessada pot ser assistida per un advocat elegit seu.

Article 20. L'individu al qual la provació hagi estat revocada pot interposar un recurs gratuïtament davant un Comitè de Provació ampliat amb el president del tribunal amb seu a la *wilaya*, abans de 10 dies després del pronunciament de la revocació o del coneixement d'aquesta per part de la persona interessada.

El recurs suspèn l'execució de la revocació.

La decisió de la revocació pot anar acompanyada de mesures que garanteixin la representació de la persona interessada durant la demora del recurs.

Article 21. El Comitè de Provació ampliat (amb el president del tribunal de la *wilaya*) s'ha de pronunciar abans de 10 dies a comptar des de la presa en consideració del recurs.

Article 22. La provació pot ser suspesa anticipadament per una decisió del Comitè de Provació sempre que l'individu sotmès a aquesta mesura s'hagi distingit per un comportament excepcional, pels serveis al país, o per haver donat proves suficients del seu penediment.

L'aixecament anticipat de la provació pot ser condicional. La durada de l'ajornament de la provació no pot ser superior a un any.

Passat aquest període de temps, l'ajornament ha de ser definitiu.

Article 23. La provació ha de ser, en tots els casos, suspesa amb l'expiració del termini pel qual va ser fixada.

Article 24. L'extinció de la provació ha de ser confirmada pel Comitè de Provació a través d'un informe del delegat de provació, i s'ha de materialitzar a través d'un certificat del president del Comitè.

Article 25. L'extinció de la provació té com a efecte la prescripció definitiva dels principals fets que l'han motivada, sense perjudici dels articles 9 i 28 d'aquesta llei.

Article 26. L'acció pública pels fets revelats després de l'extinció de la provació prescriu segons les regles del dret comú, a partir del dia en què l'extinció de la provació sigui adquirida.

CAPÍTOL IV: DE L'ATENUACIÓ DE LES PENES

Article 27. Les persones que hagin format part d'una de les organitzacions esmentades a l'article 87 bis 3 del Codi penal, que hagin avisat del cessament de tota activitat terrorista o sub-

versiva, que s'hagin presentat espontàniament a les autoritats competents durant els 3 mesos posteriors a la promulgació d'aquesta llei, que no hagin estat admesos en el règim de provació i que no hagin comès massacres col·lectives ni utilitzat explosius en llocs públics ni freqüentats pel públic, s'han de beneficiar d'una reducció de penes en les condicions següents:

- La reclusió per un període de 12 anys com a màxim per a aquelles persones per a les quals la pena màxima prevista per la llei fos la pena de mort o la cadena perpètua.
- La reclusió per un període de 7 anys com a màxim per a aquelles persones per a les quals la pena màxima prevista per la llei sigui superior a 10 anys i inferior a 20.
- La presó per un màxim de 3 anys per a aquelles persones per a les quals la pena prevista per la llei fos de 10 anys.

Per a la resta dels casos, la pena màxima es redueix a la meitat.

Article 28. Les persones que hagin format part d'una de les organitzacions esmentades a l'article 87 bis 3 del Codi penal i que hagin estat admesos en el règim de provació es beneficien d'una reducció de penes en les condicions següents:

- La reclusió per un període de 8 anys com a màxim per a aquelles persones per a les quals la pena prevista per la llei sigui la pena de mort o la cadena perpètua.
- La presó per un període de 5 anys com a màxim per a aquelles persones per a les quals la pena prevista per la llei sigui superior a 10 anys i inferior a 20.
- La presó per un període de 2 anys com a màxim per a la resta de casos.

Article 29. Per a la resta de casos, les persones que hagin format part d'una de les organitzacions esmentades a l'article 87 bis 3 del Codi penal, que hagin avisat les autoritats del cessament de tota activitat terrorista o subversiva i que s'hagin lliurat espontàniament abans de 6

mesos des de la promulgació d'aquesta llei, es beneficiaran d'una reducció de penes en les condicions següents:

- La reclusió per un temps de 15 anys a 20 per a aquelles persones per a les quals la pena prevista per la llei sigui la pena de mort,
- La reclusió per un període de 10 anys a 15 per a aquelles persones per a les quals la pena prevista per la llei sigui la de cadena perpètua.

Per a la resta de casos, la pena màxima és reduïda a la meitat.

CAPÍTOL V: DEL PROCEDIMENT

Article 30. Les persones esmentades a l'article 1r d'aquesta llei poden presentar-se espontàniament davant les autoritats judicials o administratives habilitades, civils o militars, acompanyades, si s'escau, pel seu tutor o el seu assessor.

Article 31. El procurador general pot ordenar immediatament, a mesura que es produeixin els esdeveniments, l'assignació de residència a les persones interessades en llocs que seran determinats per via reglamentària i ordenar totes les verificacions necessàries referents a les persones interessades.

Article 32. La decisió de l'emplaçament provisional presa pel procurador general és executiva, sense perjudici de l'existència de tota disposició contrària.

Article 33. El procurador general ha de sotmetre el dossier al Comitè de Provació en la propera reunió útil.

Article 34. La decisió del Comitè de Provació s'ha de notificar a les autoritats i als òrgans encarregats de dur a terme el procediment com també a la persona interessada. Aquesta decisió és executiva.

Article 35. Les modalitats d'aplicació d'aquest article són determinades, si s'escau, per via reglamentària.

CAPÍTOL VI: DISPOSICIONS PARTICULARS

Article 36. Es beneficien de les disposicions d'aquesta llei les persones esmentades a l'article 3 anterior, detingudes o no fins a la data de la promulgació de la llei.

Article 37. Les persones esmentades a l'article 3 anterior, detingudes i condemnades fins a la data de promulgació d'aquesta llei, s'han de beneficiar d'una llibertat condicional immediata per a la resta de la pena, sense perjudici de l'existència de tota disposició contrària.

Article 38. Les persones que es presentin espontàniament a les autoritats competents i que avisin del cessament de tota activitat terrorista o subversiva abans de la data de promulgació de la present llei, i que hagin estat prèviament condemnades, detingudes o no, poden beneficiar-se, si responen a les condicions de la provació, d'un alliberament o ajornament de l'execució de la pena, segons el cas, sense perjudici de l'existència de tota disposició contrària, i ser sotmesa al règim de provació.

En el curs de la provació, l'ajornament provisional de l'execució de la pena pot ser transformat en llibertat provisional amb una durada no superior a la de la pena o en tot cas no superior a la de la provació.

Article 39. Sense perjudici de l'existència d'una disposició contrària, els beneficiaris de les disposicions dels articles 36, 37 i 38, són privats, en tots els casos, dels drets prevists en l'article 8 (2n) del Codi penal durant 10 anys a partir de la data d'admissió en les mesures de beneficis previstes per aquesta llei.

Article 40. En el cas de posar-se en funcionament l'acció pública, les víctimes dels actes prevists a

l'article 87 bis del Codi penal poden constituir-se en part civil i demanar la reparació del perjudici sofert.

Els danys i perjudicis.

Les modalitats d'aplicació d'aquest article són precisats per via reglamentària.

Article 41. Les disposicions suscitées no són aplicables, exceptuant que, i obligatòriament de forma voluntària i espontània, posin punt final als actes de violència i es posin a la disposició de l'Estat.

Article 42. Les disposicions de l'ordenança núm. 95-12 del 25 de febrer de 1995 relatives a les mesures de clemència queden derogades.

Article 43. Aquesta llei ha de ser publicada al *Journal Officiel* de la República Algeriana Democràtica i Popular.

Alger, 13 de juliol de 1999

Abdelaziz Bouteflika

Aquesta traducció és extreta de la secció d'Algèria del lloc web:

<http://www.observatori.org>

CRONOLOGIA

1988

OCTUBRE DE 1988

Es desencadena una revolta popular, amb un gran protagonisme islamista.

1989

DESEMBRE DE 1989

Retorna de l'exili, després de 23 anys, Aït Ahmad, president del FFS.

1990

12 DE JUNY DE 1990

Es convoquen les eleccions municipals algerianes en les quals resulta victoriós el FIS.

27 DE SETEMBRE DE 1990

Retorna de l'exili un altre líder històric, Ben Bella.

1991

25 DE MAIG DE 1991

El FIS fa una crida al poble algerià per a una vaga general indefinida. Amb aquesta vaga, el FIS protesta pel traçat de les circumscripcions electorals (que afavoreix clarament el

FLN) i reclama la realització d'eleccions presidencials anticipades.

JUNY DE 1991

El número u del FIS, Abassi Madani, i el vicepresident d'aquest partit, Alí Behhadj, són detinguts. El juliol de 1992 seran condemnats a 12 anys de presó.

26 DE DESEMBRE DE 1991

Se celebra la primera volta de les eleccions legislatives algerianes en les quals guanya el FIS i aconsegueix 188 escons dels 232 de què consta l'Assemblea Popular Nacional.

1992

11 DE GENER DE 1992

Dimissió del president de la República, Chadli Benyedid.

12 DE GENER DE 1992

Anul·lació de la segona volta electoral en la qual havia de participar el FIS després d'haver guanyat a la primera volta.

16 DE GENER DE 1992

L'Alt Consell de Seguretat (que constitucionalment té funcions consultives) elegeix un govern intern: l'Alt Comitè d'Estat (ACE).

L'ACE serà presidit per Mohamed Budiaf, exiliat al Marroc prop de 20 anys.

FEBRER DE 1992

El Govern algerià continua la seva tasca de persecució dels dirigents del FIS. El febrer de 1992, Abdelkader Hachani, número tres del FIS, és detingut.

9 DE FEBRER DE 1992

Es proclama l'estat d'emergència al país. Aquesta situació es prorrogarà durant un any, el 6 de febrer de 1993.

MARÇ DE 1992

Il·legalització del FIS.

29 DE JUNY DE 1992

El president Budiaf és assassinat per un membre de la seguretat de l'Estat. Serà substituït per Alí Kafi (excoronel) al front de la presidència col·legiada algeriana.

1993

S'indica una nova fase en la trajectòria política algeriana. Els atemptats terroristes se succeeixen, s'arriba a calcular entre 30 i 60 morts diaris. Entre les víctimes dels atemptats hi ha intel·lectuals, periodistes, dones, etc.

6 DE FEBRER DE 1993

Es prorroga l'estat d'emergència proclamat un any abans. La causa d'aquesta ampliació temporal de l'estat d'emergència és la persistència del terrorisme.

13 DE MARÇ DE 1993

L'Alt Comitè d'Estat (ACE) anuncia l'inici del diàleg polític amb l'oposició i les associacions polítiques. Aquest fet implica, formalment, un canvi de postura en la política de no negociació duta a terme des del cop d'estat de 1992.

OCTUBRE DE 1993

Es crea la Comissió per al Diàleg Nacional, que, en principi, hauria de substituir l'ACE en la missió d'iniciar el diàleg amb les forces polítiques algerianes.

1994

Al llarg de l'any 1994, el Govern de Liamin Zerual provarà d'establir un diàleg amb el FIS. Però tots els intents que s'iniciaren en aquesta direcció comptaren amb l'oposició de sectors importants del règim i de les forces armades.

31 DE GENER DE 1994

Liamin Zerual (exministre de Defensa) substitueix Alí Kafi al front de la presidència col·legiada algeriana.

18 DE MAIG DE 1994

Es constitueix el Consell Nacional de Transició (CNT), que pretenia realitzar funcions de Parlament. La repartició d'escons, en la qual el Moviment Social per la Pau (antic Hamas) va obtenir 5 escons, enforteix, de cara a l'exterior, el discurs governamental de diàleg amb l'islamisme moderat, tolerant i progovernamental. Però encara així, el CNT continua essent un fòrum compost per partits sense representativitat política real. Els seus membres eren elegits pel poder militar resultant del cop d'estat de 1992. Es comença a percebre clarament una estratègia governamental basada en la cooperació de determinats sectors de l'islamisme moderat i en la transmissió cap a l'exterior d'una imatge de conciliació amb l'islamisme més col·laborador.

MAIG DE 1994

Algèria firma un acord amb el FMI.

SETEMBRE DE 1994

Hi ha contactes entre el Govern i els líders del FIS que estaven empresonats a Algèria.

1 DE NOVEMBRE DE 1994

Liamin Zerual anuncia la ruptura del diàleg amb el FIS.

1995**13 DE GENER DE 1995**

Es firma, sota els auspicis de la Comunitat de Sant Egidí, la Plataforma de Roma o la Plataforma per una solució política pacífica a la crisi d'Algèria. La Plataforma de Roma és una base per al diàleg i la reconciliació nacional. Aquest acord es coneix també com a Contracte Nacional. La Plataforma és firmada pel FIS (Front Islàmic de Salvació), el FFS (Front de les Forces Socialistes), el FLN (Front d'Alliberament Nacional), el MDA (Moviment per a la Democràcia a Algèria), el PT (Partit dels Treballadors), el JMC (Moviment de la Joventut Musulmana), Ennahda i la Lliga Algeriana de Defensa dels Drets Humans.

16 DE NOVEMBRE DE 1995

Liamin Zerual és elegit president de la República.

1996

Comencen les massacres de civils atribuïdes al Grup Islàmic Armat (GIA).

MAIG DE 1996

Inici de les negociacions entre l'exèrcit algerià i Madani Mezrag (emir de l'EIS). Aquestes negociacions es duren a terme al llarg d'un any, i varen tenir com a resultat la treva unilateral de l'EIS que va entrar en vigor l'1 d'octubre de 1997.

NOVEMBRE DE 1996

Aprovació de la nova Constitució algeriana, que augmenta els poders presidencials.

1997

Les matances continuaren durant aquest any, algunes ONG com Amnistia Interna-

cional parlen de prop de 2.000 víctimes. Aquestes massacres es cometien sobretot a les zones de Medea i Blida, com també al voltant de la capital algeriana, Alger. Aquestes són, d'altra banda, les zones més militaritzades del país. Aquest fet va qüestionar la tasca de l'exèrcit i s'assenyalaren les forces de seguretat de l'Estat com a autores (passives o actives) de les matances. Els Grups Islàmics Armats assumiren l'autoria de determinades matances, assassinats selectius de civils i militars, etc. Els segrests, les desaparicions, etc., continuaren.

5 DE JUNY DE 1997

Es fan eleccions legislatives que donen la victòria a la Reagrupació Nacional Democràtica (AND), seguida del Moviment Social per a la Pau, el partit islamista moderat que dona suport al poder.

JULIOL DE 1997

El Govern de Zerual libera els líders del Front Islàmic de Salvació (FIS), Abassi Madani i Abdelkader Hachani.

1 D'OCTUBRE DE 1997

Inici de la treva de l'EIS. Des d'aquesta treva se suposa que l'EIS combat el GIA.

1998**AGOST DE 1998**

Visita de la Comissió Soares (Nacions Unides) a Algèria. (Se segueix una ruta oficial que no comprenia els llocs de les matances).

OCTUBRE DE 1998

Liamin Zerual (president de la República entre 1994 i 1999) anuncia la seva decisió d'abandonar el poder.

SETEMBRE DE 1998

Zerual abandona la presidència algeriana i anuncia eleccions presidencials per al 15 d'abril de 1999.

1999

14 D'ABRIL DE 1999

Els sis candidats a la presidència algeriana es retiren en protesta per les temptatives de frau electoral.

15 D'ABRIL DE 1999

Convocatòria de les eleccions presidencials algerianes, de les quals surt com a guanyador Abdelaziz Bouteflika.

6 DE JUNY DE 1999

L'Exèrcit Islàmic de Salvació (EIS) anuncia oficialment l'abandonament definitiu de la lluita armada.

16 DE SETEMBRE DE 1999

Realització del referèndum en el qual s'havia d'aprovar o de rebutjar el projecte de llei de Concòrdia Civil proposat pel president Bouteflika. La pregunta que es va plantejar va ser: "Esteu d'acord amb la proposta del president per a restaurar la pau i la Concòrdia Civil?".

19 DE SETEMBRE DE 1999

El Consell Constitucional fa públics els resultats del referèndum. La participació se situa, segons les dades oficials, en el 85%, i el nombre de vots a favor de l'aprovació de la llei de Concòrdia Civil és de quasi el 99% dels vots.

2000

GENER DE 2000

L'Exèrcit Islàmic de Salvació (EIS) declara la seva dissolució.

13 DE GENER DE 2000

Finalitza el termini de la Concòrdia Civil per lliurar les armes.

NOVEMBRE DE 2000

El partit de Taleb Ibrahim, Wafa, queda il·legalitzat pel fet de constituir una amenaça

per a la seguretat de l'Estat. Aquest partit era considerat com el substitut del FIS.

ALGÈRIA: RECORREGUT HISTÒRIC PER L'ESTATUT JURÍDIC I LES ACCIONS DE LES DONES DES DE LA INDEPENDÈNCIA FINS A L'ACTUALITAT

TONI JIMÉNEZ LUQUE
Coordinador de l'Observatori de conflictes
i drets humans de la Fundació Solidaritat UB

www.observatori.org

SUMARI

Anàlisi històrica a través de l'estatut jurídic de la dona a Algèria.....	99
Una visió del Codi de família de 1984	100
La recerca d'una legislació interna més conforme amb les convencions internacionals i més respectuosa amb la dona	102
Una visió del Codi de família de 2005: Aspectes progressistes i aspectes discriminatoris	104
Violència de gènere: dificultats i problemàtica de l'anàlisi	107
L'acció de les dones	108
Situació actual	111

1. ANÀLISI HISTÒRICA A TRAVÉS DE L'ESTATUT JURÍDIC DE LA DONA A ALGÈRIA

A la societat algeriana la dona és un dels principals pilars de la identitat musulmana, encara que té el rol d'un ésser ocult, discret i sotmès a l'estructura antiga i patriarcal de la família tradicional musulmana. Per tant, quin pot ser l'estatut jurídic de la dona en una família estructurada d'aquesta manera?

1.1 L'època de la colonització

Abans de la independència, per a la majoria de la població algeriana musulmana s'aplicava la llei religiosa musulmana en forma *malikita* (el malikisme és una de les escoles jurídiques de l'islam sunnita), amb l'excepció d'algunes regions on predominava la tradició *ibadita*, que rebaixava encara més la condició d'inferioritat de la dona. D'altra banda, qualsevol algerià tenia la possibilitat d'optar pel Codi civil francès.

Per equilibrar l'estatut entre les dones algerianes, el poder francès de l'època va publicar un decret el 1931 que reconeixia el dret de la dona a divorciar-se del marit per maltractaments i prohibia al marit, en cas de repudi,

exigir a la dona repudiada o als seus pares el pagament de cap indemnització de cap mena amb l'excepció del reemborsament de la dot. La innovació d'aquest decret era el reconeixement de la vídua en la successió del seu marit, de la filla en la successió del seu pare i a la mare el dret d'usdefruit.

El 1959, s'establiren ja una sèrie de reformes –no aplicables als matrimonis de ritu *ibadita*– referides a l'edat mínima dels futurs cònjuges (15 anys per a la dona i 18 anys per a l'home), al consentiment formulat pels esposos, a la forma pública del matrimoni davant el representant de l'estat civil i a la dissolució judicial del matrimoni. La dot no era ja considerada com una condició de fons i de validesa del matrimoni. El mèrit d'aquesta ordenança, que va reglamentar el matrimoni i el divorci, era haver introduït un procediment que permetia a la dona expressar el seu consentiment públic sense la presència o autorització del tutor i haver introduït la dissolució judicial del matrimoni per la petició d'algun dels esposos per causes peremptòries (adulteri d'un dels esposos, maltractaments, injúries greus); la demanda dels dos esposos en cas de consentiment mutu i quan el jutge és requerit per un o altre dels esposos amb la voluntat unilateral del marit de dissoldre el matrimoni. Aquesta petició de posar fi unilateralment al seu enllaç conjugal a través de la petició al jutge atenuava els excessos del repudi incontrolat pronunciat amb raó o sense per l'home, per al qual era suficient dir tres

vegades la fórmula coneguda (“et divorcio, et divorcio, et divorcio”) perquè la dona es trobés sense estatut.

1.2 Independència i estatut jurídic de les dones

El 1962 una nova llei va fixar l'edat mínima per al matrimoni en 16 anys per a la dona i 18 anys complerts per a l'home. I el 1963 s'exigia l'establiment d'una acta de matrimoni inscrita en el registre civil per a l'establiment d'un enllaç conjugal.

El 1966 els costums de les cabiles i el dret ibàndita deixaren d'aplicar-se.

El 1963 i el 1973 hi va haver dues temptatives de redacció del projecte del Codi de família. Aquests avantprojectes de Codi reintrodïen la tutela matrimonial, és a dir, el consentiment i l'autorització del matrimoni donats pel tutor. Es deixava als esposos la possibilitat que en el contracte matrimonial s'hi establissin clàusules de compromís del marit a no prendre una segona esposa o a permetre que l'esposa pogués exercir una professió, clàusules l'incompliment de les quals implicava el divorci. La poligàmia restringida estava subordinada a l'autorització del jutge per prendre una segona esposa i es prohibia el matrimoni d'una musulmana amb un no musulmà.

L'esposa devia al seu marit la deferència deguda al cap de família, l'obediència i l'execució dels seus deures conjugals conforme a les conveniències.

El divorci judicial podria ser obtingut a demanda de l'espos d'exercir els seu dret de repudiació. Aquest avantprojecte, tanmateix, que reintroduïa la discriminació en relació amb la igualtat de les capacitats, els drets o les obligacions de la dona, havia aconseguit, gràcies als textos tan mínims descrits, mantenir la consideració donada a la dona com a ésser humà capaç d'assumir el seu destí.

Davant el buit jurídic momentani que hi havia, els jutges aplicaren el dret jurisprudencial emparats en l'article primer del Codi civil algerià de 1975: “En absència d'una disposició legal, el jutge es pronuncia segons els principis del dret musulmà i, si no s'hi refereixen, segons el costum”.

Fins el 1984, any de la promulgació del Codi de família, la dona no tenia necessitat d'un tutor ni de consentiment ni d'autorització, ni de la presència per contreure matrimoni davant el representant de l'estat civil. I de fet, el Codi de la salut pública de 1976 ja preveia assumir l'atenció de la mare fadrina i de l'infant abandonat. El 1985 la nova llei de “protecció i promoció de la salut” va suprimir la protecció de les mares fadrines i va marcar que les “modalitats d'assistència en relació amb la prevenció eficaç de l'abandonament dels infants serien fixades per la via reglamentària”.

Davant tot això, és evident que el pla jurídic en relació amb l'estatut de la dona ha sofert una regressió i que la participació de les dones en la guerra d'alliberament no ha implicat realment l'alliberament de les dones, representant el pensament de Harbi, que escriu que “el discurs mantingut per la revolució sobre l'estatut de les dones (1956) no era més que una disfressa i un refugi en el somni per fer oblidar la realitat”.

2. UNA VISIÓ DEL CODI DE FAMÍLIA DE 1984

Es tracta d'un text jurídic de 224 articles, adoptat el 1984, que té com a referència principal la xaria, la llei alcorànica. Fins el 2005, data en què es va modificar, ha estat el principal instrument jurídic de l'Estat algerià, que ha permès i institucionalitzat durant anys la desigualtat de gènere.

L'adopció d'un Codi òbviament influenciat per tendències islamistes, expressió del dret musulmà clàssic, no és casual en una societat on el model de família tradicional patriarcal és dominant i en un país on estat i religió es fonen i es confonen inexorablement.

L'estatus jurídic que aquest text assigna a les dones és tan subordinat a l'autoritat masculina que arriba a convertir-les en ciutadanes de segona categoria.

A la igualtat d'homes i dones reconeguda a l'art. 29 de la Constitució, s'oposa l'afirmació de la inferioritat de les dones.

A més de violar la Constitució, el Codi és incompatible amb els acords de la **Convenció per a l'eliminació de la discriminació contra les dones (CEDAW)**.

Els articles següents són un exemple de la manera com aquest Codi proclama una jerarquia entre homes i dones en tots els actes fonamentals de la vida: matrimoni, maternitat, divorci.

Art. 8: Reconeixement de la poligàmia, fet que comporta que les dones hagin de compartir la llar familiar amb l'altra esposa del marit. L'home està autoritzat pel Codi a tenir fins a quatre esposes a la vegada (no és necessari precisar que la dona té dret només a un marit).

L'art. 30 posa algun límit al dret de poligàmia: l'home no es pot casar per quarta vegada amb la mateixa dona, i no pot tampoc casar-se al mateix temps amb dues germanes, o amb una dona i la seva tia materna, però ho pot fer en un segon moment.

L'home ha de demanar en principi el consentiment de la seva esposa abans de passar a unes altres noces, i si ella no hi consent en pot demanar el divorci. S'ha de tenir en compte el que significa el divorci per a les dones segons

el Codi. Elles estan pràcticament obligades a acceptar el nou matrimoni dels seus marits.

Art. 48: El divorci ocorre per voluntat del marit, per consentiment mutu, o en alguns casos, solament a demanda de l'esposa. Que el divorci ocorri per l'única voluntat del marit a Algèria és sinònim de repudi. La dona no té cap dret sobre l'allotjament si el domicili conjugal és l'únic del marit, i tenint en compte la crisi de l'habitatge a Algèria, el nombre de marits que tenen més d'un allotjament és molt reduït. Així que la dona divorciada no té altra opció que tornar a la seva casa natal, o en els pitjors casos, quedar al carrer.

Art. 87, que atribueix l'autoritat parental al pare i la nega a la mare. Per exemple, en absència del marit, una dona que hagi d'operar un fill seu, s'haurà d'acollir al jutge perquè la intervenció quirúrgica sigui autoritzada.

Art. 11: Obligació per a cada dona de tenir un tutor en el moment de casar-se. La conclusió del matrimoni d'una dona és competència exclusivament del seu tutor home (pare, oncle, germà, cosí). La dona no es casa, la casen. Cap dona pot llavors concloure el seu propi matrimoni autònomament i cada dona s'ha de referir amb aquesta finalitat a un tutor. Posem-ne un exemple: una dona culta, professora d'universitat, és considerada pel Codi incapaç de casar-se. Però un germà petit analfabet podria casar-la. I com si no fos suficient, el tutor no té cap obligació legal de protecció o de suport a l'esposa en cas de problemes amb el marit.

Art. 39, que obliga a l'obediència de l'esposa cap al marit.

Art. 7: La capacitat per casar-se és de 21 anys per a l'home i de 18 per a la dona.

Evidents són les discriminacions de culte, com a l'art. 31, que prohibeix a una musulmana casar-se amb un no musulmà. La unió

legalitzada d'una musulmana amb un no musulmà és nul·la, inexistent. Al contrari, l'home musulmà es pot casar amb fins a quatre no musulmanes.

Art. 37: Les obligacions dels esposos. L'espòs ha de satisfer el manteniment de la dona i en el cas que tingui més esposes, ha de tenir un tracte igual cap a totes. El text de l'article és bastant vague i autoritza molts abusos.

Art. 39: L'esposa està obligada a obeir el seu marit, a atorgar la consideració deguda a la seva qualitat de cap de família, i ha de respectar la família del marit. Es tracta d'obligacions de direcció única, ja que el marit no té cap obligació de respectar els parents de l'esposa.

A això s'afegien altres disposicions no igualitàries com en el Codi de nacionalitat, segons el qual una dona algeriana no podia transmetre la seva nacionalitat als fills, ja que la transmissió només es podia fer per la filiació paterna.

3. LA RECERCA D'UNA LEGISLACIÓ INTERNA MÉS CONFORME AMB LES CONVENCIONS INTERNACIONALS I MÉS RESPECTUOSA AMB LA DONA

Algèria va ratificar, per decret presidencial del 22-05-96, la Convenció per a l'Eliminació de tot tipus de Discriminació contra les Dones (CEDAW). Ratificació que va efectuar formulant unes reserves, de manera que es buidava així la convenció de sentit, que successivament, amb la revisió del Codi de família i del Codi de nacionalitats, va arribar a retirar.

Específicament, les reserves foren formulades en relació amb els articles següents: Art. 2, sobre el compromís dels estats part a perseguir unes polítiques que aspirin a l'eliminació de totes les formes de discriminació; art. 9 par. 2, sobre la nacionalitat; art. 15 par. 4, sobre el dret de circulació i la lliure elecció de domicili; art. 16, sobre matrimoni i relacions familiars en cas d'interrupció del matrimoni; i art. 29, sobre l'arbitratge de la cort internacional de justícia entre dos o més estats part.

El consell constitucional, en una decisió del 20 d'agost de 1989, va confirmar el principi constitucional segons el qual els tractats internacionals ratificats per Algèria tenen primacia sobre la legislació interna i que després de ser ratificats i a partir de la seva publicació, tota convenció s'integra en el dret nacional i adquireix una autoritat superior a la de la llei, per la qual cosa, qualsevol ciutadà algerià s'hi pot acollir davant els tribunals.

Una adaptació als principis internacionals de la CEDAW, per suposat es feia sempre més urgent.

En un informe presentat el 10 de gener de 2005 davant el **Comitè de les Nacions Unides per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW)**, Amnistia Internacional va acusar les autoritats algerianes de falta de voluntat política per protegir les dones de la violència i de no haver canviat la legislació. El col·lectiu "Maghreb Solidaritat" va anar també a transmetre a l'ONU crítiques sobre l'actual situació de les dones.

La ministra encarregada de la família i de la condició femenina va contestar acusant aquestes ONG de desacreditar el país.

L'11 de gener, el representant permanent d'Algèria davant l'ONU a Nova York, Abdellah Baàli, va presentar el segon informe periòdic de les autoritats algerianes sobre l'evolució de la situació de la dona davant el Comitè de l'ONU de la CEDAW.

El representant algerià va reconèixer que el Codi suposava alguns problemes, però va manifestar la voluntat del govern algerià de revisar-lo, tenint en compte l'evolució social i les obligacions internacionals.

En les observacions finals del Comitè del 15 de febrer de 2005, es reconegueren els progressos en matèria de salut de la dona, en matèria d'escolarització (les nines representen el 57,53% dels estudiants matriculats a l'ensenyament secundari), i Algèria va ser elogiada per incloure en el Codi penal revisat el delicte d'assetjament sexual.

No obstant això, el Comitè va cridar l'atenció sobre el fet que no es va fer prou esforç per pal·liar les conseqüències de la violència física patida per les dones, perpetrada pels grups terroristes, i va presentar la seva preocupació per la falta de progressos en la revisió de la legislació discriminatòria, com ara en l'abolició de la poligàmia i la tutela legal de la dona. Es va lamentar una falta d'informació estadística i de dades sobre les dones que viuen en el medi rural. Es va recomanar la introducció de mesures per proporcionar assistència mèdica, psicològica i jurídica a les víctimes de la violència. Es manifestaren preocupacions relatives a les conseqüències de les violències perpetrades pels grups terroristes, i que les situacions de les dones d'homes desapareguts no hagin estat preses en consideració de manera adequada. Es va recomanar al govern que elaborés estudis complets sobre la repercussió del terrorisme sobre les dones. El Comitè va cridar l'atenció sobre el fet que, encara que la llei els permetés l'accés a la justícia, les dones tenen limitada capacitat d'exercir-lo.

El balanç del procés d'adaptació de la legislació interna a la CEDAW es va poder considerar molt més positiu el 2005, si es té en compte l'informe inicial presentat el 1999.

Aquest segon informe periòdic va ser presentat per Algèria davant el Comitè de la CE-

DAW entre el 10 i el 28 de gener de 2005 i, un mes després (27 de febrer), el president Bouteflika va emetre l'ordenança que va modificar el Codi de família.

Un factor que va impulsar les autoritats algerianes a modificar el Codi varen ser, sense cap dubte, les **esmenes del Marroc al seu Codi de família**. Abans, els dos països tenien unes legislacions properes, discriminatòries de les dones, que trobaven justificació en la religió; el canvi de política del Marroc hauria suposat el risc d'aïllar Algèria i posar-la en una situació incòmoda a l'àmbit internacional.

El canvi jurídic va ser un moment de debats profunds. Els islamistes estaven totalment en contra de la revisió i, d'altra banda, associacions com la *UGTA* (comissió de dones treballadores) demanaven que el Codi fos abrogat. A més, els islamistes s'oposaven durament a la subordinació de la poligàmia a l'autorització del jutge, ja que, segons el seu punt de vista, ningú s'ha d'interessar en un afer tan íntim.

El procés d'elaboració de les esmenes es va desenvolupar en absència de la participació de la societat civil i de les associacions feministes. L'accés a la informació sobre els treballs preparatoris va ser reservat als representants dels ministeris.

El 8 de març de 2005, vuit anys després de la seva creació per decret, el president *Bouteflika* va activar el Consell nacional de la dona, amb ocasió de la jornada internacional dels drets de la dona.

El consell de la nació (senat) va aprovar el 26 de març l'ordenança que va modificar el Codi de família i el Codi de nacionalitat.

Estava clar que el president havia recorregut a l'instrument de l'ordenança per evitar de manera temporal els obstacles d'una oposició parlamentària islamista conservadora, ja que les ordenances presidencials, per constitució,

han de ser aprovades per les cambres a la sessió parlamentària següent.

Els principals instruments jurídics de discriminació de gènere es modificaren, a la fi, després d'anys d'espera. Començava així una altra pàgina a la història de les relacions familiars.

4. UNA VISIÓ DEL CODI DE FAMÍLIA DE 2005: ASPECTES PROGRESSISTES I ASPECTES DISCRIMINATORIS

La reforma del Codi de família de 1984 s'ha desenvolupat sense aportar canvis radicals en l'arquitectura tradicional de la família. El resultat de l'intent de modernitzar sense causar una vertadera ruptura amb la tradició, ha donat lloc a la coexistència de tota una sèrie d'aspectes contradictoris entre lleis i societat. Les ciutadanes tenen dificultats per imposar-se a la societat i la igualtat efectiva no sembla que s'ajusti a la igualtat formal proclamada i consagrada en els textos jurídics esmenats.

Les principals novetats del Codi esmenat són les següents: el legislador ha donat força al consentiment mutu en la conclusió del matrimoni, ha establert una igualtat en l'edat del matrimoni, ha consagrat una igualtat en les relacions entre esposos en la gestió del matrimoni, ha suprimit el matrimoni per procuració, el deure d'obediència de l'esposa i la noció de cap de família. S'hi ha introduït un nou règim patrimonial: la comunitat de les adquisicions per protegir els béns dels dos esposos. S'ha modificat també el Codi de nacionalitats, que ha permès a la mare algeriana transmetre la seva nacionalitat als seus fills, però tot i així, això no sembla que impedeixi

a alguns consolatats negar el reconeixement de la nacionalitat algeriana d'infants fills d'algerianes, nascuts a l'estranger.

A pesar que les esmenes hagin entrat en vigor, el balanç queda marcat per una dualitat entre la condició real i l'estatus legal de la dona algeriana. Aquests canvis que atenyen la tutoria matrimonial, la conclusió del matrimoni, la poligàmia, el divorci, etc., tenen dificultat per esdevenir executius i integrar-se en el sistema patriarcal de les relacions familiars.

De vegades, els jutges, a causa d'una mala interpretació de les modificacions, no poden aplicar-les sense parlar de l'ambigüitat de la formulació, o de l'absència de decrets d'execució, que són els obstacles que impedeixen la plena aplicació de les modificacions aportades a la llei de 1984.

La inexistència de circulars que expliquin les noves disposicions del Codi ha deixat les municipalitats lliures d'inventar-se regles noves.

De vegades, els agents de l'estat civil i els jutges les apliquen segons conveniència. Un exemple ateny la promulgació de l'article 7 bis, que exigeix la presentació del certificat mèdic com a condició per celebrar el matrimoni civil, a fi d'evitar malalties genètiques.

Això ha donat lloc, en l'àmbit de les municipalitats, a una aplicació anàrquica de l'article, que troba justificació en el seu caràcter massa general. Es tracta de la pràctica de certs oficials de l'estat civil d'exigir, en lloc del certificat mèdic, un certificat que provi la virginitat de la futura esposa. És una pràctica freqüent sobretot a l'oest del país, la funció de la qual és la de confirmar a les famílies la qualitat del producte, com si la dona fos qualsevol bé de canvi.

Després d'uns mesos d'abusos, la ministra de la família i de la situació de la dona, Nouara

Saâdia Djaffar, va haver de precisar que el fet d'exigir el certificat de virginitat era il·legal i va demanar a les dones que no el presentessin.

El matrimoni concertat ha estat abrogat, però és una pràctica que continua existint.

Un altre aspecte sobre els prejudicis que el Codi manté és la figura de la dot en el sentit de preu de la núvia. La institució jurídica de la dot implica una idea de matrimoni com una forma de compra de la dona per part de l'home, com si la dona fos una mercaderia avaluable en diners.

Les injustícies degudes a raons religioses han romàs també en el Codi esmenat, com ara la prohibició a la dona musulmana de contreure matrimoni amb un no musulmà. Per la seva banda, l'home musulmà està autoritzat a casar-se amb una no musulmana.

Un aspecte discriminatori que no va aconseguir ser suprimit a la nova legislació és el manteniment de la poligàmia, explícitament consentit pel Codi. Tant, que mitjançant l'article 19, els esposos poden estipular en el contracte de matrimoni una clàusula de poligàmia. Per a un cert nombre d'homes, la dona que s'acosta a la menopausa ja no és pus desitjable, i la poligàmia i el repudi són els privilegis d'aquests.

Un altre problema que es planteja és el dels matrimonis religiosos (matrimonis per la *fatiha*), una unió sacra en lloc del matrimoni legal, religiosament correcta però legalment inexistent. Aquesta cerimònia, la majoria dels casos, no deixa rastre, ja que molts d'imams no tenen registres per al reconeixement dels infants nascuts d'aquestes unions.

En absència de matrimoni legalitzat, els infants nascuts són registrats al registre de l'estat civil però són reconeguts com a fills naturals. Les mares fadrines tenen el problema que els seus fills no tenen el suport de la seguretat social i per complicar més encara la situació,

ocorre que la majoria dels casos es presenten davant el jutge per a la legitimació del matrimoni, solament en cas de problemes.

El valor religiós de la *fatiha* fa que aquest hàbit sigui molt present en els costums. El Codi no sembla que disposi de cap article que posi fi als drames provocats pels matrimonis religiosos. Solament l'article 6 estableix que la *fatiha* no constitueix un matrimoni, i la lectura de la *fatiha* ha de considerar-se solament com una benedicció de l'acord al qual han arribat les dues famílies. El Ministeri d'Afers Religiosos ha ordenat a tots els imams del territori nacional que procedissin a la lectura de la *fatiha* solament després de la presentació de l'acta de matrimoni o del llibre de família establert per l'oficial.

A pesar dels esforços de l'estat d'evitar la *fatiha*, sembla que els matrimonis religiosos augmenten després de l'esmena de l'article 8 que ateny la poligàmia. Les noves disposicions obliguen el marit a tenir el consentiment de la dona per a poder casar-se per segona vegada, condició que els marits eludeixen amb el matrimoni religiós sense acta. L'autorització de la primera esposa davant el jutge és requerida amb l'objectiu de controlar l'exercici de la poligàmia, però no és ni un dret, ni una obligació, solament una autorització. Una esmena posada amb l'objectiu d'evitar a les dones la desagradable sorpresa de compartir el marit i el domicili conjugal amb una altra dona, ha produït l'efecte contrari i sembla que complica la situació.

Les dones no poden obtenir el divorci si no l'atorga el jutge, que és qui ha de ser convençut per la gravetat del perjudici que la dona ha patit, habitualment violacions, per merèixer la llibertat. Abans d'acordar el divorci, el jutge ha d'enviar temptatives de conciliació.

No s'ha d'infravalorar el que significa "divorci" en una societat com l'algeriana: es percep com una catàstrofe i un fracàs moral, les

dones divorciades són mal vistes per la societat, que les en culpa.

L'obligació dels marits de concedir un allotjament a les seves exesposes que tinguin la custòdia dels fills, ha estat considerada com la transformació més important del Codi de 1984. Desgraciadament es compten un gran nombre de mares divorciades tirades al carrer, perquè de vegades l'aplicació d'aquesta norma esdevé impossible. En els casos en els quals el marit es declara sense recursos econòmics, el jutge obliga la dona a la cohabitació amb el marit. De vegades és suficient que el marit digui que no es vol divorciar perquè el jutge obligui la dona a tornar al domicili conjugal i tanqui la pràctica de divorci. En un país on l'estereotip de l'autoritat masculina constitueix un paper cultural i tradicional, obvi i natural, aquests canvis pseudooccidentals tenen dificultat per instal·lar-s'hi concretament, i això també en el sector de la magistratura, on falta una necessària sensibilització dels jutges.

L'article 54 dona a l'esposa la possibilitat de comprar la separació i la seva llibertat. Per a això, només fa falta que elles o les seves famílies tinguin mitjans econòmics. Aquestes poques privilegiades es poden separar dels seus marits sense tenir-ne el consentiment pagant una quantitat de diners com a *khola*.

L'article 62 estableix que en cas de divorci, solament el dret de custòdia és atribuït a la mare i no la tutela, que és privilegi del pare. Dret de custòdia significa educació i escolarització de l'infant en la religió del pare, de manera que en cas de matrimoni mixt, en el qual la mare no sigui musulmana, si aquesta és la dipositària de la custòdia, ha d'assegurar que el seu fill sigui educat en la mateixa religió del pare.

La dona que té la custòdia i que es torni a casar, la perd. Al contrari, l'home no, com diu l'article 66.

Art. 72: el pare ha de donar a la dona que tingui la custòdia dels fills un allotjament. Nombrades *daires* (subprefectures), però, sembla que encara no volen reconèixer la qualitat de tutores dels infants a les dones que en tenen la custòdia.

A pesar d'haver estat modificat, el Codi continua quedant estructuralment masculinista: les dones que volen demanar el divorci després d'haver patit violències físiques, han de reemborsar la seva dot i la poligàmia és avui dia legal.

El punt problemàtic és que la legislació no reflecteixi la realitat de la societat algeriana actual.

La rel d'aquests obstacles es troba en el fet que les dones no coneixen els seus drets i els canvis que s'han produït a les lleis. Això fa possible que les dones joves se sotmetin a la voluntat dels seus pares, marits, germans, sobretot en les regions rurals, on és molt difícil que el missatge hi pugui arribar. En altres casos les dones, a més de no conèixer els seus drets, no tenen diners per pagar-se una defensa en el cas de problemes judicials amb el seu cònjuge.

Pel que fa a les forces polítiques del país, algunes estan d'acord a afirmar que la realitat està ocultada pels textos i les lleis. El **RCD** (*Rassemblement pour la Culture et la Démocratie*) espera que el Codi de 2005 sigui abrogat, i que es realitzi mitjançant articles que consagrin la igualtat entre l'home i la dona.

5. VIOLÈNCIA DE GÈNERE: DIFICULTATS I PROBLEMÀTICA DE L'ANÀLISI

Segons les bases de dades de la **Lliga Algeriana de Drets Humans (LADH)**, la violència contra les dones a Algèria està assolint

uns nivells molt preocupants els darrers anys. Aquesta es classifica en vuit grups bàsicament: violència conjugal; violacions i abusos sexuals; les mares i esposes de les víctimes de terrorisme; les mares i esposes dels desapareguts; l'assetjament sexual al lloc de treball; la feminització de la pobresa; l'absència de la dimensió de gènere; i dones defensores dels drets humans.

- **Violència conjugal:** la majoria de les dones maltractades no ho denuncien per por de quedar al carrer i abandonades amb els fills. Normalment, són els marits els agressors, fet que confirma el vincle entre les tradicions arcaïques que li donen el dret de decidir sobre la vida o la mort de l'esposa, especialment sobre aquelles que pateixen problemes de pobresa, analfabetització o condicions de vida precàries i que, per tant, no tenen autonomia.
- **Violacions i abusos sexuals:** la passivitat de les autoritats públiques i del govern algerià respecte de les violacions perpetrades pels grups terroristes són molt preocupants per a tots els activistes de Drets Humans. Entre d'altres coses, és molt lamentable que la **Llei de reconciliació nacional** no reconegui l'estatus de víctima de terrorisme a aquelles dones violades per agents armats del conflicte.
- **Les mares i esposes de les víctimes de terrorisme:** no s'han tingut en compte en cap moment. Si bé s'han pronunciat discursos de compassió i solidaritat cap a la seva situació, fins ara no s'ha efectuat cap mesura de reparació.
- **Les mares i esposes dels desapareguts:** s'enfronten a l'angoixa de no saber el parador dels seus éssers estimats, però també a la manca del que era el manteniment del nucli familiar. Mentre que la Carta de reconciliació nacional preveu reparacions per a aquests casos, a la pràctica són molt poques dones les que s'han pogut beneficiar d'aquesta llei.
- **L'assetjament sexual al lloc de treball:** amb l'arribada massiva de la dona al mercat de treball, han augmentat les pràctiques de discriminació salarial primer, i l'assetjament sexual després. Aquesta violència moral no es preveu a la legislació algeriana sobre el treball, i proporciona total impunitat als alts càrrecs de cada lloc de treball.
- **La feminització de la pobresa:** l'estratègia de desenvolupament social a Algèria no preveu cap mesura avantatjosa per a les dones: el percentatge d'accés de les dones al microcrèdit és solament del 5%, i a la microempresa, de l'11%. D'altra banda, prop de 215.000 algerianes amb estudis universitaris viuen en una situació d'atur estructural (més de sis anys), un atur que es calcula que fregava les 350.000 dones el 2008, quan el 1977 solament hi havia 23.000 dones sense feina.
- **L'absència de la dimensió de gènere:** la participació de la dona a la vida pública i econòmica a Algèria és molt baixa. Tal vegada s'hauria d'instaurar una política de quotes que garantis la representació de les dones en tots els nivells de l'organització de l'aparell polític, administratiu i associatiu.
- **Dones defensores dels drets humans:** militar pels drets humans de les dones crítics les formes socials imposades pels homes fa que es corri el risc, no solament de patir violència física, sinó també de ser exposades a l'ostracisme i la marginació per part de la comunitat i de la societat en general, que les acusen d'apostasia i heretgia. A pesar d'això, les mares i esposes de les víctimes de terrorisme i els desapareguts continuen actuant per reclamar la

veritat, justícia, equitat i la salvaguarda de la memòria col·lectiva.

6. L'ACCIÓ DE LES DONES

La mobilització de les dones algerianes ja ve de lluny; és una lluita que es va iniciar al començament d'aquest segle, quan pressionaren els musulmans electes a interpel·lar el govern francès sobre la necessitat de reformes a favor de les dones musulmanes (llavors només tenien dret a vot les dones franceses). Aquestes reivindicacions no prosperaren a pesar que posteriorment varen ser recuperades pels partits polítics els anys quaranta.

El 1947 es va crear la primera associació de dones, l'Associació de Dones Musulmanes d'Algèria (AFMA). Estava constituïda per dones de ciutat amb formació. Allà hi camuflaven les campanyes polítiques clandestines amb la seva acció oficial (impartir educació sanitària, tenir cura dels necessitats, etc.). La premsa se'n va fer ressò i els va dedicar articles sobre l'educació de les dones, la qüestió del vel i la seva lluita política. Llavors a Algèria encara només les dones franceses tenien dret a vot.

Moltes escriptores també defensaven des de les seves novel·les els drets de les dones: Djamilia Débèche (*Leila, una dona algeriana*); Assia Djébbar (*Les càndides aloses*).

La lluita política de les dones es va acabar bruscament el 1962, quan es va aconseguir la independència, i amb l'arribada al poder d'un Front d'Alliberament Nacional (**FLN, partit únic fins al 1989**) que va complir poques de les promeses fetes a les dones respecte de la seva emancipació.

Les dones no es tornaren a pronunciar fins el 1981 amb l'elaboració del projecte del nou Codi de família. Les dones presentaren una

petició amb milers de firmes que denunciava aquest Codi apel·lant a la Constitució. Primer va ser retirat, però després de pocs dies va ser adoptat clandestinament amb algunes esmenes menors.

El 1980, dones de la Unió General de Treballadors i universitàries es reuniren en comissions de treball per estudiar el tema. Aquell mateix any, reunides en assemblea general, exigiren la publicació del text del projecte de Codi per conèixer-ne el contingut i un debat plural on hi hagués present una representació de dones de l'Assemblea. No obtingueren resposta, però a partir d'aquí decidiren constituir-se en col·lectiu i organitzaren unes Jornades d'Estudi i Reflexió sobre les Dones Algerianes.

El 1981 promogueren la publicació de la revista *Issis, la lessive des mots*, amb l'objectiu de publicar-hi treballs sobre la realitat sociocultural de les dones amb un esperit emancipador. La seva difusió va ser limitada i va desaparèixer el 1984.

Durant aquell mateix 1981 les autoritats posaren en pràctica mesures per les quals es prohibia a les dones sortir del país. Per lluitar contra aquesta mesura apareix com a grup reivindicatiu el Col·lectiu de Dones de la Universitat. En una assemblea es va firmar una petició que exigia la lliure circulació de tots els algerians i algerianes. Al mateix temps tenien lloc diferents concentracions de dones en l'elaboració del Codi de família. Ens trobem amb dues tendències: les més moderades, que es conformen de fer esmenes al Codi, i les més radicals, que rebutgen totalment el Codi de família. Aquestes diferències es mantenen actualment.

En les successives manifestacions foren objecte de repressió policial. Fruit de les diferents concentracions va sorgir un comitè d'acció. Des de llavors fins el 1984, any en què es va adoptar definitivament el Codi de família, es va iniciar

una etapa de repressió amb detencions per delictes d'opinió.

L'aprovació del Codi, tal i com es temia, va legalitzar la subordinació i la discriminació de les dones, però també va suposar el naixement dels moviments feministes organitzats.

A partir de 1988, fruit d'aquesta repressió policial, varen sorgir moltes associacions de caràcter feminista. Les dones que hi participaven són les que tenen més formació, moltes han passat per la universitat o treballen, i dominen el francès, mentre que l'àrab ha quedat reduït a la seva vida privada. Aquest fenomen es concentra en les grans ciutats i això les allunya d'una majoria de població femenina que no ha tingut accés als mateixos coneixements.

Carmelo Pérez Beltrán, en un article sobre les associacions feministes algerianes, va fer un estudi sobre aquest moviment a partir de 1989, any en què es va començar a estructurar. El 1989 es va rellançar la lluita perquè l'adopció d'una nova Constitució obria les portes al pluripartidisme. Llavors es començaren a crear diferents associacions. No es formaren de manera espontània; ja que feia anys que diferents col·lectius es mobilitzaven enfront de les diverses temptatives del govern d'implantar un Codi de família.

6.1. Associacions feministes

A Algèria ens trobem amb tres tipus d'associacions feministes:

Moderades: Preocupades per mantenir les arrels de la identitat arabomusulmana, defensen una emancipació sense aculturació. Són partidàries d'una relectura de l'Alcorà des d'una perspectiva liberal i demanen que s'adapti la Llei Islàmica a les exigències de la societat actual. Quant al Codi de família, solament demanen que s'esmeni i se'n supprimeixin alguns dels articles més discriminatoris.

Laiques: Les militants provenen dels partits progressistes d'esquerra. Lluiten contra tota forma de discriminació i per una societat democràtica, lliure i igualitària. Són partidàries de la laïcització de les estructures socials. Consideren que l'islam ha de ser relegat a l'àmbit privat. Són criticades pels sectors conservadors i acusades d'estar influenciades per la cultura occidental.

Culturals: D'ideologia progressista, però que solament es mouen en l'àmbit intel·lectual i universitari.

Finalment, també hi ha una associació que s'ha d'enquadrar dins el moviment islamista algerià, que fins i tot dins aquesta tendència reclama els seu protagonisme. De fet, els mateixos dirigents del FIS s'oposen que aquestes dones puguin parlar en públic. Elles reclamen una vestimenta, un comportament i una religiositat islàmics, però són contràries a la poligàmia i al repudi, i defensen el dret al treball per a les dones.

Totes les associacions han vist la necessitat d'unir esforços, per això, representants de les diferents associacions participen conjuntament en reunions, debats i conferències. La I Trobada Nacional de Dones va tenir lloc a Alger el 1989. S'hi va elaborar un programa general d'acció per als àmbits laboral, educatiu, jurídic i polític.

6.2 Reivindicacions de les associacions feministes

Actualment les associacions de dones a Algèria treballen en quatre prioritats principals, que són: l'evolució de la legislació del dret de la família; la violència contra les dones; la participació de les dones en l'economia; i la participació de les dones en la vida política.

- Evolució de la legislació del dret de la família: la reforma del Codi de família de 1984 s'ha desenvolupat sense aportar

canvis radicals a l'arquitectura tradicional de la família. En la realitat, les ciutadanes tenen dificultats per imposar-se a la societat, i la igualtat efectiva no sembla que s'ajusti a la igualtat formal proclamada i consagrada en els textos jurídics esmenats. Encara que les esmenes han entrat en vigor, el balanç queda marcat per la dualitat entre la condició real i l'estatus legal de la dona algeriana. Els canvis que atenyen la tutoria matrimonial, el matrimoni, la poligàmia, el divorci, etc., tenen problemes per executar-se i integrar-se en el sistema patriarcal que marca les relacions familiars.

- La violència contra les dones: Lluita contra els atemptats, agressions i amenaces efectuats contra les dones: moltes dones han estat amenaçades, agredides, insultades, maltractades o assassinades. Aquesta violència, procedent del sector islamista més agressiu i intransigent, està dirigida sobretot contra intel·lectuals i estudiants universitàries. L'opinió de les dones algerianes sobre aquesta qüestió queda ben reflectida en els diversos escrits que subscriuen les associacions feministes del país (com per exemple una contundent carta oberta a l'opinió internacional firmada per les organitzacions de dones demòcrates a Algèria).
- La participació de les dones en l'economia: desafortunadament, els algerians relacionen l'emancipació de la dona amb les formes de vida occidental, és a dir, amb els països que sotmeteren Algèria durant l'època colonial. D'aquesta manera, es produeix un regressió dels sectors amb més formació o nivell socioeconòmic, que haurien de fer de motor de canvi, cap a formes tradicionals per por a ser considerats anti-patriotes per uns i infidels pels altres.
- La participació de les dones en la vida política: destaca la baixa participació de les dones en la vida política algeriana amb

dades com ara que solament 24 dels 389 seients de l'Assemblea Popular Nacional, i únicament 4 dels 140 seients del Consell de la Nació estan ocupats per dones.

Altres accions de la lluita reivindicativa conjunta de les associacions feministes d'Algèria han girat entorn de dos eixos principals:

1. Defensa de l'educació mixta i l'esport femení: a partir del desenvolupament del moviment islamista sorgeix una forta tendència oposada a la coeducació. Al mateix temps s'acusa els mestres i professors dels defectes del sistema educatiu, amb el fi d'allunyar les dones dels llocs de treball qualificat. També es denuncien les pràctiques discriminatòries cap a les alumnes en les proves que s'exigeixen per passar de l'escola primària a la secundària i la transformació de l'escola en un lloc de bombardeig ideològic que desvalora la imatge de la dona.

2. Lluita a favor de la modificació de la Llei electoral que permet delegar el vot de la dona a membres de la seva família per evitar abusos de poder. En aquest camp la lluita feminista va tenir èxit i l'octubre de 1991 el Consell Constitucional va declarar anticonstitucional aquesta pràctica. Es va aconseguir el dret al vot individual, ja que fins llavors l'home podia votar en nom de la dona. Així, si bé no pot triar marit, com a mínim pot triar els dirigents del país que governaran el seu marit.

Tanmateix, quan les eleccions d'aquell mateix any concediren la victòria al FIS, els adversaris culpaven les associacions feministes de la victòria dels islamistes perquè, segons ells, la prohibició del vot delegat va comportar una elevada abstenció femenina. La veritat és que la participació de les dones va ser més elevada, però s'ha de tenir en compte que encara no hi ha suficient consciència política entre les dones del medi rural, moltes de les quals, a més, no disposaven de documentació per poder votar o bé eren analfabetes, i aquesta circumstàn-

cia no estava prevista en el sistema electoral. D'altra banda, els grups islamistes, que ja preveïen aquesta situació, sí que es preocuparen de facilitar documentació a les dones afins a la seva ideologia.

7. SITUACIÓ ACTUAL

Una gran majoria de població ha abandonat el camp per anar a la ciutat per trobar feina a la indústria. L'escolarització ha fet que augmenti la demanda de feines més qualificades i el desinterès per les feines al camp. Però això, a la vegada, ha fet que ara a les ciutats es produeixi una crisi d'allotjament i desocupació, que és una de les principals causes de la situació de violència actual al país. Aquest creixement de l'atur ha motivat que es reclami la retirada de la dona del món laboral.

A Algèria les dones tenen la sensació que la seva causa ha quedat relegada a un segon pla i ara es troben sotmeses a la pressió dels grups integristes musulmans, que les culpen de tota la problemàtica que pateix actualment la societat algeriana pel fet que aquestes no estiguin recloses dins l'àmbit familiar. D'altra banda, les dones també critiquen l'opressió que sobre elles exerceix el govern a pesar que aquest les va utilitzar durant la dècada negra per lluitar i denunciar els integristes islàmics. Així, actualment les dones algerianes es troben davant una doble pressió, exercida pels moviments islamistes d'una banda, i pel govern i les seves institucions de l'altra. A més, el Codi de família, a pesar de les seves esmenes, continua essent un tema de controvèrsia i s'evidencia de cada vegada més la seva situació obsoleta en una societat algeriana molt més modernitzada.

Precisament la qüestió de les esmenes al Codi ha generat una varietat d'opinions que s'emmarquen clarament en les diferents tendències dels sectors feministes. D'una banda,

els sectors més moderats secunden les esmenes, que es consideren un canvi del Codi suficientment ajustat a les necessitats de les dones algerianes. I d'altra banda, els sectors més radicals es manifesten obertament en desacord amb les esmenes, mesura que eludeix clarament les contradiccions del Codi i les propostes consensuades per diverses associacions feministes. Així doncs, consideren que el Codi, a pesar de la seva revisió, continua essent un text que evidencia la inexistència d'uns drets civils bàsics per a la dona algeriana.

Com a resultat d'aquesta situació, la unitat dels moviments de dones a Algèria s'ha desfet i les diferents tendències s'han radicalitzat, de manera que s'han posat en perill aquells moviments de solidaritat femenina que sorgiren la dècada dels noranta fruit de les aspiracions compartides durant els anys de lluita contra l'integrisme islamista.

Tanmateix, a pesar de les diferències sorgides entre els diferents grups, i a pesar que el marge de maniobra del qual disposen les dones és de cada vegada més estret, les molt variades associacions han sabut continuar amb les reivindicacions i sempre s'han unit en situacions de perill greu en defensa de la causa de la dona.

